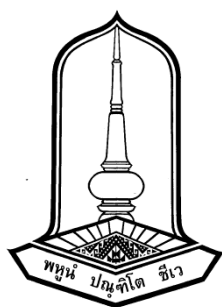

The creation of visual arts
from the changes
in the isan area
under policy of
government

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสาน
ภายใต้นโยบายของรัฐ
(The creation of visual arts from the changes in the Isan area
Under policy of government)

อนุรักษ์ โคตรชมภู

ภาควิชาทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสาน
ภายใต้นโยบายของรัฐ

(The creation of visual arts from the changes in the Isan area
Under policy of government)

อนรรักษ์ โคตรชมภู

ภาควิชาทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กิตติกรรมประกาศ

การสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์ที่มีความหลากหลายทางด้านเทคนิค ทั้งนี้ผลงานทั้งหมดได้นำเอาเนื้อหาที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่อีสาน อันเป็นผลมาจากนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ ผู้สร้างสรรค์ได้มองเห็นถึงความสำคัญในการนำเอาเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้คนชาวอีสานมาเป็นแรงบันดาลใจเบื้องต้นในการสร้างสรรค์ แล้วนำมาวิเคราะห์จนนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ เป็นจำนวนทั้งสิ้น 7 ผลงาน ซึ่งผลงานในแต่ละชิ้นจะมีแนวเรื่องเดียวกันทั้งหมดหากแต่จะแตกต่างกันไปตามเทคนิคที่ใช้ และผลงานเหล่านี้ได้เผยแพร่ในรูปแบบการแสดงผลนิทรรศการทางด้านศิลปะทั้งในระดับประเทศและภูมิภาคมาแล้ว

ผู้สร้างสรรค์ขอขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานให้สำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณบิดา มารดา ญาติ พี่น้องที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านกำลังใจ ขอขอบคุณคณาจารย์ภาควิชาทัศนศิลป์ และขอบคุณกำลังใจจากบุคลากร และนิสิตทุกท่าน ผู้สร้างสรรค์เองมีความคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้ จักเป็นบทเรียนทั้งแก่ตัวผู้สร้างสรรค์เองและผู้อื่น หากมีสิ่งใดผิดพลาดเพราะด้วยความเป็นงานทดลองสร้างสรรค์ ก็ต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

อนุรักษ โศตรชมภู

ชื่อเรื่อง การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสาน
ภายใต้นโยบายของรัฐ
ผู้สร้างสรรค์ อนุรักษ์ โคตรชมภู
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2562

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานจากผลกระทบของนโยบายรัฐ และศึกษาทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์กับต้นเหตุของความปรารถนาของชาวอีสาน สูดท้ายเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสื่อประสม ที่มีรูปแบบทั้ง 2 และ 3 มิติ แสดงออกผ่านเทคนิคกลวิธีทางสื่อประสมที่มีความหลากหลาย โดยมีแนวความคิดเพื่อแสดงออกถึงพื้นที่อีสานที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐที่ขาดความเข้าใจในพื้นที่ของความเป็นอีสานที่แท้จริง มีวิธีดำเนินการสร้างสรรค์โดยการรวบรวมข้อมูลจากแรงบันดาลใจเบื้องต้น ข้อมูลด้านเอกสารเพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์จนนำไปสู่ความชัดเจนของแนวเรื่อง รูปแบบ รูปทรงและสัญลักษณ์ในผลงาน และทำภาพร่างผลงานสร้างสรรค์เพื่อกำหนดองค์ประกอบของผลงาน เทคนิคกลวิธีในการสร้างสรรค์ การจัดวางการนำเสนอผลงาน แล้วพัฒนาไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานที่ตอบสนองแนวความคิดที่มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์

ผลการสร้างสรรค์ พบว่าการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานเกิดขึ้นจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในกล่าวคือ นโยบายของภาครัฐที่เน้นรวมอำนาจสู่ศูนย์กลางเพื่อสร้างความเป็นรัฐโดยมองพื้นที่อีสานเป็นเพียงพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้นได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นวิถีชีวิตของชาวอีสานโดยตรงในทุกด้าน ถือเป็นปัจจัยจากภายนอก ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานคือแรงปรารถนาของชาวอีสานเองที่มีความมุ่งหวังให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจัยภายในนี้มีต้นเหตุมาจากความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของชาวอีสานเอง แรงปรารถนาดังกล่าวได้แสดงออกผ่านจิตใต้สำนึกของชาวอีสานตามหลักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และชาวอีสานมีกลไกการป้องกันเพื่อชดเชยแรงปรารถนาที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองด้วยวิธีการต่าง ๆ ผ่านกระบวนการเรียกร้องสิทธิ ความต้องการมีบทบาทในสังคม รวมไปถึงความต้องการให้หน่วยงานของรัฐให้ความสนใจและเข้าใจพื้นที่อีสานอย่างแท้จริง ในด้านการสร้างสรรค์พบว่า การศึกษาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และนโยบายที่รัฐมองพื้นที่อีสานในแต่ละช่วงเวลาสามารถนำภาพแทนทางกายภาพนั้นก็คือแผนที่มาใช้สร้างสรรค์ผลงานได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะการมองพื้นที่อีสานในสายตาของความเป็นรัฐมองผ่านพื้นที่ทางกายภาพจึงขาดความเข้าใจในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานที่แท้จริง และในทางสร้างสรรค์ยังพบว่าการใช้หลักทฤษฎีเกสโตลตีในการจัดวางผลงานในลักษณะภาพรวมสามารถทำให้เกิดการรับรู้ที่ให้ผลเช่นเดียวกับการใช้วัตถุทางศิลปะเพียงชิ้นเดียว ในท้ายที่สุดผู้สร้างสรรค์ได้ค้นพบว่าตัวแปรปลูกเร้าตามทฤษฎีปลูกเร้าที่จะทำให้วัตถุศิลปะนั้นเกิดความน่าสนใจมากขึ้น คือประสบการณ์ใหม่ในการรับรู้ที่ทำให้ผู้ชมเกิดสุนทรียภาพได้อีกทางหนึ่งผ่านเทคนิคกลวิธีใหม่ทางศิลปะสื่อประสมที่ผู้สร้างสรรค์ได้นำมาประยุกต์ใช้ในผลงาน

คำสำคัญ: พื้นที่, นโยบายของรัฐ

TITLE The creation of visual arts from the changes in the Isan area
Under policy of government
AUTHOR Anurak Khotchomphu
UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2019

ABSTRACT

The creation of visual arts from the changes in the southeast region under the government policy affecting the development of the state policy. Multimedia art in both 2 and 3 dimensional formats, demonstrated through various multimedia molding techniques, with concepts to show To the eastern region affected by the state development that lack understanding in the area of the northeast region which has been creative by collecting data from inspiration, document information for education and analyze To the clarity of the form, shape and shape of the work and sketch of the creative work Creative strategies, layout of presentations, and developed into creative processes that respond to the unique concepts of the creator.

The creative result found that the changes in the eastern region were caused by the search of both internal and external areas, which is a government policy. The way of life of the Isan people that are far away from all sides is considered as part of the things sent from outside. The history of Isan people has a hope for change and is a compilation of changes in the thinking of people in the northeast. Theories and psychological analysis of Isan people towards calculating mechanisms in response to human needs. Works have a role in society, including government agencies that are interested in and understand the many areas of modern design. Physical representation, that is, a map that can be used to create great results Through physical space, there is a lack of understanding of the way of life of tribes in the northeast region and is also used in theoretical thinking. Acknowledged that the use of only one piece of art materials, in the end, the creators discovered that the panic based on the theory of stimulation that helps art objects arise. More interesting is a new cognitive experience that causes the audience to talk, get another way through techniques.

Keywords: Area, Policy of Government

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	วัตถุประสงค์	4
	แนวความคิดการวิจัยสร้างสรรค์	4
	ขั้นตอนการวิจัยสร้างสรรค์	4
	ขอบเขตการวิจัยสร้างสรรค์	5
	การนำเสนอผลการวิจัยสร้างสรรค์	5
2	ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์	6
	ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับพื้นที่อีสานเชิงนโยบายการพัฒนา. ผลกระทบที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาอีสาน	6 14
	เหตุแห่งความเปลี่ยนแปลงในมุมมองการวิเคราะห์ผ่านทฤษฎี	19
	ทฤษฎีจิตวิทยาศิลปะและการประยุกต์ใช้กับผลงานสร้างสรรค์	22
	สรุป	23
3	การดำเนินการสร้างสรรค์	24
	การจัดทำภาพร่างผลงานสร้างสรรค์	24
	กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน	29
4	ผลการศึกษาและผลงานสร้างสรรค์	49
	ผลการศึกษา	49
	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานจากผลกระทบของนโยบายรัฐ	49
	ทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์กับต้นเหตุของความปรารถนาของชาวอีสาน	52
	ผลงานสร้างสรรค์	57
	ผลงานสร้างสรรค์ ขั้นที่ 1	57
	ผลงานสร้างสรรค์ ขั้นที่ 2	60
	ผลงานสร้างสรรค์ ขั้นที่ 3	61
	ผลงานสร้างสรรค์ ขั้นที่ 4	66
	ผลงานสร้างสรรค์ ขั้นที่ 5	69
	ผลงานสร้างสรรค์ ขั้นที่ 6	72
	ผลงานสร้างสรรค์ ขั้นที่ 7	75
5	ผลการสร้างสรรค์	77
	สรุปผล	77

อภิปรายผล	77
ข้อเสนอแนะ	79
บรรณานุกรม	81
ภาคผนวก	83
นิทรรศการ Local Sound	84
นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1	87
นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto	90
บทความ WAY MAGAZINE	100
บทความ THE ISAAN RECORD	113
นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP]	125
นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1	128
นิทรรศการ KNOCK	131
ประวัติผู้สร้างสรรค์	135

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงขอบเขตและลำดับการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับพื้นที่อีสาน.....	6
2 แผนที่แสดงขอบเขตอาณาจักรล้านช้าง.....	7
3 หญิงสาวชาวบ้านและเด็กอีสาน สมัยรัชกาลที่ ๕.....	8
4 กบฏผีบุญ เมื่อ พ.ศ. 2444 ซึ่งทหารควบคุมตัวไว้ ณ พุ่งศรีเมืองเมืองอุบลราชธานี.....	9
5 ประชาชนจำนวนมากพากันมาต้อนรับทหารที่ไปปราบกบฏกลับถึงกรุงเทพฯ ที่หน้าสถานีหัวลำโพง เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2476.....	11
6 แสดงฐานทัพอเมริกาในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี.....	11
7 แผนที่ทางอากาศของประเทศไทย ชุด L509 จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497.....	12
8 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	13
9 ลำดับความต้องการของมนุษย์ของมาส์โลว์.....	19
10 แสดงโครงสร้างจิต.....	21
11 ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 1.....	24
12 ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 2.....	25
13 ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 3 (ภาพรวม).....	25
14 ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 3 (สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม).....	26
15 ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 3 (ติดตั้งกับแสงธรรมชาติ).....	26
16 ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 4.....	27
17 ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 5.....	27
18 ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 6.....	28
19 ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 7.....	28
20 แสดงขั้นตอนการเผาดิน.....	29
21 แสดงกระเบื้องดินเผาที่ได้.....	30
22 การจัดวางกระเบื้องดินเผาลงบนแผ่นไม้พร้อมติดตั้ง.....	30
23 วิดีโอที่ผ่านกระบวนการตัดต่อวิดีโอที่ผ่านกระบวนการตัดต่อ.....	30
24 ภาพโหนดที่ผ่านการตัดต่อแก้ไขด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก.....	31
25 การติดตั้งผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 1.....	31
26 การสร้างสรรค์ผลงานชั้นที่ 2.....	32
27 การสร้างสรรค์ผลงานในส่วนกระเบื้องหลังคาดินเผา.....	33
28 การเตรียมไม้สำหรับสร้างเป็นแผ่นที่จังหวัดขอนแก่น.....	33
29 ขั้นตอนการสร้างพื้นผิวด้วยสีจำลองแผ่นที่ทางภูมิศาสตร์.....	34
30 ขั้นตอนการประกอบไม้และกระเบื้องหลังคาดินเผา.....	34
31 การสร้างพื้นผิวและสีด้วยดินปืน.....	35

32	การหล่อปูนปลาสเตอร์.....	35
33	แสดงการต่อเส้นปูนปลาสเตอร์ที่หล่อเสร็จ.....	36
34	แสดงการทดลองต่อเส้นปูนปลาสเตอร์.....	36
35	การเผาผนังปูนร่วมกับเส้นปูนปลาสเตอร์.....	37
36	การสร้างสรรค์ผลงานวิดีโอและเสียง.....	37
37	การติดตั้งผลงานในส่วนต่าง ๆ.....	38
38	แสดงส่วนประกอบของผลงานทั้ง 3 ส่วนเมื่อติดตั้งแล้วเสร็จ.....	38
39	การสร้างภาพเคลื่อนไหวจากภาพนิ่ง.....	39
40	การตัดต่อวิดีโอโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์.....	40
41	ผลงานสร้างสรรค์เมื่อตัดต่อรวมกัน.....	40
42	แสดงบรรยากาศการติดตั้งผลงานในห้องนิทรรศการ 1	41
43	แสดงบรรยากาศการติดตั้งผลงานในห้องนิทรรศการ 2	41
44	แสดงแผนที่ทางอากาศภูมิลำเนาของผู้สร้างสรรค์.....	42
45	ภาพถ่ายก่อนการปรับแต่ง.....	42
46	ภาพถ่ายเนกาทีฟ.....	43
47	การติดตั้งผลงานชิ้นที่ 5.....	43
48	แสดงคำอธิบายเกมส์.....	44
49	Tetris ในยุคแรกเริ่ม.....	44
50	ภาพถ่ายทางอากาศที่นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในผลงาน.....	45
51	การจัดวางเกมส์และภาพนิ่งบนหน้าจอคอมพิวเตอร์.....	45
52	การติดตั้งผลงาน.....	46
53	การขยายแผนที่บนกระดาษ A0.....	46
54	เฟรมแผนที่เมื่อติดแล้วเสร็จ.....	47
55	หมุดธงชาติที่สร้างแล้วเสร็จ.....	47
56	ผลงานที่ติดตั้งแล้วเสร็จพร้อมนำไปจัดแสดง.....	48
57	แสดงการมองพื้นที่อีสานของรัฐมนตรีในฐานะผู้ใช้นโยบาย.....	49
58	แสดงลำดับความต้องการของมนุษย์โดยมาสโลว์.....	53
59	แสดงโครงสร้างจิต.....	54
60	แสดงการจัดวางวัตถุทางศิลปะของผลงานชื่อ “ความหวังเก่า 5 4 3 2 1 เฮ”.....	56
61	ผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 1.....	57
62	รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 1.....	58
63	รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 1 2.....	58
64	ผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 2.....	60
65	ผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 3.....	61
66	รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 3 1.....	62
67	รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 3 2.....	62
68	แสดงแผนที่ทางอากาศ Indochina and Thailand	63

69	แสดงแผนที่ทางอากาศ ชุด L509 ของจังหวัดขอนแก่น.....	64
70	รูปแบบการจัดวางองค์รวม.....	65
71	ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 4.....	66
72	รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 4.....	66
73	จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และเอกอัครราชทูตอเมริกัน ประจำประเทศไทย ทำพิธีรับมอบถนนมิตรภาพ ในวันพุธที่ 20 กุมภาพันธ์ 2500.....	67
74	รถประจำทางระหว่างกรุงเทพ - หนองคาย.....	68
75	ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 5.....	69
76	รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 5.....	69
77	แสดงตำแหน่งที่ตั้งหมู่บ้านของผู้สร้างสรรค์.....	70
78	แสดงการจำลองการเห็นภาพติดตา ก่อนและหลังการจ้องมองภาพใน 15 วินาที	71
79	ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 6.....	72
80	First version of Tetris distributed for computers	73
81	เปรียบเทียบลักษณะรูปทรงของแผนที่ทางอากาศ และเกมส์ Tetris	74
82	ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 7.....	75
83	รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 7.....	75
84	แสดงการจัดวางวัตถุทางศิลปะของผลงานชื่อ “ความหวังเก่า 5 4 3 2 1 เฮ”.....	79
85	โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Local Sound	84
86	นิทรรศการ Local Sound 1.....	85
87	นิทรรศการ Local Sound 2.....	85
88	นิทรรศการ Local Sound 3.....	86
89	นิทรรศการ Local Sound 4.....	86
90	โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1.....	87
91	นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1 1.....	88
92	นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1 2.....	88
93	นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1 3.....	89
94	นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1 4.....	89
95	โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto	90
96	นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto 1.....	91
97	นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto 2.....	91
98	นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto 3.....	92
99	นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto 4.....	92
100	หน้าเว็บเพจศิลปิน.....	93
101	โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP]....	125
102	นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP] 1.....	126
103	นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP] 2.....	126

104	นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP] 3.....	127
105	นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP] 4.....	127
106	โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1.....	128
107	นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1 1.....	128
108	นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1 2.....	129
109	นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1 3.....	129
110	นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1 4.....	130
111	นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1 5.....	130
112	โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Knock	131
113	นิทรรศการ Knock 1.....	132
114	นิทรรศการ Knock 2.....	132
115	นิทรรศการ Knock 3.....	133
116	นิทรรศการ Knock 4.....	133
117	นิทรรศการ Knock 5.....	134
118	นิทรรศการ Knock 6.....	134

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

อาณาจักรล้านช้างมีอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองในตอนกลางของกลุ่มแม่น้ำโขง โดยมีหลวงพระบาง เป็นเมืองหลวง ดินแดนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำโขงรวมถึงที่ราบสูงโคราชในปัจจุบันคือภาคอีสานถือเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ในขณะที่อาณาจักรอยุธยาบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่เป็นวัฒนธรรมที่เจริญอยู่ทางตอนล่าง ตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 24 อยุธยามีความต้องการที่จะแผ่อำนาจการปกครองมายังอาณาจักรล้านช้างอยู่เนือง ๆ โดยมีความประสงค์ที่จะรวมดินแดนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร และเป็นผลสำเร็จเมื่อสิ้นสุดสงครามรัฐไทยมีชัยเหนือลาวทำให้ดินแดนล้านช้างฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคือพื้นที่ทางภาคเหนือและอีสานตกเป็นส่วนหนึ่งของไทย และพื้นที่ทางฝั่งซ้ายอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส การที่ไทยเข้าไปมีบทบาทในการทำให้ชาวล้านช้างอีสานได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรตนเองนั้นเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก เนื่องด้วยวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่มีความแตกต่างกัน และในแรกเริ่มก็ไม่ได้มีความเข้าใจอันดีในความเป็นคนอีสาน รัฐในช่วงเวลานั้นมองพื้นที่อีสานเป็นเพียง **พื้นที่ทางกายภาพ** ที่รัฐเพียงเพื่อต้องการทำให้เป็นส่วนหนึ่งในลักษณะอาณานิคม

การปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นผลมาจากความไม่มั่นคงในเสถียรภาพทางการเมืองเนื่องจากการเข้ามาของประเทศมหาอำนาจล่าอาณานิคมอย่างอังกฤษและฝรั่งเศส จึงทำให้เกิดการปฏิรูปหัวเมืองรอบนอกซึ่งมีเจ้าเมืองเดิมที่เป็นชาวลาวอยู่ก่อนหน้านั้น มีการกระจายอำนาจจากรัฐกลางโดยการส่งข้าหลวงไปเป็นเจ้าเมืองในหัวเมืองต่าง ๆ แทน การเข้าไปมีบทบาทของข้าหลวงทำให้ผู้คนชาวอีสานจากอดีตมีการปกครองกันเองแบบพึ่งพาอาศัย ต้องดิ้นรนเพื่อส่งส่วยและภาษีให้กับรัฐที่แพง อีกทั้งต้องถูกเกณฑ์แรงงานไปทำงานยังส่วนกลางตามที่รัฐต้องการอยู่เป็นประจำ ซึ่งปกติแล้วด้วยสภาพความเป็นอยู่ก็มีความขัดสนลำบากอยู่แล้ว ส่วยที่เรียกเก็บนั้นเฉลี่ยแล้วคนละ 4 บาท ซึ่งเมื่อเทียบกับปัจจุบันแล้วมีค่าประมาณ 4 พันกว่าบาท ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงทำให้ชาวอีสานต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพเพิ่มเติมเป็นเท่าตัว บ้างก็ลำบากไม่มีจ่ายก็ต้องหลบย้ายถิ่นฐานไปยังที่อื่นหรือเข้าไปในป่าเพื่อหลบซ่อน ความลำบากดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับชาวอีสานและมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ ทำให้อดีตเจ้าเมืองและผู้นำชาวอีสาน รวมถึงคนอีสานเกิดความไม่พอใจจนเกิดการปฏิเสธรัฐในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การไม่ส่งส่วย การต่อต้านอำนาจรัฐ การรวมตัวกันทางการเมืองเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนเองในรูปแบบกลุ่มขบวนการตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดคือ กบฏผู้มีบุญ เป็นต้น

พื้นที่อีสานในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองใน พ.ศ. 2475 ถูกมองเป็นเพียงพื้นที่ 2 มิติ คือเป็นเพียงพื้นที่ทางกายภาพที่ต้องถูกรอบและควบคุมเพียงเพื่อมุ่งหวังสร้างเสถียรภาพทางการเมืองที่ไม่ต้องการให้ประเทศมหาอำนาจเข้ามาแทรกแซงในขณะที่เดียวกันรัฐไทยก็มีความมุ่งหวังที่จะให้พื้นที่อีสานเป็นส่วนหนึ่งของรัฐกลาง แต่ในความเป็นจริงแล้วด้วยความเป็นเชื้อชาติและวัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่เป็นชาวล้านช้างเดิม ด้วยความผูกพันกับอารยธรรมเดิมทำให้การยอมรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาปรับใช้ย่อมเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก อีกทั้งจุดมุ่งหมายตั้งแต่แรกเริ่มรัฐก็ไม่ได้เล็งเห็นใน

ความเป็น **พื้นที่ของคน** ในแรกเริ่ม การเรียกร้องความเป็นธรรมในลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรัฐกลับมองว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐกลาง หรือไม่ก็ถูกมองว่าเป็นกบฏและเป็นภัยต่อรัฐ

ดินแดนที่รัฐไทยขนานนามพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงว่า **อีสาน** เป็นชื่อที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อให้ชาวอีสานไม่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นลาว เพื่อที่จะทำให้ชาวอีสานมีความสำนึกในความเป็นคนไทยเพราะพื้นที่ทางกายภาพนั้นได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐไทยแล้ว การเข้ามามีบทบาทของรัฐอีกประการในช่วงสงครามเย็นเกิดขึ้นจากประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอินโดจีนได้ฝึกฝึในระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมตามแบบอย่างโซเวียตและจีน ซึ่งประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วอยู่ติดกับชายแดนทางด้านอีสาน ในขณะเดียวกันรัฐไทยส่วนกลางก็ยอมรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในแบบตะวันตก โดยเฉพาะอเมริกาถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก รัฐได้มองอีสานเป็น **พื้นที่ทางการเมือง** กล่าวคือในช่วงเวลานั้นรัฐไทยและอเมริกาเกิดความกังวลใจว่าดินแดนอีสานโดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนจะหันไปให้ความสำคัญและรวมตัวกับคอมมิวนิสต์ต่อต้านอำนาจรัฐกลาง จึงทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างไทยกับอเมริกาในการที่จะสอดส่องควบคุมดินแดนอีสานในทุกตารางนิ้วผ่านการจัดทำ **แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ** โดยได้รับการสนับสนุนเทคโนโลยีจากอเมริกา ขออ้างประการสำคัญที่รัฐให้ไว้คือเพื่อที่รัฐไทยจะได้มีแผนที่ของตัวเองที่มีความทันสมัยเพื่ออำนวยความสะดวกในการพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย แต่ในความเป็นจริงแล้วรัฐต้องการสอดส่องความเคลื่อนไหว และควบคุมให้ผู้อยู่ในกรอบและไม่ให้โน้มเอียงไปฝึกฝึในคอมมิวนิสต์นั่นเอง เป็นอีกครั้งที่รัฐมองพื้นที่อีสานเป็นพื้นที่อื่นโดยขาดความเข้าใจในความต้องการที่แท้จริง และรัฐก็ไม่ได้จริงจังที่จะเรียนรู้ความเป็นอีสานอย่างจริงจัง

ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเวียดนามอเมริกาได้ย้ายฐานทัพออกจากพื้นที่อีสานเหลือไว้เพียงรอยบาดแผลระหว่างเพื่อนบ้านในประเทศอินโดจีน และผลงานของรัฐไทยที่เกิดขึ้นบนพื้นที่อีสานทำให้รัฐไทยได้หันมาให้ความสนใจกับพื้นที่อีสานอีกครั้งในช่วง พ.ศ. 2500 ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และประเทศไทยได้มีการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งการนำมาใช้กับไทยก็มีความขัดแย้งทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลและทหารอยู่เป็นระยะจนเกิดรัฐประหารหลายครั้งติดต่อกัน ครั้งสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อชาวอีสานเป็นอย่างมากคือการรัฐประหารในสมัยของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งได้มีการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ขึ้นใช้ใน พ.ศ. 2504 – 2509 พื้นที่อีสานถือเป็นพื้นที่ที่รัฐได้นำแผนดังกล่าวมาทดลองใช้ เนื่องด้วยความต้องการให้อีสานมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีนโยบายของการปลูกสร้างให้อีสานมีความสำนึกในความเป็นไทย จังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่เป้าหมายหลักในภูมิภาคอีสานและเป็นพื้นที่จำลองการใช้แผนพัฒนาดังกล่าว นโยบายต่าง ๆ ได้ถูกนำมาใช้เพื่อให้อีสานมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภค การคมนาคมทางรถไฟ การสร้างถนนมิตรภาพ เป็นต้น รัฐมองพื้นที่อีสานเป็น **พื้นที่ทางเศรษฐกิจ** โดยมุ่งหวังว่าระบบความสะดวกรวดเร็วพื้นฐานเหล่านี้จะเป็นช่องทางให้รัฐมีรายได้จากการค้าขายเพิ่มขึ้นจากการขนส่งที่มีความรวดเร็วและสะดวกสบาย นโยบายที่ช่วยเสริมให้เกิดรายได้เกี่ยวกับการเกษตรจากการปลูกพืชเพื่อการดำรงชีพ ชาวอีสานหันมาปลูกพืชเพื่อเศรษฐกิจเพื่อการค้าขาย วิธีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมเกิดความเร่งรีบตามมาด้วย ทำให้พื้นที่อีสานมีความเป็นเมืองมากขึ้น และมีรูปแบบการใช้ชีวิตตามกระแสทุนนิยมที่ไหลบ่าเข้ามาผ่านช่องทางต่าง ๆ และเป็นอีกครั้งที่รัฐมองพื้นที่อีสานเป็นเพียงพื้นที่การแสวงหาผลประโยชน์ให้กับรัฐส่วนกลางโดยขาดการทำความเข้าใจในพื้นที่ ขาดการมีส่วนร่วมกับนโยบาย ขาดความเหมาะสมในการนำรูปแบบการใช้ชีวิตบางอย่างมาใช้กับพื้นที่อีสาน ทำให้ชาวอีสานเกิดการปรับตัวไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลง และผลกระทบบางประการเช่นด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาที่แพร่หลายมาควบคู่กัน

การนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ ก็เพื่อมุ่งหวังถึงความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจ และแน่นอนเมื่อมีความเป็นเมืองเกิดขึ้นด้วยความริบเร่งตามระบอบทุนนิยมและเสรีนิยม ทำให้เกิดผลกระทบในทุกเนตตามมาในภูมิภาคอีสานทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยเฉพาะทางด้านสังคม โครงสร้างทางสังคมของชาวอีสานได้ปรับเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมืองแบบก้าวกระโดดจนปรับตัวไม่ทันเกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ ทางด้านเศรษฐกิจนั้นชาวาก่อนหน้านั้นปลูกข้าวเพื่อให้พอกินกับคนในครอบครัวมีเหลือบ้างก็ใช้แลกเปลี่ยนกับสินค้าทางการเกษตรอื่นกับเพื่อนบ้านทุกครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายถ้อยที่ถ้อยอาศัย ปัจจุบันชาวอีสานเร่งผลิตข้าวตามนโยบายของรัฐที่เน้นจำนวนเพื่อการส่งขาย ทำให้ชาวอีสานต้องหาวิธีการเพิ่มผลผลิตโดยการทำนาปีละหลายครั้ง และเร่งผลผลิตด้วยสารเคมี ต้นทุนในการทำการเกษตรจึงสูงขึ้นเป็นหลายเท่าตัว การขาดความรู้ในการนำนโยบายของรัฐมาปรับใช้ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านหนี้สินครัวเรือน ชาวบางรายมีหนี้สินเยอะจึงจำเป็นต้องขายที่ดินทำกินของตัวเองและหันหน้าเข้าหาเมืองเพื่อสร้างรายได้จากอาชีพใหม่ผ่านภาคอุตสาหกรรมในโรงงาน บางรายที่ดินที่เคยใช้ทำการเกษตรถูกเวนคืนที่ดินจากภาครัฐ บางพื้นที่ถูกสัมปทานให้กับนายทุนเพื่อจัดตั้งโรงงาน จนเกิดเป็นผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและความเหลื่อมล้ำเกิดขึ้น การเรียกร้องสิทธิของตัวเองเกิดขึ้นบ่อยครั้งแต่ผลตอบรับและการหาแนวทางแก้ปัญหาจากภาครัฐก็ยังมีน้อย และปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงมีให้เห็นและนับวันจะยิ่งทวีคูณขึ้นทุกวัน

จากที่มาในข้างต้นการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทางกายภาพอีสานและความเป็นวิถีวัฒนธรรมอีสานเกิดจาก **ปัจจัยภายนอก** ที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น และเกิดจาก **ปัจจัยภายใน** ของชาวอีสานเองที่มีความปรารถนาในความต้องการของชีวิตที่ดีขึ้นเนื่องด้วยปัญหาความแร้นแค้นที่มีเป็นทุนเดิมผนวกกับแรงกระตุ้นจากภายในที่ต้องการก้าวผ่าน จึงทำให้เกิดแรงผลักดันที่จะทำให้ตัวเองหลุดพ้นจากความเป็นอยู่แบบเดิมตามกระแสโลกาภิวัตน์เสรีนิยม ปัจจัยทั้ง 2 สร้างความเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อในทุกด้านของพื้นที่อีสาน

ผู้สร้างสรรค์มีภูมิภาเนาเป็นคนอีสานโดยกำเนิดและมีช่วงชีวิตที่คาบเกี่ยวระหว่างความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ทราบถึงผลกระทบโดยตรงที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลง จึงเกิดเป็นแรงจูงใจในการนำเอาปัญหาที่เกิดขึ้นมาสร้างสรรค์ผ่านผลงานทางทัศนศิลป์ ในชุด **การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ** โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงนโยบายการพัฒนาของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อและสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อพื้นที่ภาคอีสานในด้านต่าง ๆ และเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสื่อประสม ที่มีรูปแบบทั้ง 2 และ 3 มิติ แสดงออกผ่านเทคนิคกลวิธีทางสื่อประสมที่มีความหลากหลาย โดยมีแนวความคิดเพื่อแสดงออกถึงพื้นที่อีสานที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐที่ขาดความเข้าใจในพื้นที่ของความเป็นอีสานที่แท้จริง มีวิธีดำเนินการสร้างสรรค์โดยการรวบรวมข้อมูลจากแรงบันดาลใจเบื้องต้น ข้อมูลด้านเอกสารเพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์จนนำไปสู่ความชัดเจนของแนวเรื่อง รูปแบบ รูปทรงและสัญลักษณ์ในผลงาน และทำภาพร่างผลงานสร้างสรรค์เพื่อกำหนดองค์ประกอบของผลงาน เทคนิคกลวิธีในการสร้างสรรค์ การจัดวางการนำเสนอผลงาน แล้วพัฒนาไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานที่ตอบสนองแนวความคิดที่มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานจากผลกระทบของนโยบายรัฐ
2. เพื่อศึกษาทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์กับต้นเหตุของความปรารถนาของชาวอีสาน
3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสื่อประสม (Multimedia art) ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสาน

แนวความคิดการวิจัยสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ โดยมีแนวความคิดเพื่อแสดงออกถึงพื้นที่อีสานที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐที่ขาดความเข้าใจในพื้นที่ของความเป็นอีสานที่แท้จริง เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสื่อประสม ที่มีรูปแบบทั้ง 2 และ 3 มิติ แสดงออกผ่านเทคนิควิถีทางสื่อประสมที่มีความหลากหลาย

ขั้นตอนการวิจัยสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่อีสานที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาของรัฐในแต่ละช่วงเวลานับตั้งแต่สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน และศึกษาพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงในอีสาน การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อหาตัวแปรของความเปลี่ยนแปลงข้างต้น นอกจากนี้ผู้สร้างสรรค์ยังได้ศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาทางศิลปะเพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหาทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแรงบันดาลใจและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ที่หามาได้เพื่อเรียบเรียงจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา และเปรียบเทียบจนเกิดแนวทางความเป็นไปได้ในการนำสร้างสรรค์ และนำทฤษฎีที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อปรับใช้กับผลงานสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 3 ร่างภาพ ผลจากการทดลองและวิเคราะห์นั้นทำให้เกิดการค้นหารูปทรงที่เกิดขึ้นในรูปแบบการร่างภาพเพื่อค้นหารูปทรงองค์ประกอบรวมไปถึงการจัดวางผลงาน วิธีการคือการร่างภาพด้วยมือ การร่างภาพโดยการปะติด การร่างภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อค้นหาแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความลงตัวและสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างสรรค์ผลงาน จากขั้นตอนทั้งหมดที่ผ่านมาจะมีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานเป็นอย่างมากเพราะถือเป็นการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบ ขั้นตอนการทำงานในบางชิ้นงานอาจจะเริ่มจากเทคนิค บางชิ้นงานอาจจะเริ่มต้นจากเนื้อหา ขึ้นอยู่กับการพัฒนาผลงานในระหว่างการทำงานที่เกิดขึ้นเพราะถือว่าเป็นตัวแปรที่เราสามารถคุมได้ แต่ผลที่เกิดขึ้นนั้นย่อมอยู่ภายใต้กรอบทางแนวความคิดของตัวผลงานที่วางเอาไว้ การสร้างสรรค์งานเป็นไปตามรูปแบบศิลปะสื่อประสม (Multimedia Art) ทั้ง 2 มิติ และ 3 มิติ โดยเกิดจากเทคนิคที่ได้ผ่านการทดลองขึ้นมาร่วมกับการนำหลักการทฤษฎีมาปรับใช้ในการจัดวางผลงานและประกอบสร้างเป็นวัตถุทางศิลปะที่มีความสมบูรณ์และตอบสนองแนวความคิด

ขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่และถ่ายทอด ผลงานสร้างสรรค์ในชุดนี้ได้เผยแพร่ผลงานในรูปแบบนิทรรศการทางศิลปะในระดับประเทศและระดับภูมิภาค และมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะได้เขียนบทความเผยแพร่ในสื่ออื่น ๆ ทั้งออนไลน์และเอกสาร

ขอบเขตการวิจัยสร้างสรรค์

1. ขอบเขตเนื้อหา มีความเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานซึ่งได้รับผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาของรัฐ ในช่วงเวลาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งเป็นช่วงเวลาตามที่คุณศึกษาเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับแรงบันดาลใจเบื้องต้นและความน่าสนใจที่จะศึกษา

2. ขอบเขตรูปแบบ ผู้สร้างสรรค์ใช้ศิลปะสื่อประสม (Multimedia art) ที่มีทั้ง 2 มิติและ 3 มิติ ในการสร้างสรรค์ผลงาน บางชิ้นผลงานมีการจัดวางวัตถุทางศิลปะร่วมกับพื้นที่ที่มีความเฉพาะเจาะจง

3. ขอบเขตเทคนิค ผลงานสร้างสรรค์ใช้เทคนิคทางสื่อประสมที่มีความหลากหลายในการใช้สื่อและมีกลวิธีทางสื่อสมัยใหม่ (New Media) มาใช้ในการสร้างสรรค์ โดยในบางชิ้นงานเกิดเป็นกลวิธีใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะตัวในการนำมาสร้างสรรค์

การนำเสนอผลการวิจัยสร้างสรรค์

1. เผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบนิทรรศการในระดับประเทศและภูมิภาค
2. จัดทำเอกสารประกอบการวิจัยสร้างสรรค์
3. ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะและนักเขียนบทความเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ผ่านสื่อออนไลน์และเอกสาร

บทที่ 2

ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลงานศิลปะสื่อประสมโดยใช้เทคนิคและวิธีการทางสื่อ มัลติมีเดียร่วมกับวัสดุทางศิลปะอื่น ตลอดจนการนำเอาลักษณะของศิลปะจัดวางมาใช้ในการนำเสนอ ผลงาน โดยผู้วิจัยสร้างสรรค์มีกระบวนการในการดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับพื้นที่อีสานเชิงนโยบายการพัฒนา
2. ผลกระทบที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาอีสาน
3. เหตุแห่งความเปลี่ยนแปลงในมุมมองการวิเคราะห์ผ่านทฤษฎี
4. ทฤษฎีจิตวิทยาศิลปะและการประยุกต์ใช้กับผลงานสร้างสรรค์

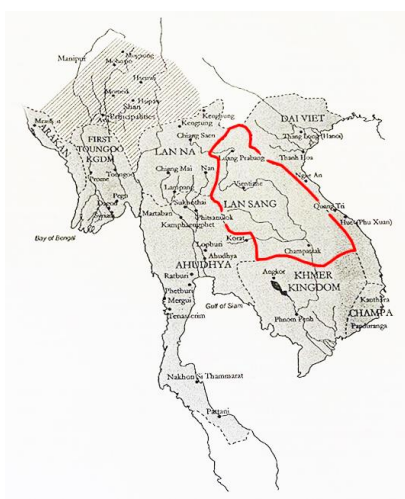
ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับพื้นที่อีสานเชิงนโยบายการพัฒนา

ก่อนการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่และชาวอีสานมีความจำเป็นที่จะต้อง ทำการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของรัฐไทยที่มีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับพื้นที่ภาคอีสานในแต่ละ ช่วงเวลาเพื่อที่จะศึกษาถึงต้นและเหตุแห่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยผู้ศึกษาได้นั้นระยะเวลาตั้งแต่ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงปัจจุบัน โดยนำเหตุการณ์สำคัญมานำเสนอและ วิเคราะห์บางช่วงเวลา ดังนี้

ภาพประกอบ 1: แสดงขอบเขตและลำดับการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับพื้นที่อีสาน

พื้นที่ดินแดนอีสานในอดีตเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมล้านช้าง ซึ่งเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรืองในตอนกลางของแม่น้ำโขง โดยมีหลวงพระบางเป็นเมืองหลวง ดินแดนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำโขงรวมถึงที่ราบสูงโคราชในปัจจุบันคือภาคอีสานถือเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองของอาณาจักรล้านช้าง ในขณะที่เดียวกันอาณาจักรอยุธยาบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก็เป็นวัฒนธรรมที่เจริญอยู่ทางตอนล่าง อยุธยามีความต้องการที่จะแผ่อำนาจการปกครองมายังอาณาจักรล้านช้างอยู่เนือง ๆ โดยมีความประสงค์ที่จะรวมดินแดนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร หลัง พ.ศ. 2300 พระเจ้ากรุงธนบุรี แผ่อำนาจถึง อีสานและเวียงจันทน์รวมสองฝั่งโขง ครั้นสถาปนากรุงเทพฯ แล้วราชวงศ์จักรีให้ความสำคัญอีสานและบ้านเมืองสองฝั่งโขงได้จัดตั้งบ้านเมืองขึ้นใหม่หลายแห่ง แล้วกวาดต้อนผู้คนทั้งลาวและอื่น ๆ ลงไปเป็นประชากรกรุงเทพฯ หลัง พ.ศ. 2400 ฝรั่งเศสยึดฝั่งขวาแม่น้ำโขงไว้ทั้ง หมดแล้วกำหนดเส้นกั้นอาณาเขตมีแม่น้ำโขงเป็นแดนโดย ตลอด อีสานถูกผนวกเป็นราชอาณาจักรสยาม แต่คนอีสานเรียกตัวเองว่าลาวขณะเดียวกันคนกรุงเทพฯ ก็เรียกคนพื้นเมืองอีสาน ส่วนมากกว่าลาว บางกลุ่มถูกเรียกส่วยแล้วเรียกบริเวณนี้ว่าลาว ด้วย เช่น ลาวพวน ต่อมาถูกกำหนดให้เป็นไทยเมื่อเปลี่ยนชื่อ ประเทศสยามเป็นประเทศไทย เมื่อ 24 มิถุนายน 2482 (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2550: 62) รูปแบบการ ปกครองแบบใหม่ ทำให้เมืองต่าง ๆ ในภาคอีสานมีฐานะเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ขึ้นตรง ต่อกระทรวงมหาดไทย โดยมีสายบังคับบัญชาลดหลั่นกันลงมา รวมทั้งระบบราชการในส่วนภูมิภาคประกอบด้วย ข้าราชการที่มาจากถิ่นอื่นและข้าราชการที่เป็นชาวพื้นเมือง ซึ่งผ่านการอบรมจากการศึกษาแบบใหม่ และอาจกล่าวได้ว่านโยบายของรัฐช่วงนี้จนถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นั้น มุ่งเน้นการควบคุม (Control) ส่วนภูมิภาคมากกว่าการให้บริการ (Service) และยังคงเอาทรัพยากรส่วนภูมิภาคไป (สุวิทย์ ธีรศาศวัต และดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2541: 18) การที่ไทยเข้าไปมีบทบาทในการทำให้ชาวล้านช้างอีสานได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรตนเองนั้นเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก เนื่องด้วยวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่มีความแตกต่างกัน และในแรกเริ่มก็ไม่ได้มีความเข้าใจอันดีในความเป็นคนอีสาน รัฐในช่วงเวลานั้นมองพื้นที่อีสานเป็นเพียง พื้นที่ทางกายภาพ ที่รัฐเพียงเพื่อต้องการทำให้เป็นส่วนหนึ่งในลักษณะอาณานิคม

ภาพประกอบ 2: แผนที่แสดงขอบเขตอาณาจักรล้านช้าง
ที่มา: <https://blogazine.pub/blogs/dulyapak/post/5949>

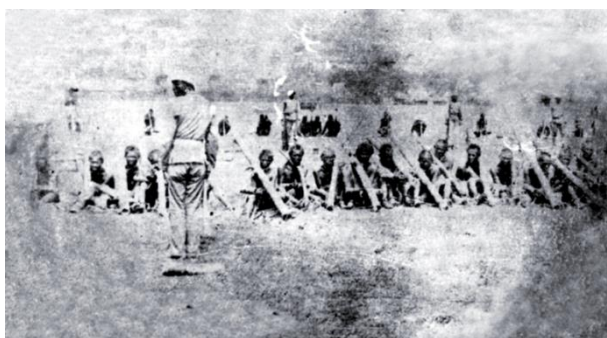
เมื่อต้องเผชิญกับจักรนิยมฝรั่งเศสที่ขยายอิทธิพลเข้ามาในบริเวณลุ่มน้ำโขง ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ทรงเกิดความกังวลเกี่ยวกับเสถียรภาพของดินแดนชายขอบประเทศ พระองค์จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้ กระชับมากขึ้น โดยการลดทอนอำนาจของเจ้าเมืองท้องถิ่นลง แล้วส่งให้ ข้าราชการจากรุงเทพฯ ขึ้นมาปกครองแทน การปฏิรูประบบบริหารนี้ทำให้ เจ้าเมือง กรมการเมืองท้องถิ่นต่าง ๆ สูญเสียอำนาจ อีกทั้งราษฎรเองก็ต้องเผชิญ กับการชูดริตในรูปแบบส่วย การเกณฑ์แรงงาน ซึ่งเป็นการซ้ำเติมความลำบากให้หนักขึ้นไปอีกจึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้ กระชับมากขึ้น โดยการลดทอนอำนาจของเจ้าเมืองท้องถิ่นลง แล้วส่งให้ ข้าราชการจากรุงเทพฯ ขึ้นมาปกครองแทน การปฏิรูประบบบริหารนี้ทำให้ เจ้าเมือง กรมการเมืองท้องถิ่นต่าง ๆ สูญเสียอำนาจ อีกทั้งราษฎรเองก็ต้องเผชิญ กับการชูดริตในรูปแบบส่วย การเกณฑ์แรงงาน ซึ่งเป็นการซ้ำเติมความลำบากให้หนักขึ้นไปอีก (สุกรี สมอนา, 2559: 171-172)

ภาพประกอบ 3: หญิงสาวชาวบ้านและเด็กอีสาน สมัยรัชกาลที่ ๕
ที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_8986

ในระยะเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงในตอนแรก ๆ เมื่อส่วนกลางยังขาดเครื่องมือที่จะสนับสนุนระบบการประสานงานระหว่างส่วนกลางกับภูมิภาคอย่างมีประสิทธิภาพ อำนาจของผู้แทนท้องถิ่นในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จึงมีมากปฏิกิริยาและการต่อต้านจากท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นมาก โดยเฉพาะผู้ที่เสียอำนาจและผลประโยชน์ กบฏผู้มีบุญที่เกิดขึ้นแพร่หลายในท้องถิ่นต่าง ๆ ของภาคอีสาน ภายหลังการปฏิรูปการปกครอง เป็นการต่อต้านของผู้เสียประโยชน์ ทางการเมืองและเศรษฐกิจ อันเป็นผลมาจากการรวมอำนาจไปไว้ที่ส่วนกลาง โดยคนท้องถิ่นเข้ามาอาศัยความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิม ในกรณีอีสานคือ ความเชื่อเรื่องผู้มีบุญที่จะมาปราบ ยุคเข็ญ มาเป็นเครื่องมือในการรวมกลุ่มเพื่อต่อต้านส่วนกลาง กบฏผู้มีบุญเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสังคมโดยตรง ในปี พ.ศ. 2445 ผู้มีบุญถูกจับกว่า ๑๐๐ คน ปีนั้นการเกษตรไม่ได้ผล ราษฎร ขาดรายได้ทางอื่นและได้รับความลำบากจากการชูดริตของข้าราชการ (สุเทพ สุนทรเกาส์, 2548: 166-167)

การลุกขึ้นต่อต้านของ กบฏผู้มีบุญ มีสาเหตุอยู่ 3 ประการหลัก ๆ ดังต่อไปนี้ (ไพฑูริย์ ฤๅษี, 2554: 182-184) 1) การประกาศห้ามมิให้เจ้าหมู่เก็บเงินส่วยแก่ไพร่: ในสมัยหลวงพิชิตปรีชากรทรงเป็นข้าหลวงใหญ่หัวเมืองลาวท้าว (ศูนย์กลางตั้งอยู่ที่เมืองอุบล) ได้ทรงประกาศ “ห้ามมิให้เจ้าหมู่เก็บเงินส่วย แก่ไพร่ โดยไม่มีการกำหนดอัตรา และไม่มีปริมาณ ไม่มีฎีกาใบเสร็จ ให้เป็น คู่มือแก่ผู้เสียเงินเหมือนตั้งแต่ก่อน” ครั้นถึง พ.ศ.2442 (ร.ศ.118) กรม หลวงสรรพสิทธิประสงค์ออกประกาศเป็นกฎหมาย ให้เก็บเงินค่าราชการแก่ ชายฉกรรจ์ คนละ 3.50 บาท ต่อปี และเก็บเพิ่มเป็น 4 บาท ตามพรบ.เก็บเงินค่าราชการปี พ.ศ. 2444 (ร.ศ.120) การเก็บเงินนี้ ได้แบ่งให้กำหนดตาม จำนวนชายฉกรรจ์คนละ 16 อัฐ (25 ส.ต.) เป็นค่าเขียนใบเสร็จคนละ 1 อัฐ (1.5 ส.ต.) ต่อ 1 ฉับ นอกนั้นให้ส่งเป็นเงินหลวง ส่วนกรมการเมือง ผู้ใหญ่ จะได้ส่วนแบ่งเป็นปี คือ ผู้ว่าราชการเมืองจะได้ 8 อัฐ ปลัดเมืองได้ 4 อัฐ ยกกระบัตรเมืองได้ 3 อัฐ ผู้ช่วยราชการเมืองได้ 1 อัฐ และแบ่งให้กรม การเมืองรองๆ อีกคนละ 2 อัฐ ตามจำนวนชายฉกรรจ์เช่นเดียวกัน การที่ รัฐบาลกำหนดรายได้ให้กรมการเมืองและนายหมวดนายกองเช่นนั้น กรม การเมืองบางคนอาจจะรู้สึกไม่พอใจในการปกครองแบบใหม่ของรัฐบาล เพราะรายได้ของข้าราชการทั่วไปลดลง พระญาณรักจิต เจ้าคณะมณฑล อีสานและผู้อำนวยการศึกษาอีสาน ได้ออกตรวจราชการตามหัวเมืองต่าง ๆ ประจำปี พ.ศ.2444 (ร.ศ.120) วิเคราะห์ว่า ข้าราชการหัวเมืองพากันขัดสนลงมากแทบทุกเมือง เพราะความได้แลความเสีย ส่วนไม่เสมอกัน 2) สภาพเศรษฐกิจขัดสน: ส่วนสภาพทางเศรษฐกิจของราษฎรขึ้นอยู่กับการทำงานเป็นหลัก ทางภาคอีสานฝนฟ้าอากาศไม่แน่นอน บางปีฝนตกมากเกินไป บางปีเกิดฝน แล้ง ราษฎรทำนาไม่ได้ผล ราษฎรจึงยากจน และขัดสนเงินตราโดยทั่วไป 3) ความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับข้าราชการ: ราษฎรเกิดความไม่พอใจข้าราชการที่เข้ามาขูดรีดเงินส่วยโดยไม่เป็น ธรรม ในด้านการซื้อขายก็ทำด้วยความยากลำบาก เพราะราษฎรต้องไปทำ พิมพ์รูปพรรณกันที่อำเภอกำหนดก่อน จึงจะซื้อขายกันได้ พวกกรมการเมือง ที่อยู่ไกล ๆ จากข้าหลวง ก็มีโอกาสปริบเป็นเงินแก่ราษฎรได้อีกด้วย จึงทำให้ เกิดความไม่พอใจ ระหว่างราษฎรกับข้าราชการขึ้น ความแตกต่างที่เกิดขึ้น ย่อมจะเกิดผลทางจิตใจในหมู่ราษฎร ประกอบกับราษฎรโดยทั่วไป มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ เป็นคนหัวโบราณ ยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม ยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบและกฎเกณฑ์แผนใหม่ ดังที่ข้าหลวงพิเศษช่วยตรวจ ราชการมณฑลอีสานรายงานไว้ว่า เพราะราษฎร ในพื้นบ้านเมืองยัง ประกอบด้วยความโหดเหี้ยม ปราศจากความดำริดีตรง ไม่ใคร่ได้ยินได้ฟัง สรรพสำเนียงและศิลปะวิทยาการใด ซึ่งเป็นที่บำรุงความฉลาดความรู้ของ ราษฎร

ภาพประกอบ 4: กบฏผู้มีบุญ เมื่อ พ.ศ. 2444 ซึ่งทหารควบคุมตัวไว้ ณ ทุ่งศรีเมือง เมืองอุบลราชธานี
ที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_8986

พื้นที่อีสานในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองใน พ.ศ. 2475 ถูกมองเป็นเพียงพื้นที่ 2 มิติ คือเป็นเพียงพื้นที่ทางกายภาพที่ต้องตีกรอบและควบคุมเพียงเพื่อมุ่งหวังสร้างเสถียรภาพทางการเมืองที่ไม่ต้องการให้ประเทศมหาอำนาจเข้ามาแทรกแซงในขณะเดียวกันรัฐไทยก็มีความมุ่งหวังที่จะให้พื้นที่อีสานเป็นส่วนหนึ่งของรัฐกลาง แต่ในความเป็นจริงแล้วด้วยความเป็นเชื้อชาติและวัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่เป็นลาวล้านช้างเดิม ด้วยความผูกพันกับอารยธรรมเดิมทำให้การยอมรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาปรับใช้ย่อมเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก อีกทั้งจุดมุ่งหมายตั้งแต่แรกเริ่มรัฐก็ไม่ได้เล็งเห็นในความเป็น **พื้นที่ของคน** ในแรกเริ่ม การเรียกร้องความเป็นธรรมในลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรัฐกลับมองว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐกลาง หรือไม่มีก็ถูกมองว่าเป็นกบฏและเป็นภัยต่อรัฐ

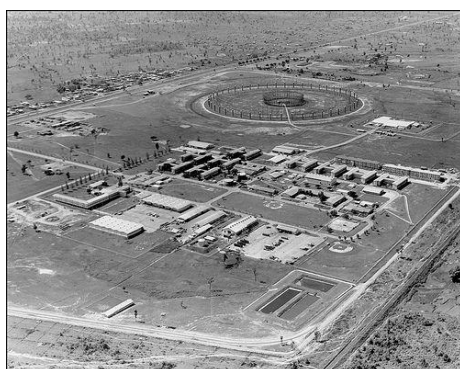
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ไปสู่ระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2547 ได้เปิดโอกาสให้มีเสรีภาพในทางการเมือง มีการเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐสภา ชาวอีสานมีส่วนร่วมในการสนับสนุนตัวแทนของตัวเองที่มาจากการเลือกตั้ง โดยผู้แทนเหล่านี้เป็นผู้ที่คอยรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น และเป็นตัวแทนของอุดมการณ์ของชุมชน มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2547 โดยมีคณะราษฎรบริหารประเทศ รัฐบาลไม่สามารถที่จะบริหารประเทศได้อย่างราบรื่นเนื่องด้วยเกิดการต่อต้านจากกลุ่มอำนาจเก่า

ในปี พ.ศ. 2476 ผู้นำทางทหารฝ่ายนิยมกษัตริย์คือพระองค์เจ้าบรมเดช ได้นำทหารใต้บังคับบัญชาของพระองค์จากนครราชสีมาต่อต้านรัฐบาลประชาธิปไตย แต่ถูกรัฐบาลปราบลงได้จึงถูกเรียกว่า **กบฏบรมเดช** การกระทำในครั้งนั้นมีผู้นำทางการเมืองในภาคอีสานเพียงไม่กี่คนที่สนับสนุนฝ่ายกบฏ ผู้นำในจังหวัดต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนรัฐบาลโดยการระดมตำรวจและลูกเสือเพื่อต่อต้านกำลังของพระองค์เจ้าบรมเดช ภายหลังเหตุการณ์นี้สงบแล้วได้มีผู้ถูกสงสัยและถูกจับหลายคน บางคนถูกกล่าวหาว่าเป็น **คอมมิวนิสต์** บุคคลหนึ่งที่ถูกกล่าวหาคือ นายยวง เอี่ยมศิลา ซึ่งต่อมาได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดอุดรธานี นายยวง ได้ยืนยันว่า ขณะนั้นเขาไม่รู้ว่า คอมมิวนิสต์คืออะไรนี่เป็นเหตุการณ์ครั้งแรกที่ผู้นำทางการเมืองของอีสานถูกกล่าวหาและถูกจับโดยรัฐบาลกลาง รัฐบาลเกรงว่า การดำเนินการของคอมมิวนิสต์ในหมู่ชาวอีสานเกิดขึ้นเพราะว่ามี ชาวอีสานบางคนเข้าร่วมกับกลุ่มชาวยวนอพยพในภาคอีสาน ในราวต้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2477 การปฏิบัติการของกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกตนเองว่า "คณะกรรมการแห่งสยามหนุ่ม" (Committee of Young Siam) ได้เริ่มปฏิบัติการในภาคอีสาน นั่นคือกลุ่มการเมืองที่อพยพหนีภัยสงครามจากอินโดจีนได้ก่อตั้งขึ้นที่จังหวัดสกลนคร และจังหวัดพิบูลย์ การเมืองดังกล่าวเป็นที่รู้กันว่าเป็นกลุ่มพันธมิตรของพวกกว้างตั้งและพวกตั้งเกี้ยว รัฐบาลจึงได้ตั้งข้อสงสัยว่ากลุ่มการเมืองที่ก่อตัวขึ้นเป็นการกระทำของพวกปฏิวัติชาวยวนอพยพในภาค **อีสานได้ถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ต่อต้านจักรวรรดินิยม** และนี่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสำคัญต่อ การปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในเวลาต่อมา อนึ่ง ในขณะนั้นโฮจิมินห์ได้เข้ามาปฏิบัติการรวมชาวยวนอพยพในเขตจังหวัดอุดรธานี สกลนคร นครพนม หนองคาย มุกดาหาร ซึ่งเป็นเขตที่มีชาวยวนอพยพอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะ อุดรธานีและสกลนคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่โฮจิมินห์ตั้งโรงเรียนสอนภาษาเวียดนามขึ้น (ไพฑูรย์ มีกุล, 2532: 209-210)

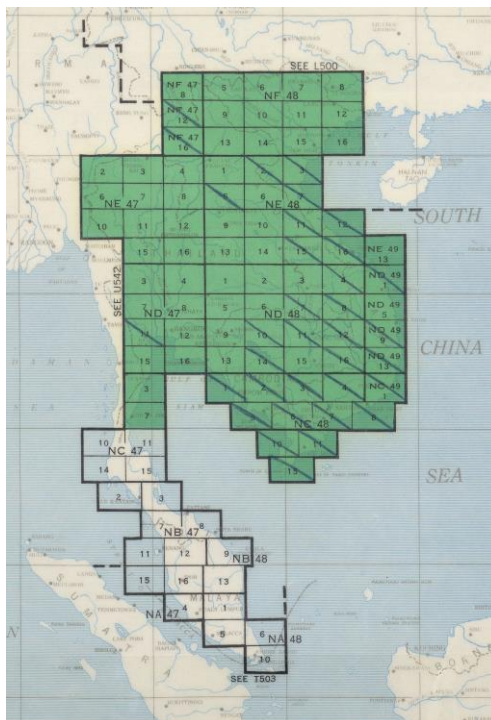

ภาพประกอบ 5: ประชาชนจำนวนมากพากันมาต้อนรับทหารที่ไปปราบกบฏกลับถึงกรุงเทพฯ ที่หน้าสถานีหัวลำโพง เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2476, ที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_40051

การเข้ามาบีบบทบาทของรัฐอีกประการในช่วงสงครามเย็น เกิดขึ้นจากประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอินโดจีนได้ฝึกฝึกระบบการปกครองแบบสังคมนิยมตามแบบอย่างโซเวียตและจีน ซึ่งประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วอยู่ติดกับชายแดนทางด้านอีสาน ในขณะที่เดียวกันรัฐไทยส่วนกลางก็ยอมรับการปกครองในระบบประชาธิปไตยในแบบตะวันตก โดยเฉพาะอเมริกาถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก รัฐได้มองอีสานเป็น **พื้นที่ทางการเมือง** กล่าวคือในช่วงเวลานั้นรัฐไทยและอเมริกาเกิดความกังวลใจว่าดินแดนอีสานโดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนจะหันไปให้ความสำคัญและรวมตัวกับคอมมิวนิสต์ต่อต้านอำนาจรัฐกลาง จึงทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างไทยกับอเมริกาในการที่จะสอดส่องควบคุมดินแดนอีสานในทุกตารางนิ้วผ่านการจัดทำ **แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ** โดยได้รับการสนับสนุนเทคโนโลยีจากอเมริกา ขออ้างประการสำคัญที่รัฐให้ไว้คือเพื่อที่รัฐไทยจะได้มีแผนที่ของตนเองที่มีความทันสมัยเพื่อง่ายต่อการนำไปประกอบในการพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย แต่ในความเป็นจริงแล้วรัฐต้องการสอดส่องความเคลื่อนไหว และควบคุมให้ผู้คนอยู่ในกรอบและไม่ให้โน้มเอียงไปฝึกฝึในคอมมิวนิสต์นั่นเอง เป็นอีกครั้งที่รัฐมองพื้นที่อีสานเป็นพื้นที่อื่นโดยขาดความเข้าใจในความต้องการที่แท้จริง และรัฐก็ไม่ได้จริงจังที่จะเรียนรู้ความเป็นอีสานอย่างจริงจัง

ภาพประกอบ 6: แสดงฐานทัพอเมริกาในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี, ที่มา: <https://esan108.com/>

ภาพประกอบ 7: แผนที่ทางอากาศของประเทศไทย ชุด L509 จัดทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497
ที่มา: http://legacy.lib.utexas.edu/maps/ams/indochina_and_thailand/

จากข้อจำกัดของเทคโนโลยีที่รัฐมี รัฐประชาชาติไทย ไม่เคยแผ่ขยายอำนาจของตนเองเข้าสู่หน่วยที่เรียกว่าหมู่บ้านมาก่อนหน้าการ สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง สงครามเย็นและการเข้ามาของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคนี้คือปัจจัยสำคัญที่เกื้อหนุนให้รัฐสามารถสร้างภาพ (visual image) แบบที่มองด้วยสายตานกเกี่ยวกับพื้นที่ทางกายภาพที่วางอยู่บนหน่วยทางสังคมที่เรียกว่า “หมู่บ้าน” ชนชั้นนำไทยไม่เคยเห็นสิ่งที่พวกเขาเรียกว่า “หมู่บ้าน” พวกเขาเพียงแต่จินตนาการถึงกลุ่มคนที่อยู่บ้านนอกคอกนา ไกลโพ้นและเป็น “คนอื่น” แต่เทคโนโลยีการทำแผนที่จากภาพถ่ายทางอากาศได้ทำให้จินตนาการ ของชนชั้นนำและรัฐไทยที่มีรายละเอียดสามารถก่อตัวขึ้นได้ เพียงพวกเขา มองไปที่แผนที่ที่จะเห็นในภาพใหญ่ก็ได้หรือจะมองในรายละเอียดก็ได้ พวกเขา สถาปนาความชอบธรรมของอำนาจรัฐอยู่บนการอ้างว่าตนเองเข้าใจ เข้าถึง และสามารถมองเห็นทั้งหมดด้วยการกวาดสายตาเพียงคราวเดียว แแรงปรารถนาพื้นฐานของรัฐประชาชาติก็คือการเข้าถึงผู้ได้ปกครองในระดับที่ลึกที่สุดและ ขยับขยายอำนาจของรัฐให้สามารถแทรกซึมลงไปในทุกอณูของชีวิต จะเห็นได้ว่า โครงการพัฒนาชนบทของรัฐไทยในช่วงนี้นั้นวางอยู่การที่รัฐเข้าไปสอดส่องและ 9 ควบคุมผู้คนในพื้นที่ทางไกลที่พวกเขาเรียกว่า “หมู่บ้านชนบท” อย่างใกล้ชิดผ่านการพัฒนาสาธารณสุข ถนนหนทาง การศึกษา และสภาพความเป็นอยู่โดยรวม อาจกล่าวได้ว่า หากปราศจากเทคโนโลยีหรือเครื่องมือเหล่านี้แล้ว การสถาปนาอำนาจของรัฐประชาชาติของไทยจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย (แก๊งกิจ กิติเรียงลาภ, 2561: 143)

ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเวียดนามอเมริกาได้ย้ายฐานทัพออกจากพื้นที่อีสานเหนือไว้เพียง รอยบาดแผลระหว่างเพื่อนบ้านในประเทศอินโดจีน และผลงานของรัฐบาลไทยที่เกิดขึ้นบนพื้นที่อีสานทำให้ รัฐบาลไทยได้หันมาให้ความสนใจกับพื้นที่อีสานอีกครั้งในช่วง พ.ศ. 2500 ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง และประเทศไทยได้มีการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งการนำมาใช้กับไทยก็มีความขัดแย้งทาง การเมืองของฝ่ายรัฐบาลและทหารอยู่เป็นระยะจนเกิดรัฐประหารหลายครั้งติดต่อกัน ครั้งสำคัญที่ส่งผล กระทบกับชาวอีสานเป็นอย่างมากคือการรัฐประหารในสมัยของ **จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์** ซึ่งได้มีการทำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ขึ้นใช้ใน พ.ศ. 2504 – 2509 พื้นที่อีสานถือเป็นพื้นที่ ที่รัฐได้นำแผนดังกล่าวมาทดลองใช้ เนื่องจากความต้องการให้อีสานมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีนโยบาย ของการปลูกสร้างให้อีสานมีความสำนึกในความเป็นไทย จังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่เป้าหมายหลักใน ภูมิภาคอีสานและเป็นพื้นที่จำลองการใช้แผนพัฒนาดังกล่าว นโยบายต่าง ๆ ได้ถูกนำมาใช้เพื่อให้อีสาน มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภค การคมนาคมทางรถไฟ การสร้างถนนมิตรภาพ เป็น ต้น รัฐมองพื้นที่อีสานเป็น **พื้นที่ทางเศรษฐกิจ** โดยมุ่งหวังว่าระบบความสะอาดพื้นฐานเหล่านี้จะเป็น ช่องทางให้รัฐมีรายได้จากการค้าขายเพิ่มขึ้นจากการขนส่งที่มีความรวดเร็วและสะดวกสบาย นโยบายที่ ช่วยเสริมให้เกิดรายได้เกี่ยวกับการเกษตรจากการปลูกพืชเพื่อการดำรงชีพ ชาวอีสานหันมาปลูกพืชเพื่อ เศรษฐกิจเพื่อการค้าขาย วิธีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมเกิดความเร่งรีบตามมามากมาย ทำให้พื้นที่อีสานมี ความเป็นเมืองมากขึ้น และมีรูปแบบการใช้ชีวิตตามกระแสทุนนิยมที่ไหลบ่าเข้ามาผ่านช่องทางต่าง ๆ และเป็นอีกครั้งที่รัฐมองพื้นที่อีสานเป็นเพียงพื้นที่การแสวงหาผลประโยชน์ให้กับรัฐส่วนกลางโดยขาด การทำความเข้าใจในพื้นที่ ชาดการมีส่วนร่วมกับนโยบาย ขาดความเหมาะสมในการนำรูปแบบการใช้ ชีวิตบางอย่างมาใช้กับพื้นที่อีสาน ทำให้ชาวอีสานเกิดการปรับตัวไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลง และ ผลกระทบบางประการเช่นด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาที่แพร่หลายมาควบคู่กัน

ภาพประกอบ 8: จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์, ที่มา: <http://wiki.kpi.ac.th/index.php>

การนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ ก็เพื่อมุ่งหวังถึงความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจ และแน่นอนเมื่อมีความเป็นเมืองเกิดขึ้นด้วยความริบเร่งตามระบอบทุนนิยมและเสรีนิยม ทำให้เกิดผลกระทบในทุกเนตตามมาในภูมิภาคอีสานทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยเฉพาะทางด้านสังคม โครงสร้างทางสังคมของชาวอีสานได้ปรับเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมืองแบบก้าวกระโดดจนปรับตัวไม่ทันเกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ ทางด้านเศรษฐกิจนั้นชาวนาท่อนหน้านั้นปลูกข้าวเพื่อให้พอกินกับคนในครอบครัวมีเหลือบ้างก็ใช้แลกเปลี่ยนกับสินค้าทางการเกษตรอื่นกับเพื่อนบ้านทุกครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายถ้อยที่ถ้อยอาศัย ปัจจุบันชาวนาอีสานเร่งผลิตข้าวตามนโยบายของรัฐที่เน้นจำนวนเพื่อการส่งขาย ทำให้ชาวนาอีสานต้องหาวิธีการเพิ่มผลผลิตโดยการทำนาปีละหลายครั้ง และเร่งผลผลิตด้วยสารเคมี ต้นทุนในการทำการเกษตรจึงสูงขึ้นเป็นหลายเท่าตัว การขาดความรู้ในการนำนโยบายของรัฐมาปรับใช้ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านหนี้สินครัวเรือน ชาวนาบางรายมีหนี้สินเยอะจึงจำเป็นต้องขายที่ดินทำกินของตัวเองและหันหน้าเข้าหาเมืองเพื่อสร้างรายได้จากอาชีพใหม่ผ่านภาคอุตสาหกรรมในโรงงาน บางรายที่ดินที่เคยใช้ทำการเกษตรถูกเวนคืนที่ดินจากภาครัฐ บางพื้นที่ถูกสัมปทานให้กับนายทุนเพื่อจัดตั้งโรงงาน จนเกิดเป็นผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและความเหลื่อมล้ำเกิดขึ้น การเรียกร้องสิทธิของตัวเองเกิดขึ้นบ่อยครั้งแต่ผลตอบรับและการหาแนวทางแก้ปัญหาจากภาครัฐก็ยังมีน้อย และปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงมีให้เห็นและนับวันจะยิ่งทวีคูณขึ้นทุกวัน

ผลกระทบที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาอีสาน

ในช่วงเวลาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ผลกระทบที่ชาวลาวอีสานได้รับโดยตรงคือการเข้ามาปฏิรูปการปกครองตามบริเวณพื้นที่ที่รอบนอกของประเทศไทย โดยเฉพาะการเก็บส่วยและภาษี ส่วยเงินในภาคอีสานเสียคนละ 4 บาทต่อปี แต่ในพื้นที่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งตอนนั้นไทยปกครองอยู่เสียคนละ 7 บาทก็มี เช่น เมืองคำทองใหญ่ คำทองน้อย จำปาศักดิ์ แต่เมืองศรีทันคะ สาละวัน เชียงแตง แสนปาง กลับเสียคนละ 4 บาท ตั้งแต่ พ.ศ. 2371 เป็นต้นมารัฐบาลไทยจึงปรับอัตราส่วยเงินทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้เสียคนละ 4 บาทเท่ากัน (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2557: 116) นอกจากการเก็บภาษีและส่วยแล้วรัฐสยามยังเกณฑ์แรงงานไปช่วยรบ และใช้แรงงานในบางเวลาด้วย ทำให้พื้นที่อีสานที่มีความลำบากอยู่แล้ว ยิ่งเป็นการซ้ำเติมและตอกย้ำให้จมลงไปอีก

โครงการพัฒนาอีสานที่รัฐวางนโยบายการพัฒนาประกอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในแต่ละฉบับเป็นนโยบายที่อยู่ภายใต้ระบอบทุนนิยม และเสรีนิยม การพัฒนาที่มุ่งเน้นการผลิตจำนวนมาก (Mass Production) เพื่อส่งออกและป้อนเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม รัฐบาลทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เองก็ต้องการที่จะผลักดันให้การส่งออกกลายเป็นนโยบายหลักของประเทศ ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่เรียกกันว่าโครงสร้างพื้นฐาน ต่าง ๆ นั้นจึงได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับกับนโยบายดังกล่าวนี้ ณ จุดนี้เองที่ วิธีการผลิตในลักษณะดั้งเดิมของชาวนาได้ถูกกลบตาลปัตรให้หันกลับไป เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจแบบการตลาดอย่างสุดลิ่มทิ่มประตูขึ้นอีกครั้ง (พัฒนา กิตติอาษา, 2557: 19) ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนหมู่บ้านชาวอีสาน เช่นการพัฒนาสาธารณสุขโรคต่าง ๆ และการเกษตรที่มุ่งเน้นเพื่อเศรษฐกิจ เป็นผลต่อเนื่องจากสงครามเย็น การพัฒนาได้ส่งผลกระทบในวงกว้างและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อผู้คนและชุมชนชาวอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้ยกตัวอย่างผลกระทบจากนโยบายของรัฐที่มีต่อพื้นที่อีสานบางนโยบายดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

พัฒนา กิติออาษา ได้กล่าวถึงผลกระทบอันเกิดขึ้นในช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเอาไว้ เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ 1) ในช่วงสถานการณ์สงครามเย็นดังกล่าว อีสานได้กลายมาเป็นดินแดน ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในทางการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และสังคม กล่าวคือ สหรัฐอเมริกา ผู้นำแห่ง ค่ายเสรีประชาธิปไตย ภายใต้ การสนับสนุนของรัฐบาลไทยได้ทุ่มงบประมาณมหาศาลเพื่อพัฒนาระบบ โครงสร้างสาธารณูปโภค เช่น เชื้อเพลิงไฟฟ้า ถนน ก่อตั้งสถาบันการ ศึกษาชั้นสูง (เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นในปี พ.ศ. 2507) และโครงการ พัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมจำนวนมาก เพื่อยกระดับชีวิตความเป็น อยู่ของชาวบ้านอีสาน ในขณะที่จีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำค่าย คอมมิวนิสต์ ก็สนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และ พรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศ อินโดจีนเพื่อนบ้านให้สร้างฐานมวลชนและทำ สงครามแบบกองโจรในเขตปฏิบัติการพื้นที่ชนบททั่ว ประเทศ โดยเฉพาะ ฐานที่มั่นในเขตภูเขาและชนบทของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) สงครามเย็นและ นโยบายการพัฒนาประเทศอันเป็น ผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลทางการเมืองและการทหารของ สหรัฐอเมริกา ได้ ผลิตสร้างความหมายของภาคอีสานในฐานะที่เป็นปัญหาด้านความมั่นคง และการ พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเรียกว่าปัญหาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในทัศนะของรัฐบาลกลางที่ กรุงฯ เวลานั้น 3) การพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการต่อสู้เพื่อเอาชนะ พรรคคอมมิวนิสต์แห่ง ประเทศไทยและแก้ปัญหาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงสงครามเย็น ยุคสมัยแห่งการพัฒนาได้ดำเนิน ไปอย่างเข้มข้นในภาคอีสานนับตั้งแต่ ทศวรรษที่ 2500 เป็นต้นมาโดยเฉพาะรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร ในปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้ประกาศแผนพัฒนาภาคอีสาน 5 ปี โดยมีวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงแหล่งเก็บกักน้ำและจัดหาแหล่งน้ำ ปรับปรุงการคมนาคม ขนส่งและ การติดต่อสื่อสาร ช่วยเหลือชาวบ้านในการเพิ่มผลผลิตและการตลาด จัดหาพลังงานเพื่อพัฒนา อุตสาหกรรมในระดับภูมิภาคและการ ไฟฟ้าชนบท สนับสนุนอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ของเอกชน และส่งเสริมการพัฒนาชุมชน การจัดการศึกษา และสาธารณสุขในระดับท้องถิ่น 4) ผลผลิตอย่างหนึ่ง ของวาทกรรมการพัฒนาก็คือการ ผลิตซ้ำหรือต่อยอดย้ำภาพลักษณ์ความด้อยพัฒนาถ้าหลังของอีสาน สภาอีสานในเวลานั้นคือสภาพของความยากจน แห้งแล้ง ทุรกันดาร และด้อย พัฒนาทางด้าน สาธารณูปโภคต่าง ๆ 5) วาทกรรมการพัฒนายังผลิต ความเป็นอื่น (Otherness) ให้กับคนอีสานใน รูปแบบต่าง ๆ เช่น แรงงานอพยพที่มีฐานะต่ำด้อยทางเศรษฐกิจและสังคม ชาวชนบทผู้มีชีวิต ทรอมตรมอยู่กับความ ยากจน ด้อยโอกาสทางการศึกษา และการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ สาธารณูปโภค และบริการอื่น ๆ จากหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งปรากฏการณ์ ทางสังคมที่ผู้หญิงอีสาน จำนวนมากได้กลายเป็นเมียเช่าและผู้หญิงขาย บริการทางเพศในช่วงที่มีกองทัพอเมริกันประจำการอยู่ ตามฐานทัพต่าง ๆ ใน ภาคอีสาน เช่น นครราชสีมา อุดรธานี นครพนม และอุบลราชธานี เป็นต้น

หลังจากมีการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจ นับตั้งแต่รัฐบาลสฤษดิ์ รัฐบาลถนอม จนถึงทศวรรษ 2530 ภูมิทัศน์ (landscape) ของอีสานเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เห็นได้จากโครงการพัฒนาของรัฐที่สำคัญ 3 โครงการ (พฤษัย เถาถวิล, 2555) ได้แก่ 1) การทำป่าไม้ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 มีพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 42 ของ พื้นที่ภาค (105.5 ล้านไร่) และเมื่อเริ่มมีการสัมปทานป่าไม้ตามมติ คณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2511 จนถึงปี 2530 มีการสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ทั้งสิ้น 36.8 ล้านไร่ แม้เป็นช่วงที่ ทำรายได้ให้แก่ประเทศมหาศาล แต่ ก็ทำให้พื้นที่ป่าลดลงอย่างมากเช่นกัน ขณะเดียวกันการสัมปทาน ป่าไม้นับเป็นแนวทางหนึ่งของรัฐไทย ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ เห็นได้จาก พ.ศ. 2516 เป็นปีที่มีการให้ สัมปทานป่าไม้มากที่สุด และระหว่าง พ.ศ. 2516 - 2519 คือ ช่วงที่พื้นที่ป่าไม้ลดลงปีละประมาณ 2.6

ล้านไร่ (อัตราการลดลงเฉลี่ยต่อปี ประมาณร้อยละ 10) 2) การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ทางรถไฟที่มุ่งไปเขตอีสานตอนใต้ปลายทางที่ อุบลราชธานี สร้างเสร็จ พ.ศ. 2473 ด้านเส้นทางรถไฟที่ มุ่งสู่เขตอีสานตอนกลางและตอนบนสิ้นสุดที่หนองคายสร้างเสร็จ พ.ศ. 2501 สำหรับทางหลวงแผ่นดินที่สำคัญ 2 สาย คือ ทางหลวงมิตรภาพที่เชื่อม จากภาคกลางตอนบนผ่านนครราชสีมา และสิ้นสุดที่ หนองคายสร้างเสร็จ พ.ศ. 2508 ขณะที่สาย เพชรบูรณ์ขอนแก่นสร้างเสร็จ พ.ศ. 2531 นอกจากนั้น ยัง มีการสร้างเขื่อนที่สร้างเพื่อผลิตไฟฟ้าและการชลประทานจำนวนมากในระหว่างพ.ศ. 2505 – 2513

3) การขยายตัวของพืชพาณิชย์ ขยายตัวอย่างเด่นชัดเมื่อมีการสร้างทางรถไฟ โดยเฉพาะ ปริมาณข้าวใน ภาคอีสานที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้น ในทศวรรษ พ.ศ. 2500 ขณะเดียวกันนโยบายส่งเสริมการส่งออกพืชไร่ ของรัฐไทย มีผลจากการขยายพื้นที่การปลูกพืชไร่ที่ปลูกในที่ดอน อีสานจึงมีพืชเศรษฐกิจ นอกเหนือจาก ข้าว ได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปอ และอ้อย จำนวนพื้นที่การเพาะปลูกจึงเพิ่มสูงมาก ในระหว่าง พ.ศ. 2504 -2532 พื้นที่เพาะปลูกพืชพาณิชย์ของอีสานเพิ่มขึ้นจาก 17.1 ล้านไร่เป็น 39.6 ล้านไร่ 2.32 เท่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้ส่งผลถึงการเปลี่ยนทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของชาวอีสานซึ่ง ปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นยังปรากฏให้เห็นอยู่เรื่อยมา ซึ่งพอจะยกตัวอย่างให้เห็นภาพ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

โครงการอีสานเขียว

ในช่วงเวลากว่า 5 ทศวรรษตั้งแต่เราเริ่มเร่งรัดพัฒนาประเทศ เราทำโครงการสารพัดอย่างในนามของการพัฒนา โครงการจำพวกนี้มักมีชื่อเพราะหวังเพื่อหวังผลในด้านการประชาสัมพันธ์ โครงการอีสานเขียวก็อาจจัดอยู่ในแนวนี้นี้ด้วย ชื่อนี้สะดุดตาสะดุดใจเพราะมันชี้บ่งไปที่การแก้ปัญหาความแห้งแล้งที่ทำให้พื้นดินภาคอีสานเป็นสีน้ำตาลอย่างแพร่หลาย ทั้งที่ในความเป็นจริงโครงการนั้นเป็นการตัดต้นไม้ทำลายป่าดั้งเดิมเพื่อนำที่ดินมาใช้ปลูกต้นไม้ที่มีใช้พันธุ์ไม้พื้นเมืองสำหรับใช้เป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรมอื่น หนึ่งในพันธุ์ไม้นั้นได้แก่ยูคาลิปตัสซึ่งนำมาจากต่างประเทศ การปลูกไม้ชนิดนั้นไม่ต่างกับการชักน้ำเข้าลึกชักศึกเข้าบ้าน ชาวอีสานกำลังใช้กรรม ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 4 กอ.รมน. (ศปป. 4 กอ.รมน.) รับผิดชอบงานด้านความมั่นคงพิเศษซึ่งหนึ่งในนั้นคืองานการปกป้องทรัพยากรป่าไม้ ศปป. 4 กอ.รมน. ได้ขับเคลื่อนกลไกการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่และทำลายทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนและพบว่าสามารถยับยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าได้เพียงชั่วคราว เฉพาะช่วงที่เจ้าหน้าที่เพิ่มความเข้มข้นในการตรวจจับเท่านั้น ในทางปฏิบัติเพื่อให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย งานนั้นจำเป็นต้องใช้เจ้าหน้าที่จำนวนมากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างมาก นอกจากนั้น การบุกรุกและทำลายทรัพยากรป่าไม้ได้มีการพัฒนาไปสู่การดำเนินการในรูปแบบของกระบวนการอันเป็นการกระทำผิดร่วมกันของนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลนอกพื้นที่ ประชาชนในพื้นที่ และข้าราชการที่หวังประโยชน์ส่วนตน มีการพัฒนาเครื่องมือให้มีประสิทธิภาพสูงในการบุกรุกทำลายป่าไม้ กล่าวได้ว่า ต้นไม้ใหญ่อายุนับร้อยปีถูกตัดโค่นทำลายโดยใช้เวลาไม่เกิน 10 นาทีเท่านั้น ดังนั้น การตรวจจับแล้วนำมาดำเนินคดีและรื้อถอนพื้นที่คืนจึงยังไม่ใช่วิธีทางหลักที่จะสามารถหยุดยั้งการบุกรุกทำลายป่าไม้ได้อย่างถาวร

“โครงการอีสานเขียว” ทำให้พื้นที่ 4,100 ไร่แห่งนี้ซึ่งเคยเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ให้มีสภาพดังที่เห็นเนื่องจากเมื่อประมาณ ปี 2528 ทางกรมได้มาบอกว่ามีนโยบายพัฒนาอีสานโดยการถากถางป่าแล้วเอาต้นยูคาลิปตัสมาปลูกทดแทน เหลือแค่พื้นที่ป่ารอบบริเวณวัดประมาณไม่ถึง 400 ไร่เท่านั้นเพราะเจ้า

อ่าวสาบท่านขอไว้ มาถึงวันนี้จึงคงเหลือร่องรอยความเป็นป่าสมบูรณ์เพียงไม่ถึง 400 ไร่รอบบริเวณวัดเท่านั้น ส่วนอีกสามพันกว่าไร่ได้กลายเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม สภาพที่ทีมงานเห็นคือ ต้นยูคาลิปตัสถูกตัดเหลือแต่ตอ แต่ก็ยังไม่ตายและพื้นดินก็เป็นดินคล้ายผงแป้งที่ไม่สามารถเก็บความชุ่มชื้นไว้ได้อย่างแน่นอน ในอดีตชาวบ้านอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ พืชพันธุ์ธัญญาหารเกิดขึ้นมากมาย ตั้งแต่มีการนำยูคาลิปตัสมาปลูกเป็นพืชทดแทน ไม่มีอาหารให้ชาวบ้านได้เข้าไปนำออกมาบริโภคอีกเลย การดำรงชีวิตของชาวหนองอ่างเปลี่ยนแปลงจากหน้ามือเป็นหลังมือ ชาวบ้านเกิดความโกรธแค้นจึงพากันเข้าไปตัดฟันต้นยูคาลิปตัส จนเหลือแต่ตออย่างที่ปรากฏในภาพ นับเป็นการซ้ำเติมให้เกิดความเสื่อมโทรมมากยิ่งขึ้น ทุกวันนี้ชาวหนองอ่างพยายามรวมตัวกันเรียกร้องให้ทางการนำป่าไม้กลับคืนมาสู่แผ่นดินบ้านหนองอ่างอีกครั้ง (ไสว บุญมา, 2557)

จะเห็นได้ว่าผลกระทบจากนโยบายของรัฐเป็นตัวเร่งให้เกิดผลเสียกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยนโยบายรัฐแนะนำให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ ซึ่งมีการตัดถางป่าที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ของชาวบ้านทำให้เกิดความแห้งแล้ง และในบางพื้นที่รัฐได้มีการสัมปทานป่าไม้ให้กับเอกชนเพื่อทำป่าไม้เชิงเศรษฐกิจ

นโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำ

นโยบายการจัดการน้ำที่ผ่านมาของภาครัฐ ล้วนขาดการวิเคราะห์สภาพทางภูมิศาสตร์ ขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและออกแบบโครงการของชุมชน ทำให้โครงการส่วนใหญ่ของรัฐไม่สามารถตอบสนองและใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง นำซ้ำยังก่อให้เกิดผลกระทบขนาดใหญ่ต่อระบบนิเวศและระบบชุมชนของคนอีสานเป็นอย่างมาก เช่น โครงการอีสานเขียว, โครงการโขงชีมูล เป็นต้น ปัจจุบันนี้หน่วยงานรัฐไม่เคยประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงต่อชุมชน จากนโยบายและโครงการพัฒนาแหล่งน้ำของรัฐในอีสาน แต่ส่วนใหญ่ก็ยังยึดแนวนโยบายเดิม ๆ และหน่วยงานที่จัดการทรัพยากรน้ำก็มีความซ้ำซ้อนกันอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น โครงการขุดลอกลำพะเนียง ในจังหวัดหนองบัวลำภูที่มีทั้งกรมชลประทานและกรมทรัพยากรน้ำ, หน่วยงานจังหวัด รับผิดชอบโครงการ แต่เมื่อเกิดปัญหาหากผู้รับผิดชอบยาก ภาครัฐที่เป็นหน่วยงานในการดูแล จัดการ อนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรน้ำ เห็นว่า ในปี 2549 เกิดภาวะน้ำท่วมขนาดใหญ่ ส่งผลกระทบและความขัดแย้งระหว่างคนในลุ่มน้ำเจ้าพระยาและกรุงเทพฯ เพราะการผันน้ำเข้าท่วมที่ทำกินของชาวบ้านในชนบทเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำท่วมกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงอย่างมาก ประกอบกับปัญหาการแย่งน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างชาวบ้านและภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ทำให้กรมทรัพยากรน้ำ ได้เสนอให้เรื่องน้ำ เป็นวาระแห่งชาติที่จะต้องให้ความสำคัญ โดยเสนอให้มีการออกพระราชบัญญัติน้ำ (พ.ร.บ.น้ำ) ตั้งแต่ปี 2545 เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศ ซึ่งถูกประชาชนจำนวนมากคัดค้าน เพราะขาดการมีส่วนร่วมและอำนาจหน้าที่ที่แท้จริงของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ นอกจากนี้ภายในลุ่มน้ำในภาคอีสานก็จะต้องมีการวางระบบเพื่อรองรับการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำอีกเช่นกัน ภายใต้แผนการผันน้ำในระยะที่ 2 ของโครงการ โขง ชี มูลเดิม เพียงแต่เปลี่ยนรูปไปเป็นโครงการผันน้ำระหว่างประเทศลาวกับไทยเท่านั้นเอง ลำพะเนียง เป็นลุ่มน้ำใหญ่ที่สุดและมีความสำคัญมากต่อชาวหนองบัวลำภู มีระบบนิเวศหลากหลายเหมาะสมกับการอยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลายชนิด ความสุขของคนลุ่มน้ำลำพะเนียงคือ การจัดการน้ำด้วยฝายดิน มีระบบการส่งน้ำด้วยเหมืองนาและราง

น้ำ เป็นการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับคนทุกคนอย่างเหมาะสมและเท่าเทียมกันของคนที่มาช่วยกันสร้างฝายดิน เป็นการจัดการน้ำที่คำนึงถึงความสำคัญของระบบนิเวศและใช้ความแตกต่างของระบบนิเวศเป็นเครื่องมือในการจัดการ ดัดแปลงธรรมชาติให้น้อยที่สุด สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและคนต่างชุมชน ในลักษณะของคนที่มีนาติดกันแม้จะอยู่ต่างบ้านก็ตาม ทำให้เกิดความสามัคคีทั้งคนในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน

อำพัน บุษุช ชาวบ้านตำแย หมู่ 3 ต.โพธิ์ชัย อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู กล่าวว่า ลำพะเนียงไม่ค่อยมีคนรู้จักมากนักเพราะไม่มีในแผนที่ เดิมคือผาเนียงแล้วค่อยเพี้ยนไปเป็นลำพะเนียง คือเดิมยอดห้วยอยู่ที่ผาเนียง ไหลลงมาจาก อ.นากลาง ผ่าน อ.นาดัง จ.เลย ระยะทางความยาว 150 กม. วิถีชีวิตแต่ก่อนมีความสุขเพราะได้อาศัยธรรมชาติ ซึ่งพืชผักต่างๆที่อยู่บนริมฝั่งห้วยบริเวณใกล้เคียง ผักตามธรรมชาติที่ชาวบ้านหาเก็บได้ง่าย ไม่เป็นพิษเป็นภัย ปลอดภัย ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยมาโดยตลอด

“หลายสิ่งหลายอย่างของลำพะเนียงได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ แต่ก่อนใช้ระหัดน้ำแต่ปั้มใช้ได้เฉพาะบุคคล เมื่อไม่ทั่วถึงก็จับกลุ่มกันทำฝายดิน กักเก็บน้ำไว้รวมกัน 30-40 คนลงทุนกัน 400-500 บาท และใช้แรงงานเจ้าของเอง ที่นี้ระหัดก็เลิกใช้ไปโดยปริยาย เพราะฝายดินใช้ได้ทั้งหน้าแล้งและหน้าฝน และสามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ ปลูกพืชผักต่างๆในฤดูแล้ง ก่อให้เกิดรายได้ เสริมช่วงฤดูแล้ง ฤดูฝนก็ทำนา ทำมาเรื่อย ๆ ก็ได้รับประโยชน์จากการทำฝายดินถึง 300-400 ไร่ 1000 ไร่ก็มี แล้วแต่พื้นที่กับทำเลที่สามารถระบายน้ำออกไปได้ ผ่านนาคนข้างบนสู่นาคนข้างล่าง ในการระบายน้ำมีความสุข มีชีวิตที่ดีในการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ แล้วก็เป็นที่พันธุ์ปลาหลากหลายชนิดหากินได้ง่าย” นายอำพันกล่าว เมื่อโครงการพัฒนาแหล่งน้ำของภาครัฐเข้ามา ความสุขของคนลุ่มน้ำพะเนียงก็เริ่มจะหมดไปด้วย นั่นคือ โครงการขุดลอกห้วยลำพะเนียง ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาของรัฐที่ต้องการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้งในจังหวัดหนองบัวลำภู ภายใต้ยุทธศาสตร์แก้ปัญหาความยากจนของจังหวัด

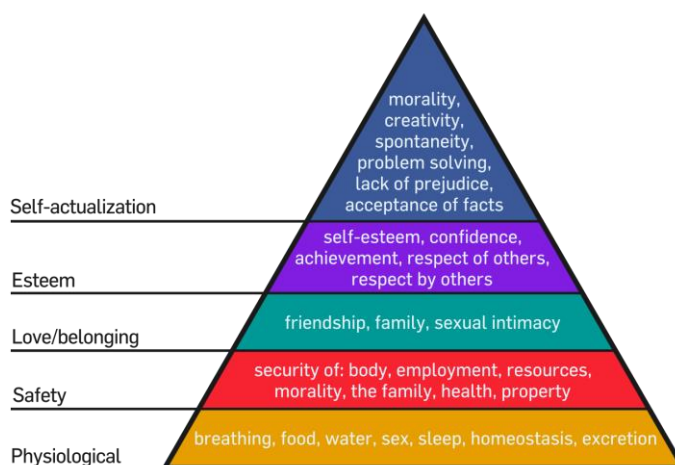
ทั้งนี้ความเป็นมาโครงการภาครัฐระบุถึงสภาพปัญหาว่า พื้นที่หนองบัวลำภูมีลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบสูง บางส่วนเป็นพื้นที่ราบสูงสลับที่ราบต่ำ ในฤดูฝนน้ำจะหลากไหลเอ่อท่วมพื้นที่ราบที่อยู่ติดกับลำห้วย จนเกิดความเสียหายแก่พื้นที่เกษตรกรรมและชุมชนทุกปี โดยเฉพาะในเขตลุ่มน้ำลำพะเนียง ซึ่งเป็นลุ่มน้ำที่มีพื้นที่ใหญ่เกือบ 50% ของจังหวัด ประกอบกับสภาพลุ่มน้ำยาวแต่แคบ มีลำน้ำสาขาสายสั้นๆ มากมาย ทำให้น้ำหลากจากลำน้ำสาขาไหลลงลำน้ำหลักอย่างรวดเร็วและมีปริมาณมาก ทำให้เกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่ 6 อำเภอ 39 ตำบล ส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกเสียหายประมาณ 142,690 ไร่ต่อปี และเพื่อให้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการเยียวยาแก้ไข จ.หนองบัวลำภูจึงเสนอรัฐบาลให้มีการขุดลอกห้วยลำพะเนียงดังกล่าว ปัจจุบันมีชาวบ้านอีก 200 รายที่เสียที่ดินจากการโครงการขุดลอกลำพะเนียง ได้ร้องเรียนต่อกรมการสิทธิ์และมีการฟ้องศาลปกครอง อยู่ในชั้นตอนศาลสั่งให้รังวัดที่ดินก่อน แต่ชาวบ้านบางรายยังไม่มีเงินมารังวัดที่ดิน ทำให้ยังไม่ดำเนินการใด ๆ ทั้งนี้ได้มีชาวบ้าน 2 รายที่ชนะคดีในการฟ้องศาลปกครอง จ.ขอนแก่น เพื่อให้กรมชลประทานจ่ายค่าชดเชยที่ดินให้ชาวบ้าน เช่น กรณีนางประนอม บุญป่อง มีที่ดินจำนวนเนื้อที่ 9-3-73 ไร่ อยู่ติดลำพะเนียงและสูญเสียที่ดินจำนวน 1-3-70 ไร่ จากการขุดลอกของโครงการดังกล่าว ได้รับค่าสินไหมทดแทนจำนวน 154,000 บาท (ตารางวาละ 200 บาท) และยังมีชาวบ้านอีกประมาณ 200 ราย ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในชั้นศาล นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านอีกหลายหมู่บ้านหลายร้อยราย ที่ยังไม่รู้ว่าจะแก้ไขปัญหาทางออกจากการสูญเสียที่ดินจากโครงการนี้อย่างไร (ศุภจิต สอนินุช, 2551)

การขาดความเข้าใจในพื้นที่ของหน่วยงานรัฐกรณีตัวอย่างการจัดการน้ำในลำพะเนียง โดยการไม่ให้ความสำคัญกับชุมชนผู้อยู่อาศัยที่มีความรู้และมีภูมิปัญญาเดิมในการจัดการน้ำใช้น้ำในพื้นที่ทำให้เกิดผลกระทบตามมา สาเหตุอีกประการรัฐขาดการทำประชาคมดีให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ของตัวเอง หรือถึงมีการแสดงความคิดเห็นแต่รัฐก็ยังมองไม่เห็นความสำคัญ

เหตุแห่งความเปลี่ยนแปลงในมุมมองการวิเคราะห์ผ่านทฤษฎี

การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อีสานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมความเป็นอยู่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลง 2 ประการ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ซึ่งตามทีผู้สร้างสรรค์ได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่าการเข้ามาของบุคคลอื่นที่เกิดจากนโยบายการรวมอำนาจไว้สู่ศูนย์กลาง (Center Civilization) ในที่นี้ถ้าเป็นช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็จะหมายถึงข้าหลวงที่มาจากรัฐกลางที่มาปกครองมณฑลอีสาน ในช่วงเปลี่ยนแปลงทางการปกครองและหลังการปกครองก็จะเป็นกลุ่มนักการเมืองและทหารของรัฐไทยและมหาอำนาจอเมริกา ในยุคอีสานใหม่การเข้ามาของบุคคลภายนอกพื้นที่ของรัฐกลางและนโยบายการพัฒนาจากภายนอกยังไหลเข้ามาอย่างไม่ขาดสาย ความเป็นเมืองได้ส่งผ่านทางสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งการศึกษา ปัจจัยภายนอกเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอีสานเป็นอย่างยิ่ง 2) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่และคนอีสานเกิดจากความปรารถนา (Desire) ของชาวอีสานเองที่มีความต้องการที่จะหลุดพ้นกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

พื้นที่อีสานเป็นที่ทราบกันดีว่ามีความแห้งแล้ง ชาวอีสานมีความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากปัญหานี้เพราะทำให้เกิดผลกระทบทางด้านการใช้ชีวิตและการทำมาหากิน แรงปรารถนาที่อยากจะทำผ่านความยากจน มีความต้องการในสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ความต้องการนั้นก็ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการของคนอีสานสามารถอธิบายได้โดยใช้หลักทฤษฎีของ มาสโลว์ (Abraham Maslow) คือ **ทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Needs Hierarchy Theory)** โดยแสดงลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ 5 ชั้น ดังนี้

ภาพประกอบ 9: ลำดับความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์

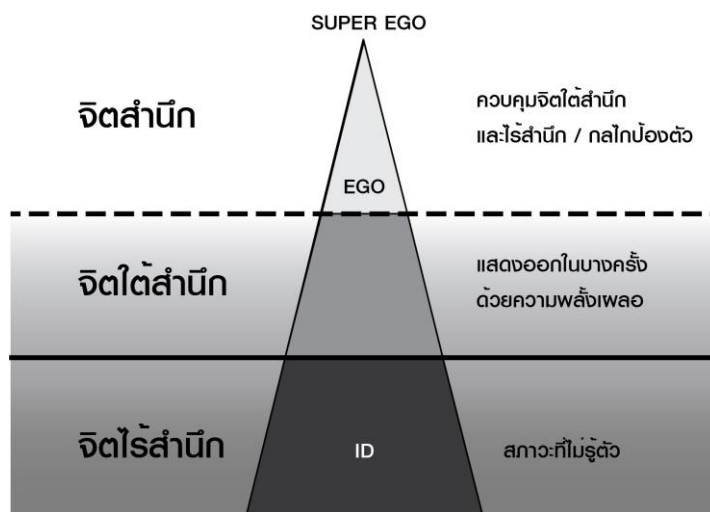
ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki>

ขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ขั้นแรกคือความต้องการทางกายภาพ (Physiological needs) ได้แก่ ความต้องการปัจจัย 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยา รักษาโรค ความต้องการทางเพศ และยังคงครอบคลุมไปยังความต้องการอื่น ๆ ที่ตอบสนองต่อ ร่างกาย ซึ่งหากได้รับการตอบสนอง มนุษย์จะก้าวขึ้นสู่ความต้องการในขั้นที่สองคือ ความต้องการด้านความปลอดภัย (Security needs) ซึ่งเป็นความรู้สึกมั่นคง ปกป้องให้ ปลอดภัยจากการถูกคุกคามทางกายและอารมณ์ ความต้องการขั้นที่สาม เป็นความต้องการ ทางสังคม (Social needs) เกี่ยวข้องกับ ความต้องการความรัก การเป็นเจ้าของ มิตรภาพ ความต้องการขั้นที่สี่ คือ ความต้องการยกย่อง ภาควุฒิใจในตนเอง (Self-esteem) ซึ่งแบ่งย่อย ๆ เป็นปัจจัยภายในเกิดขึ้นจาก การเคารพตัวเอง ความเป็นอิสระ การประสบความสำเร็จ และ ปัจจัยภายนอกได้แก่ สถานภาพ การได้รับรางวัล และความสนใจ ส่วนความ ต้องการขั้นที่ห้า ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายคือ ความต้องการบรรลุศักยภาพในตนเองอย่างถ่องแท้ (Self-actualization) เป็นแรงผลักดันที่บุคคลสามารถเป็นในสิ่งที่ต้องการ ได้แก่ความเจริญ การบรรลุศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ความพึงพอใจในตนเอง การพัฒนาความต้องการนี้จะขึ้นไปตามลำดับขั้น การได้รับการตอบสนองความ ต้องการในลำดับต่ำจะเป็นแรงจูงใจให้แสวงหาความต้องการในลำดับที่สูงขึ้น ในทางกลับกัน หากมนุษย์ยังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการในลำดับต่ำ มนุษย์ก็ไม่สามารถก้าวขึ้น สู่ความต้องการในขั้นต่อไปได้ ตัวอย่าง เช่น เด็กที่ยังหิวโหยหรือขาดความรักจะไม่มีแรงจูงใจ ใฝ่หาความรู้ แต่จะใช้เวลาไปกับการแสวงหาความต้องการของตนที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้นหากจะเพิ่มแรงจูงใจให้เกิดความต้องการในขั้นสูงๆ เช่น ในขั้นที่ 4 และที่ 5 ต้องทำการตอบสนองความต้องการในลำดับขั้นต่ำก่อน (ภาวิณี เพชรสว่าง, 2552: 57-58)

นอกจากทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ที่นำมาอธิบายในความต้องการขั้นพื้นฐานของชาวอิสานแล้วยังมี **ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)** ของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่สามารถอธิบายแรงผลักดันดังกล่าวได้ กล่าวคือ เมื่อความต้องการพื้นฐานคือปัจจัย 4 ของมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองในเบื้องต้น จึงทำให้เกิดแรงปรารถนา ผลักดันออกมาจากภายในตัวของชาวอิสานเอง ซึ่งในบางครั้งแสดงออกผ่านจิตใต้สำนึก และจิตไร้สำนึกของคนอิสาน ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

ปูลณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, (2560: 47-49) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีจิตวิเคราะห์อธิบายว่าบุคลิกภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการเติบโต เลี้ยงดูในวัยเด็ก ความคิด ทักษะคติ ความเชื่อ โดยที่พฤติกรรมของบุคคลล้วนมีรากเหง้ามาจาก แรงขับ ได้แก่ การรักตัว กลัวตาย ความเป็นเจ้าของ ความต้องการทางเพศ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ฝัง รากลึกเป็นสัญชาตญาณอยู่ในจิตไร้สำนึกไม่อาจหาเหตุผลใดมาอธิบายได้ ทั้งนี้บุคคลต้อง ดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดของสังคมซึ่งยอมไปขัดแย้งกับความต้องการของ จิตไร้สำนึก ดังนั้นการทำให้ตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้นจำเป็นต้องมีกลไก **ป้องกันตน (Defense Mechanism)** ที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของจิตไร้สำนึกกับข้อห้ามของ สังคม ทำให้บุคคลผู้นั้นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีสุขภาพจิตดีไม่เจ็บป่วยทางจิต วิธีหนึ่งที่มักนำมาใช้กันคือ “อ้อนเปรี้ยว มะนาวหวาน” หรือการหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) เมื่อบุคคลจำเป็นต้องยอมรับสิ่งที่ตนไม่สมปรารถนาก็พยายามมองหาข้อดี ของสิ่งนั้น มาชดเชยทำให้ตนรู้สึกดีขึ้น ในทางตรงข้ามหากบุคคลไม่สามารถควบคุมหรือยับยั้ง ความต้องการของจิตไร้สำนึกให้เป็นไปตามข้อกำหนดของสังคมและ ไม่มีกลไกป้องกันตนก็จะ เกิดภาวะเครียดเก็บกด ซึมเศร้าและในที่สุดก็จะพัฒนาไปสู่ความเจ็บป่วยทางจิต สำหรับฟรอยด์ แล้วการศึกษาผู้ป่วยโรคจิตประสาทเป็นกุญแจสำคัญทำให้เข้าใจโครงสร้างจิตของมนุษย์ เนื่องจากผู้ป่วยโรคจิตประสาทส่วนใหญ่

มักสูญเสียกลไกป้องกันตนและมักตัดขาดโลกภายนอก ซึ่งพรอยด์พบอีกด้วยว่าศิลปะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้เป็นช่องทางสื่อสารกับผู้ป่วยโรคจิต ประสาทอย่างได้ผลสิ่งที่มีมักเป็นประเด็นเกี่ยวกับความต่างระหว่างมนุษย์และสัตว์ในการดำรงชีวิตคือ การ พัฒนาอารยธรรมความเจริญที่มนุษย์สร้างมาอย่างซับซ้อนเป็นเวลาหลายหมื่นปี ก่อให้เกิด กฎเกณฑ์ จารีต ประเพณี ความเชื่อ และศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องแสดง ถึงพัฒนาการทางปัญญาและจิตใจของมนุษย์ที่เหนือกว่าสัตว์ ซึ่งยังคงดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ สัญชาตญาณ อีกทั้งสัตว์ขาดปัญญาความคิดเชิงนามธรรม ตลอดจนการส่งผ่านความรู้จากรุ่น หนึ่งไปสู่อีกรุ่น ทำให้สัตว์ไม่อาจพัฒนาอารยธรรมขึ้นมาได้อย่างมนุษย์ มนุษย์จึงดำรงชีวิตต่าง ไปจากสัตว์ โดยที่พฤติกรรมของมนุษย์อาจอธิบายได้ด้วย **ทฤษฎีโครงสร้างจิต (Mind Structural Theory)** ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมเป็นผลจากการประนีประนอมกันระหว่าง ซุปเปอร์อีโก (Super Ego) ซึ่งเป็นจิตที่สำนึกต่อคุณธรรมและข้อกำหนดของสังคม คอยควบคุม และยับยั้งความปรารถนาของ อิด (Id) ซึ่งเป็นความปรารถนาของสัญชาตญาณ ทำให้เกิด ลักษณะ ตน หรือ อีโก (Ego) ขึ้นมา ดังภาพ

ภาพประกอบ 10: แสดงโครงสร้างจิต

จิตสำนึก (Conscious Mind) เป็นภาวะที่บุคคลกำลังตระหนักรู้ต่อคุณธรรมและ กฎเกณฑ์ สังคม ใช้เหตุผลและผลที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทำให้ควบคุมพฤติกรรมได้อย่าง เหมาะสม แล้วหาวิธีปลดปล่อยสิ่งที่ปรารถนาและสิ่งกีดกตในจิตไร้สำนึกให้ระบายออกมาใน ลักษณะที่สังคมยอมรับได้

จิตใต้สำนึก หรือ จิตกึ่งสำนึก (Subconscious Mind, Preconscious Mind) เป็นส่วน หนึ่งของจิตสำนึก ที่บุคคลสำนึกตนอยู่แต่ไม่แสดงพฤติกรรมออกมาในขณะนั้น โดยได้รับ อิทธิพลจาก ความคิด ประสบการณ์ ความทรงจำ ที่พร้อมจะแสดงเป็นพฤติกรรมได้ตลอดเวลา ซึ่งอาจปรากฏให้เห็นจากการพลั้งเผลอ จิตใต้สำนึกเป็นส่วนที่เชื่อมประสานระหว่างจิตสำนึกกับ จิตไร้สำนึก คอยตรวจสอบ และกีดกตความปรารถนาที่ขัดต่อสังคมไว้ในจิตไร้สำนึก

จิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) เป็นภาวะจิตที่ไม่ระลึกรู้ตัว เป็นที่กักเก็บความคิดที่ ถูกเก็บกดทั้งปวง ทั้งสิ่งที่ถูกห้าม ถูกกระทำ ถูกกลั่นแกล้ง และไม่อาจต่อสู้หรือโต้ตอบได้ทันที แล้วถูกฝังลิ้มไว้ชั่วคราวหนึ่งจนกลายเป็นสิ่งเก็บสะสมไว้ ได้แก่ การถูกบังคับ ความขัดแย้ง ความเจ็บปวด ความอับอาย ความเกลียดชัง ความริษยา ความแค้น ความอาฆาต ความกลัว เหล่านี้ถูกฝังลึกไว้ในจิตไร้สำนึก นอกจากนี้ยังรวมถึงความปรารถนาของสัญชาตญาณที่ไม่อาจ แสดงออกมาเช่น ความรู้สึกทางเพศ ความรัก ฯลฯ ซึ่งถูกควบคุมและยับยั้งไว้โดย จิตใต้สำนึก

ทฤษฎีจิตวิทยาศิลปะและการประยุกต์ใช้กับผลงานสร้างสรรค์

ขบวนการเกสทอลท์ (Gestalt Movement) เริ่มขึ้นในเยอรมนี เมื่อต้นศตวรรษที่ 20 ผู้วางรากฐานความคิดคือ แมกซ์ เวอร์ไธเมอร์ (Max Wertheimer) วูล์ฟกัง โคเลอร์ (Wolfgang Kohler) และเคิร์ต คอฟฟ์คา (Kurt Koffka) เกสทอลท์ มีความสำคัญต่อการมองเห็น ในการจัดรวมที่มีส่วนย่อยอยู่ในส่วนรวม นั้น เช่น ความขัดแย้งที่เกิดจากการจัดวางสิ่งต่าง ๆ ต่อเนื่องกัน หรือการจัด วางอย่างกระจัดกระจาย เวอร์ไธเมอร์กล่าวว่า "อะไรก็ตามที่เกิดขึ้นกับส่วนย่อยในส่วนรวม ย่อมได้รับการตรวจสอบจากกฎเกณฑ์ภายในซึ่งมากับส่วน รวมนั้น" (What happens to a part of the whole is determined by intrinsic laws inherent in this whole.) เกสทอลท์เชื่อมั่นในทฤษฎีข้างต้น และมีผลต่อจิตวิทยาการรับรู้ (Psychology of Perception) อย่างสำคัญยิ่ง ความเป็นมาของทฤษฎีเกสทอลท์เริ่มขึ้นตอนทศวรรษ 1890 เมื่อคริสเตียน ฟอน เอียแรนเฟิลส์ (Christian Von Ehrenfels) กล่าวว่า การซาบซึ้งลีลาดนตรี มิใช่ด้วยเสียงอย่างโดดเดี่ยว แต่เกิดจากการผสมเสียงเหล่านั้นในแนวทางใดทางหนึ่งถ้าโน้ตในระดับเสียงเดียวกันแสดงออกมาด้วยจังหวะที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลต่างกัน ซึ่งก็เช่นกันด้วยลีลาเดียวกัน เมื่อแสดงในคีย์ที่ต่างกัน เรา ย่อมรู้ได้ว่าโน้ตแตกต่างกันในระดับเสียงพื้นฐาน เวอร์ไธเมอร์ โคเลอร์ คอฟฟ์คา

ส่วนรวมและส่วนย่อย

ส่วนรวมย่อมมีค่า มากกว่าส่วนย่อยทั้งหมด (The whole is more than the sum of its parts) ซึ่งสภาพส่วนรวมไม่สามารถรับรู้ได้โดยการเพิ่มของส่วนย่อยอย่าง โดดเดี่ยวง่าย ๆ แต่ละส่วนย่อยได้รับอิทธิพลจากส่วนย่อยอื่นรอบตัว (The whole cannot be perceived by a simple addition of isolated parts : each part is influenced by those around it) **ทฤษฎีเกสทอลท์ (Gestalt Theory)** ยืนยันว่า การรับรู้ไม่ใช่การอนุมานหรือการคาดเดา ผู้รับรู้จะปรับข้อมูลเข้าไปสู่ความรู้สึกสัมผัสข้อมูลที่เข้ามาได้ปรับด้วยความรู้ แต่ด้วยการทำงานบนหลักการรับรู้ที่ เรียกว่า "หลักของความง่าย" (Simplicity Principle) แต่ละ กระสวนของแสง (Pattern of light) ซึ่งกระทบจอภาพ (Retina) จะผลิตกระสวนขึ้นในสมองที่เรียกว่า "สนามสมอง" (Brain field) สนามสมองจะจัดระบบในตัวของมันเองให้มีสภาพง่ายที่สุดหรือ เรียบง่ายที่สุด

สภาพส่วนรวม

เมื่อเราอ่านหนังสือ เราย่อมรับรู้คำโดยสภาพส่วนรวม มิใช่ตัว หนังสือเฉพาะตัวที่นำมาเรียงร้อยเข้าด้วยกัน แม้ตัวหนังสือแต่ละตัวอาจ พิจารณาได้อย่างเป็นเอกเทศ แต่ "คำ" ที่เกิดจากหนังสือที่

รวมตัวกัน ย่อมมี ความหมายมากกว่าตัวหนังสือที่แยกออกจากกันทั้งหมด เมื่อเราเย็บเล่ม เรา เริ่มด้วยการตัดชิ้นส่วนต่าง ๆ เมื่อเย็บรวมส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คอปก ด้านหน้า ด้านหลัง แขนเล่ม เราก็จะได้สิ่งใหม่ใน "สภาพส่วนรวม" ที่เรียกว่า "เล่ม" (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2547: 131-137)

สรุป

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาที่ได้กล่าวมาข้างต้นถือเป็นข้อมูลในบางส่วนที่ผู้สร้างสรรค์สนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์เพื่อเป็นข้อสรุปหาแนวเรื่องในการสร้างสรรค์ผลงานชุด การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ ข้อมูลตามความเป็นจริงที่ปรากฏในบางเนื้อหาจำนวนมากที่ผู้สร้างสรรค์ไม่ได้นำมาเสนอเพราะเป็นข้อมูลที่อยู่นอกรอบในการศึกษา และยกมาในบางกรณีเพียงเพื่อให้เห็นเค้าโครงที่จะนำไปสู่แนวเรื่องและแนวความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานในลำดับถัดไป

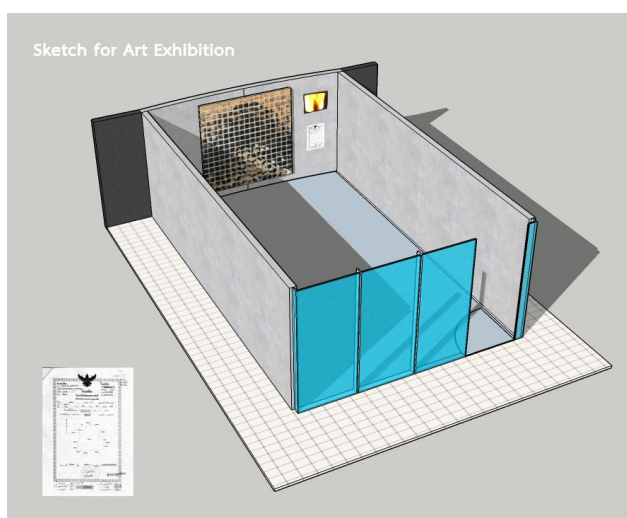
บทที่ 3

การดำเนินการสร้างสรรค์

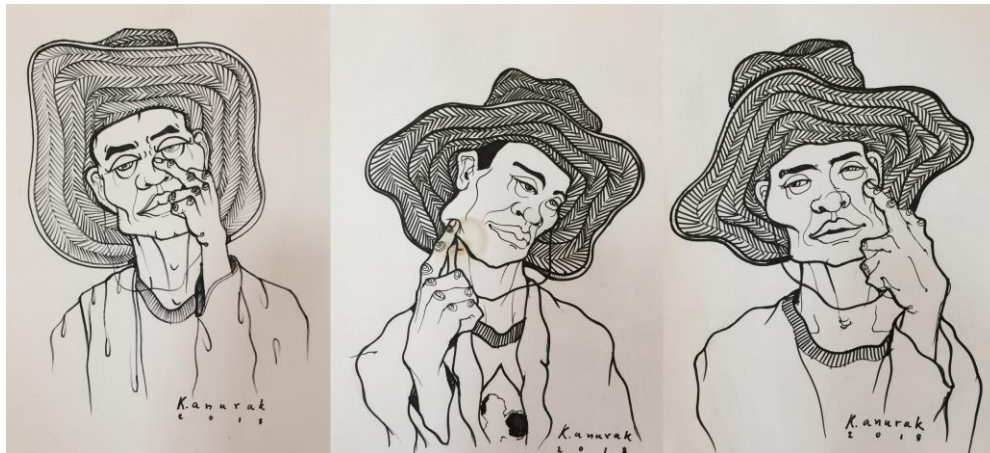
ในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ จุดนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากแรงบันดาลใจเบื้องต้นที่มีความเกี่ยวข้องจนนำไปสู่การค้นพบแนวเรื่องและแนวความคิดที่จะนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะสื่อประสมซึ่งกระบวนการดำเนินการสร้างสรรค์ประกอบด้วยการทำภาพร่างผลงานสร้างสรรค์เพื่อกำหนดองค์ประกอบของผลงาน เทคนิคกลวิธีในการสร้างสรรค์ การจัดวางการนำเสนอผลงาน แล้วพัฒนาไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานที่ตอบสนองแนวความคิดที่มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การจัดทำภาพร่างผลงานสร้างสรรค์

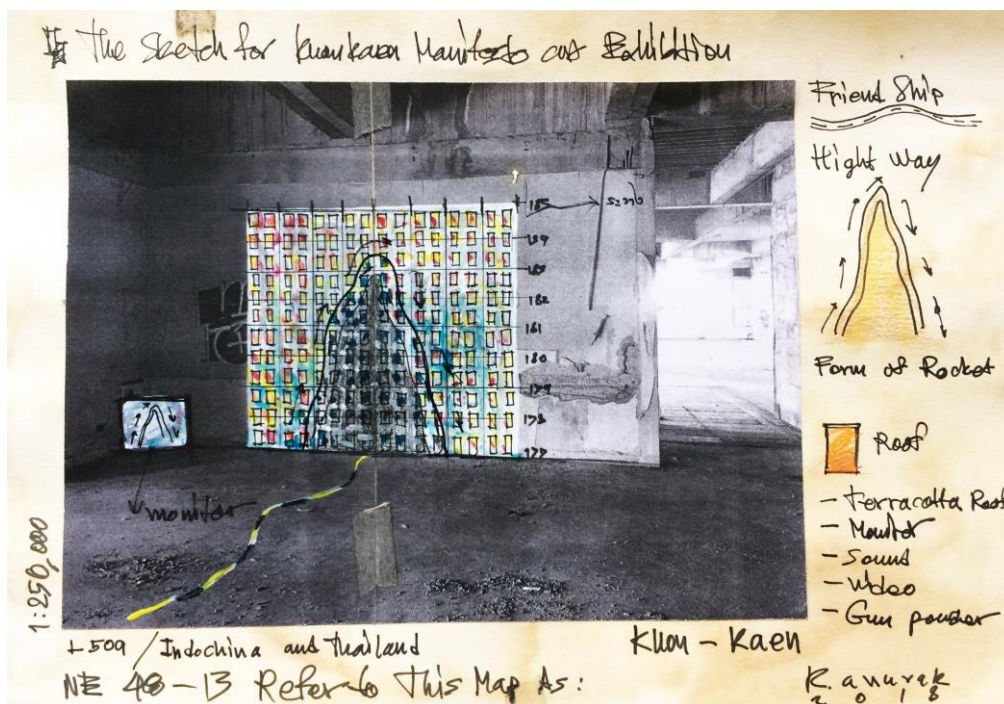
การวิเคราะห์เนื้อหาจนได้มาซึ่งแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานเป็นกระบวนการในเบื้องต้นที่นำไปสู่การเกิดภาพร่างผลงานขึ้นคร่าว ๆ ภายในความคิด ในขณะที่เดียวกันก็เกิดกระบวนการจัดองค์ประกอบและเทคนิคที่จะนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานอย่างคร่าว ๆ ภาพเหล่านี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากซึ่งผู้สร้างสรรค์จะใช้ภาษาเขียนและภาษาภาพในการสร้างภาพร่างผลงานในแต่ละชั้น เพราะในบางครั้งภาษาเขียนนั้นจะเป็นตัวแปรสำคัญในการกลับมาทบทวนถึงความเป็นไปได้ในการใช้สื่อสัญลักษณ์อื่น ๆ มาใช้ในการสร้างสรรค์ ภาพร่างผลงานของผู้สร้างสรรค์ได้ร่างขึ้นเพียงเพื่อบันทึก รูปทรงทางความคิดและการนำเสนอการจัดวางในเบื้องต้นซึ่งในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานจริงนั้น อาจมีความแตกต่างกันบ้างตามความเหมาะสม เพราะการทำงานนั้นย่อมเกิดกระบวนการคัดและเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่จะนำมาสร้างสรรค์ให้มีความลงตัวมากที่สุด

ภาพประกอบ 11: ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 1

ภาพประกอบ 12: ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 2

ภาพประกอบ 13: ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 3 (ภาพรวม)

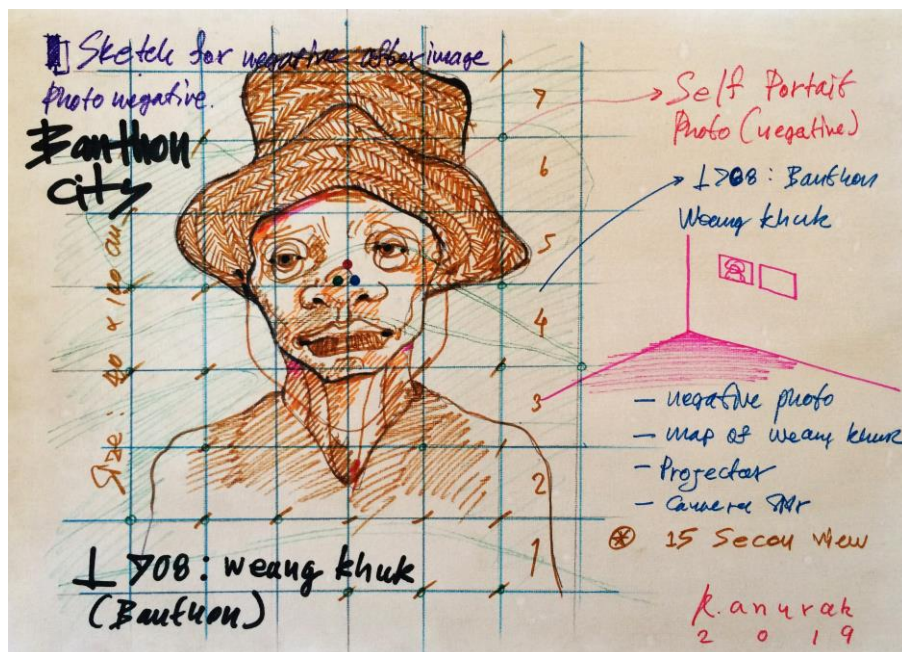
ภาพประกอบ 14: ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 3 (สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม)

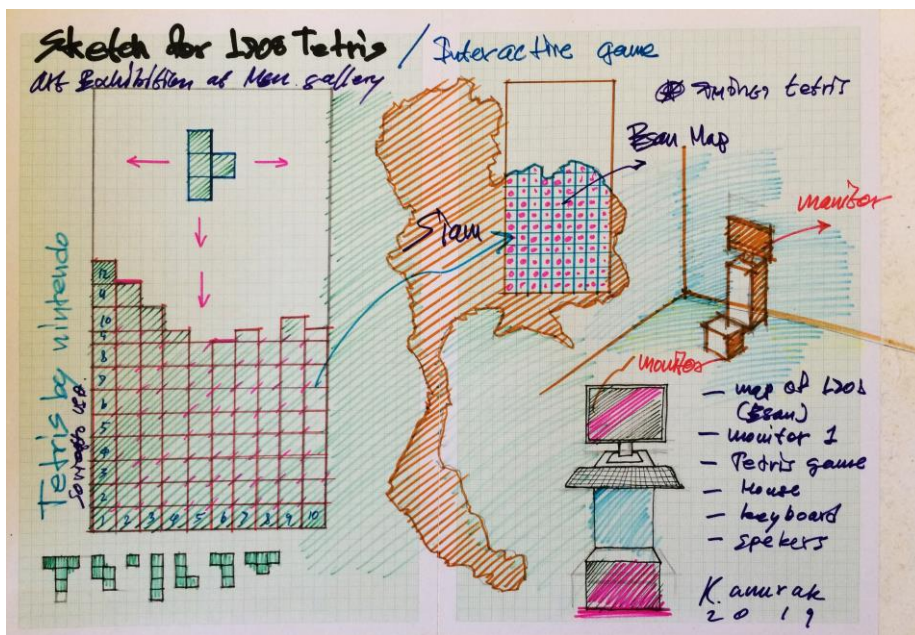
ภาพประกอบ 15: ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 3 (ติดตั้งกับแสงธรรมชาติ)

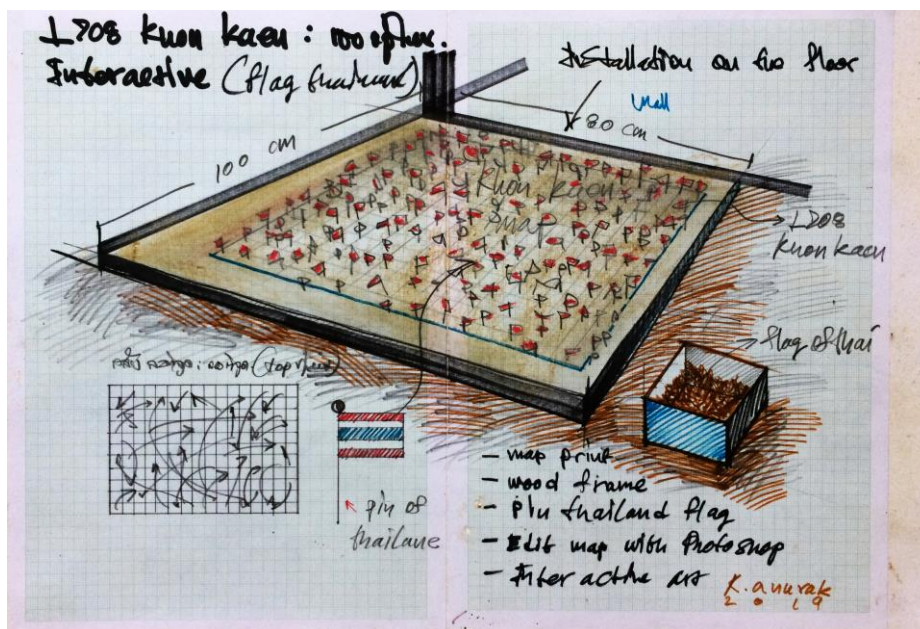
ภาพประกอบ 16: ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 4

ภาพประกอบ 17: ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 5

ภาพประกอบ 18: ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 6

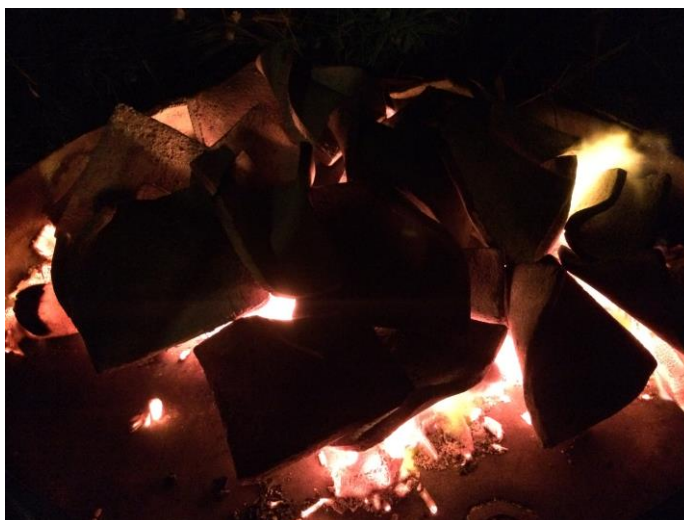
ภาพประกอบ 19: ภาพร่างผลงาน ชั้นที่ 7

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานในแต่ละขั้นผู้สร้างสรรค์ได้ต้นแบบจากภาพร่างผลงานที่ได้ทำขึ้นไว้ก่อนหน้านี้ แต่ทั้งนี้จะไม่ยึดแนวปฏิบัติตามภาพร่างกำหนดไว้ทั้งหมด และปล่อยให้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเป็นส่วนเสริมและปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้นในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน โดยการสร้างสรรค์ผลงานในแต่ละขั้นนั้นมีความแตกต่างกันไปตามเทคนิคและกลวิธีที่ใช้ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่ผู้สร้างสรรค์มีความประสงค์ที่จะให้เทคนิคเป็นส่วนสร้างในการรับรู้ทางแนวความคิดและกรอบที่ได้วางเอาไว้ ซึ่งผลงานทั้งหมดจะอยู่ภายใต้แนวเรื่องเดียวกัน ฉะนั้นแล้วผู้สร้างสรรค์จะอธิบายกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานในแต่ละขั้นตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

การสร้างสรรค์ผลงาน ขั้นที่ 1

ผู้สร้างสรรค์ได้ดำเนินการสร้างสรรค์ในผลงานขั้นที่ 1 ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน คือส่วนของกระเบื้องดินเผา ส่วนของวิดีโอและเสียง ส่วนของเฟรมผ้าใบ รวมทุกส่วนประกอบเป็นผลงาน 1 ชิ้น โดยเริ่มจากการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยสร้างสรรค์ในครั้งที่ผ่านมากลับมาในหัวข้อ “ศิลปะสื่อประสม: การสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการทำดินปืนของชาวอีสาน” ในด้านเทคนิคการเผาดินปืนร่วมกับดินเผาเพื่อให้เกิดพื้นผิวและสีที่มีน้ำหนักต่างกันมาใช้ จนได้กระเบื้องดินเผาที่ผสมผสานภูมิปัญญาการทำดินปืนและการทำดินเผาเข้าไว้ด้วยกันมาเป็นส่วนหนึ่งของผลงาน

ภาพประกอบ 20: แสดงขั้นตอนการเผาดิน

ภาพประกอบ 21: แสดงกระเบื้องดินเผาที่ได้

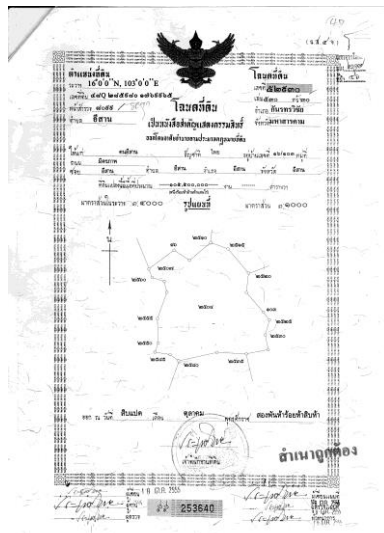
ภาพประกอบ 22: การจัดวางกระเบื้องดินเผาลงบนแผ่นไม้พร้อมติดตั้ง

ในส่วนวิดีโอที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ผู้สร้างสรรค์ได้นำวิดีโอการจุดบั้งไฟของชาวอีสานและการเผาไหม้ของดินปืนนำมาตัดต่อผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อให้ได้ภาพเคลื่อนไหวซึ่งเป็นสัญลักษณ์และส่วนประกอบหนึ่งที่จะทำให้เพิ่มการรับรู้ทางสุนทรียะแก่ผู้ชมผลงานมากขึ้นเนื่องจากภายในวิดีโอนั้นมีทั้งภาพเคลื่อนไหวและเสียงเป็นส่วนช่วยเสริมช่องทางการรับรู้

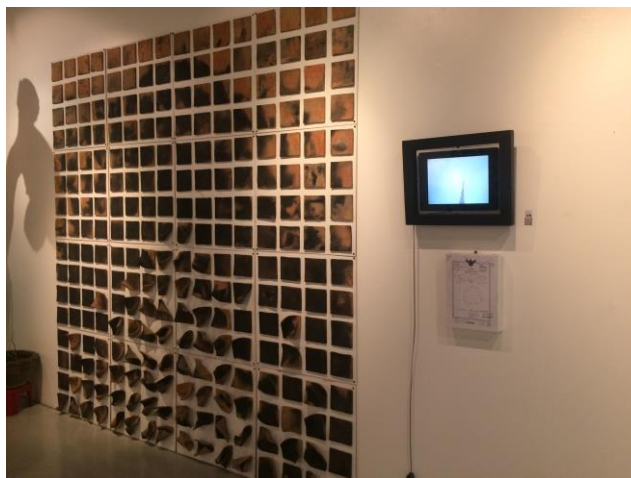
ภาพประกอบ 23: วิดีโอที่ผ่านกระบวนการตัดต่อ

จากนั้นเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน 2 มิติลงบนเฟรมผ้าใบ ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้ใช้สำเนา
โฉนดที่ดินของข้าพเจ้าเองมาตัดต่อผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิกเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของชุดผลงาน
นี้ ดังภาพที่ปรากฏ

ภาพประกอบ 24: ภาพโฉนดที่ผ่านการตัดต่อแก้ไขด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก

จากกระบวนการสร้างสรรค์ข้างต้นจะได้ผลงานเป็นวัตถุทางศิลปะอยู่ 3 ส่วนมาประกอบเป็น
ผลงาน 1 ชุดในชั้นนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้นำองค์ประกอบต่าง ๆ มาจัดวางในพื้นที่แสดงผลงานตามภาพร่าง
การติดตั้งที่ได้คิดไว้ก่อนหน้านี้ ประกอบกับการดูพื้นที่จริงที่จะทำการติดตั้ง เพื่อหาความเหมาะสมใน
การติดตั้งให้เกิดความสมบูรณ์ของผลงาน

ภาพประกอบ 25: การติดตั้งผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 1

การสร้างสรรค์ผลงาน ชั้นที่ 2

การสร้างสรรค์ผลงานในชั้นที่ 2 ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้เทคนิคการเขียนสีน้ำมันลงบนผ้าใบ ซึ่งมีรูปแบบ 2 มิติ โดยใช้รูปทรงของคนในการแสดงออก ผลงานชิ้นนี้มีจำนวน 3 ชั้น ประกอบกันเป็น 1 ชิ้น เป็นตัวแทนของผู้คนชาวอีสานที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการนำมาสื่อความหมายถึงความมีอยู่ของชาวอีสาน และเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกในฐานะที่ผู้สร้างสรรค์เองเป็นผู้ที่มีชาติพันธุ์เป็นคนอีสาน กระบวนการเขียนรูปด้วยสีน้ำมันลงบนผ้าใบของผู้สร้างสรรค์เริ่มจากการศึกษาภาพร่างที่ได้สร้างเอาไว้และได้ดำเนินการต่อตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ร่างภาพด้วยดินสอลงบนเฟรมผ้าใบสำเร็จรูป ด้วยน้ำหนักมือที่เบาเพื่อไม่ให้เกิดลายเส้นเด่นชัดเมื่อทำการลงสี
- ทำการลงสีน้ำมันที่ผสมน้ำมันสน ทินเนอร์ และลินซีดในอัตราส่วนที่มีน้ำมันสน เยอะกว่าส่วนผสมอื่น เพื่อให้ได้เนื้อสีที่บาง
- ในขณะที่ลงสีในแต่ละส่วนของภาพ ผู้สร้างสรรค์จะใช้สำลีและฟูกันที่ไม่มีสีชุบทินเนอร์และน้ำมันสนเช็ดสีที่ลงไว้เสร็จเพื่อสร้างพื้นผิวบนภาพ
- ลงสีและเช็ดสีจนครบทุกส่วนในภาพทิ้งไว้ให้สีหมาดแล้วจึงทำการลงน้ำหนักที่เข้มขึ้นในส่วนต่าง ๆ
- ปล่อยให้สีหมาดเกือบแห้งแล้วจึงทำการตกแต่งภาพวาดให้มีความสมบูรณ์เป็นอันแล้วเสร็จ

ภาพประกอบ 26: การสร้างสรรค์ผลงานชั้นที่ 2

การสร้างสรรค์ผลงาน ชั้นที่ 3

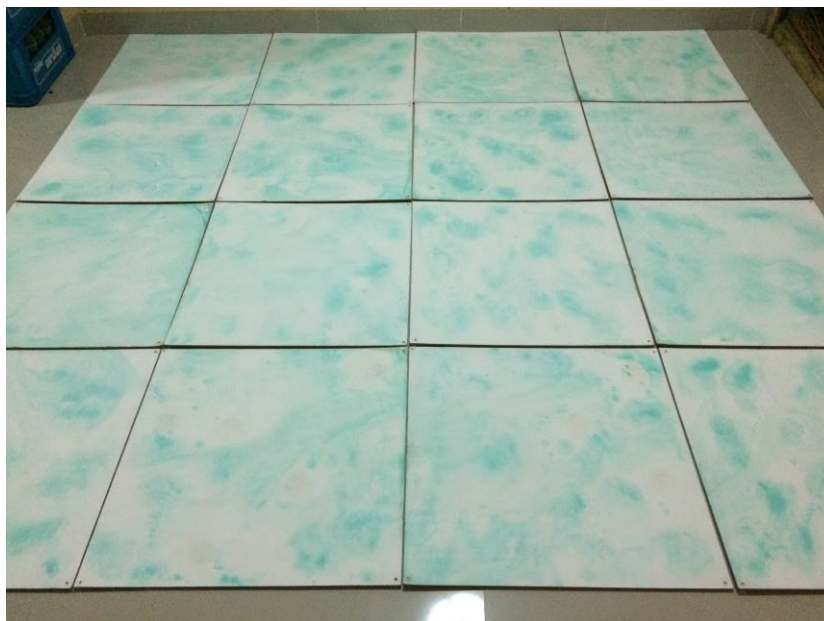
ผลงานในชั้นที่ 3 นี้มีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน คือส่วนที่เป็นกระเบื้องหลังคาดินเผา ส่วนที่เป็น วัสดุโอบและเสียง กับส่วนที่เป็น ชนวนดินปืนที่สร้างขึ้นด้วยปูนปลาสเตอร์ ซึ่งกระบวนการทำในแต่ละ ขั้นตอนนั้นผู้สร้างสรรค์มีวิธีการดำเนินการ คือ ในส่วนของหลังคากระเบื้องดินเผา ผู้สร้างสรรค์ได้ปั้นดินเผาที่ผสมหัวเชื้อแล้วเป็นรูปทรงของหลังคาดินเผาของคนอีสานในยุคก่อน แล้วทำการเผา บางชิ้นเผา ร่วมกับผงดินปืนเพื่อสร้างพื้นผิวและสีตามที่ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดเอาไว้ แล้วนำแผ่นหลังคาดินเผา ทั้งหมดมาจัดวางและติดกาวลงบนแผ่นไม้ที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้นจำลองแผนที่ของจังหวัดขอนแก่นที่มี ลวดลายและสีคล้ายกับแผนที่ทางภูมิศาสตร์ ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 27: การสร้างสรรค์ผลงานในส่วนกระเบื้องหลังคาดินเผา

ภาพประกอบ 28: การเตรียมไม้สำหรับสร้างเป็นแผนที่จังหวัดขอนแก่น

ภาพประกอบ 29: ขั้นตอนการสร้างพื้นผิวด้วยสีจำลองแผนที่ทางภูมิศาสตร์

ภาพประกอบ 30: ขั้นตอนการประกอบไม้และกระเบื้องหลังคาดินเผา

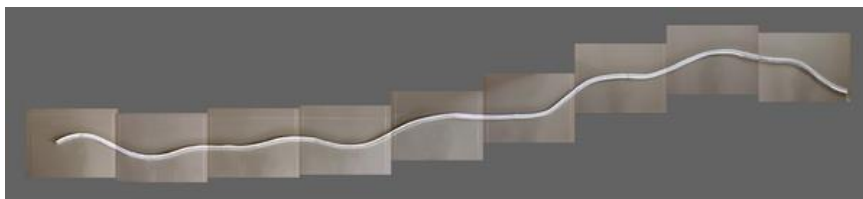

ภาพประกอบ 31: การสร้างพื้นผิวและสีด้วยดินปืน

ในส่วนของคนวนดินปืนนั้นผู้สร้างสรรค์ได้ทำการหล่อปูนปลาสเตอร์ให้มีลักษณะเป็นเส้นที่จำลองมาจากสายแม่เหล็กและขนวนของบั้งไฟรวมกัน แล้วทำการสร้างสีและพื้นผิวให้เกิดขึ้นในชิ้นงาน โดยการเผาผงดินปืนและกำมะถันลงไป ดังภาพที่ปรากฏ

ภาพประกอบ 32: การหล่อปูนปลาสเตอร์

ภาพประกอบ 33: แสดงการต่อเส้นปูนปลาสเตอร์ที่หล่อเสร็จ

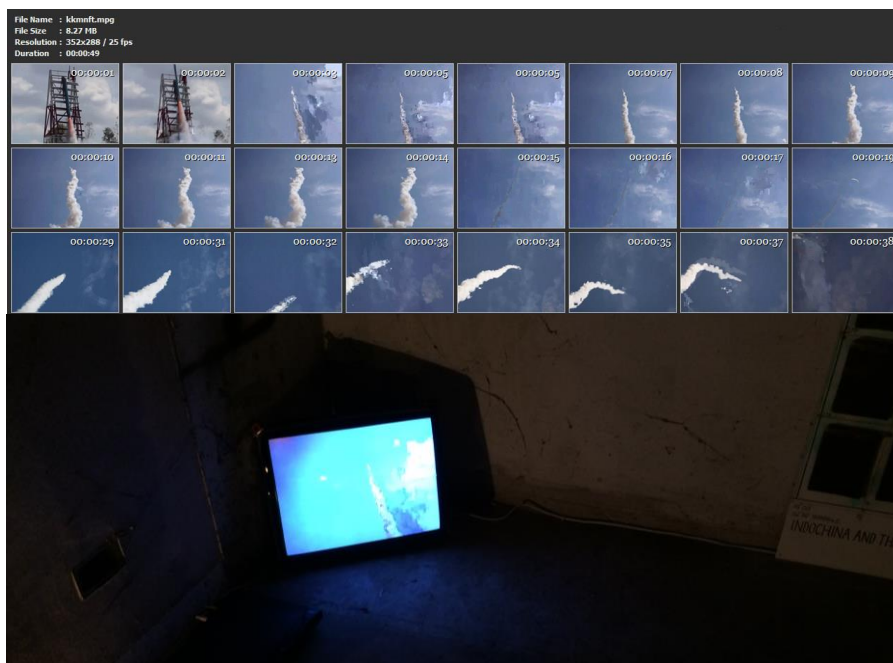

ภาพประกอบ 34: แสดงการทดลองต่อเส้นปูนปลาสเตอร์

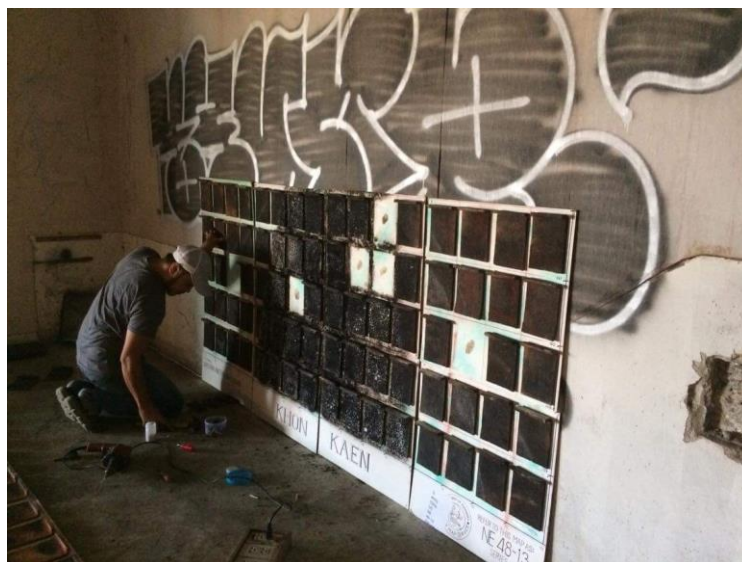
ภาพประกอบ 35: การเผาผงดินปืนร่วมกับเส้นปูนพลาสติกอร์

ในส่วนของวิดีโอที่ผู้สร้างสรรค์ได้นำเอาภาพการจุดบังไฟและเสียงโห่ร้องแสดงความดีใจและการมีความหวังของคนอีสานมาทำการปรับแต่งแก้ไขโดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์เพื่อให้ได้ไฟล์ต้นฉบับที่มีสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปติดตั้งร่วมกับจอมอนิเตอร์ และเปิดไฟผ่านเครื่องเล่นแผ่น พร้อมทั้งเสียงออกทางลำโพงเสียง

ภาพประกอบ 36: การสร้างสรรค์ผลงานวิดีโอและเสียง

กระบวนการติดตั้งผลงานผู้สร้างสรรค์ได้ทำการศึกษาพื้นที่ที่จะติดตั้งผลงานโดยวิธีการเลือกหาความเหมาะสมของขนาดและแสงที่จะทำให้การติดตั้งผลงานทั้ง 3 ส่วนมีความสมบูรณ์ โดยแผ่นแผนที่กระเบื้องดินเผาจะทำการติดตั้งบนผนังโดยการยึดด้วยสกรู ในส่วนของจอมอนิเตอร์วิดีโอติดตั้งบนพื้นทำมุมหน้าจอรับกับระยะการยื่นชมผลงาน และส่วนของเส้นปูนพลาสติกอร์จะทำการติดตั้งเรียงเป็นเส้นไว้กับพื้นโดยมีทิศทางเข้าไปหาส่วนผนังกระเบื้องแผนที่ดินเผา

ภาพประกอบ 37: การติดตั้งผลงานในส่วนต่าง ๆ

ภาพประกอบ 38: แสดงส่วนประกอบของผลงานทั้ง 3 ส่วนเมื่อติดตั้งแล้วเสร็จ

การสร้างสรรค์ผลงาน ชั้นที่ 4

งานสร้างสรรค์ชิ้นนี้เป็นวิดีโอ อาร์ต มีกระบวนการสร้างสรรค์โดยการใช้เทคนิคการนำภาพนิ่งมาสร้างเป็นภาพเคลื่อนไหว (Stop Motion) แล้วนำมาประกอบกับภาพวิดีโอ และเสียงในภายหลังซึ่งในขั้นตอนแรกผู้สร้างสรรค์ได้นำเอาแผนที่ทางอากาศของจังหวัดขอนแก่นที่แสดงให้เห็นเส้นทางของถนนมิตรภาพชัดเจนมาเป็นพื้นหลังในการสร้างสรรค์ผลงาน แล้วทำการสร้างภาพเคลื่อนไหวจากภาพนิ่งของถนนมิตรภาพไปในทีละส่วนในแบบค่อย ๆ เคลื่อนไหว ซึ่งเส้นของถนนที่เกิดขึ้นมีลักษณะเดียวกับกับเส้นของการจุกบั้งไฟที่พุ่งขึ้นไปบนฟ้าแล้วตกลงมายังพื้นดิน ดังภาพที่ปรากฏ

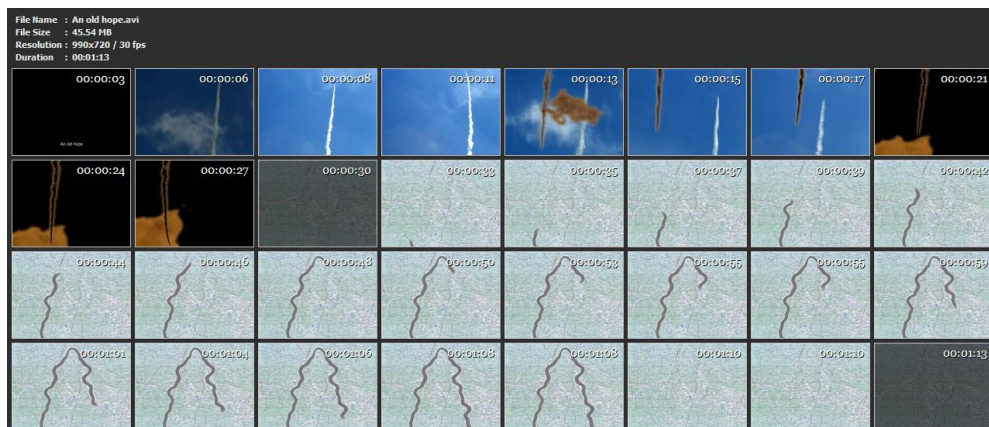

ภาพประกอบ 39: การสร้างภาพเคลื่อนไหวจากภาพนิ่ง

ในขณะที่ทำการตัดต่อผลงานภาพเคลื่อนไหวด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการตัดต่อเสียงที่เกิดจากการจุกบั้งไฟเข้าไปร่วมกับภาพเคลื่อนไหวด้วย พร้อมทั้งให้ทั้ง 2 ส่วนมีความสอดคล้องกันทั้งจังหวะและเวลา วิดีโอการจุกบั้งไฟที่นำมาตัดต่อร่วมกันได้ทำการปรับแต่งแก้ไขโดยใช้เอฟเฟคให้มีภาพและสีตามความรู้สึกที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการ โดยการกลับ ค่าของสี และทำให้ภาพเคลื่อนไหวในทิศทางที่มีความตรงกันข้ามเพื่อให้เกิดความรู้สึกย้อนแย้งกัน ทั้งนี้การตัดต่อด้วยเอฟเฟคที่มีในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็เพื่อที่จะสร้างอารมณ์ความรู้สึกถึงการคุมคาม เมื่อนำมาตัดต่อร่วมกับการแก้ไขเสียงแล้วจึงทำให้งานมีความน่าสนใจและกระตุ้นการรับรู้ของผู้ชมได้เป็นอย่างดี

ภาพประกอบ 40: การตัดต่อวิดีโอโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ภาพประกอบ 41: ผลงานสร้างสรรค์เมื่อตัดต่อรวมกัน

การติดตั้งผลงานผู้สร้างสรรค์ได้ใช้เครื่องฉาย (Projector) ฉายภาพวิดีโอ และให้เสียงส่งออกผ่านทางลำโพงเสียง โดยพื้นที่ในการชมงานจะจัดภายในห้องแสดงงานที่มีการปรับแต่งแสงให้มีความรู้สึกที่มีความสอดคล้องกันกับสีที่ใช้ในผลงาน และมีการจัดที่นั่งชมผลงานที่มีความเหมาะสมกับระยะการรับรู้ทางสายตาของผู้ชมผลงาน

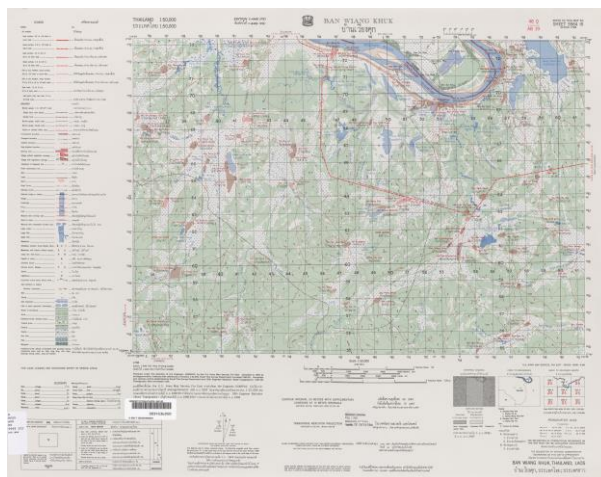
ภาพประกอบ 42: แสดงบรรยากาศการติดตั้งผลงานในห้องนิทรรศการ 1

ภาพประกอบ 43: แสดงบรรยากาศการติดตั้งผลงานในห้องนิทรรศการ 2

การสร้างสรรค์ผลงาน ชั้นที่ 5

ผลงานชิ้นนี้ผู้สร้างสรรค์ได้นำเอาหลักการเกิดภาพติดตาแบบลบ (Negative Afterimage) มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้มีผลทางความรู้สึกที่มีความสัมพันธ์กับแนวความคิด ภาพติดตาแบบเนกาทีฟ เกิดเมื่อเซลล์รับแสงของตา โดยเฉพาะเซลล์รูปกรวยและเซลล์รูปแท่ง ปรับตัวเนื่องจากรับสิ่งเร้าเกินแล้วเสียความไวแสง เมื่อผู้ชมจ้องในส่วนกลางของภาพเนกาทีฟในระยะห่าง 30 เซนติเมตร เป็นเวลา 15 – 20 วินาที แล้วหันหน้าไปมองพื้นรองรับที่มีสีขาว ก็จะปรากฏเป็นภาพสีจริงของวัตถุนั้น หลักการนี้มีผลกับแนวความคิดในผลงานชิ้นนี้เป็นอย่างมาก ผู้สร้างสรรค์ได้ถ่ายภาพใบหน้าของตัวเองที่มีการฉายแสงแผนที่ทางอากาศซึ่งเป็นสถานที่ตรงกับภูมิลำเนาของผู้สร้างสรรค์เองลงไปบนใบหน้าก่อน แล้วจึงใช้กล้องถ่ายภาพนิ่งบันทึกภาพเอาไว้ นำไฟล์ภาพที่ได้ไปปรับเปลี่ยนสีให้เป็นภาพแบบเนกาทีฟด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก นำไฟล์ที่ได้ไปอัดขยายลงบนกระดาษติดลงบนเฟรมสีดำ

ภาพประกอบ 44: แสดงแผนที่ทางอากาศภูมิลำเนาของผู้สร้างสรรค์

ภาพประกอบ 45: ภาพถ่ายก่อนการปรับแต่ง

ภาพประกอบ 46: ภาพถ่ายเนกาทีฟ

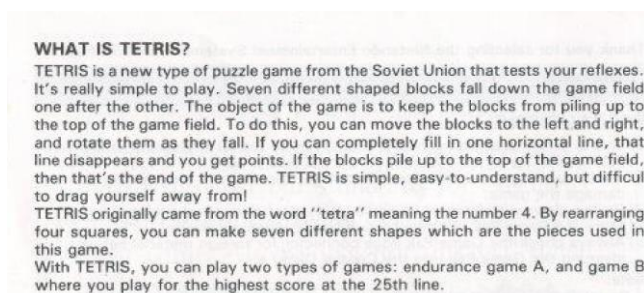
ผลงานชิ้นนี้จึงประกอบไปด้วยเฟรม 2 ชิ้น ชิ้นแรกเป็นเฟรมภาพถ่ายเนกาทีฟ และเฟรมที่ 2 เป็นเฟรมพื้นขาวว่างเปล่า เพื่อให้ผู้ชมผลงานได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมในผลงาน ในที่นี้คือผู้ชมจะทำการจ้องดูผลงานในส่วนของภาพถ่าย 15 วินาที แล้วจะหันมาจ้องมองเฟรมสีขาว ก็จะปรากฏภาพจริงบนพื้นรองรับ ดังนั้นแล้วการติดตั้งผลงานจึงมีความจำเป็นที่จะติดตั้งให้มีระยะห่างที่ไม่ไกลกันเพื่อความต่อเนื่องในการมองภาพ

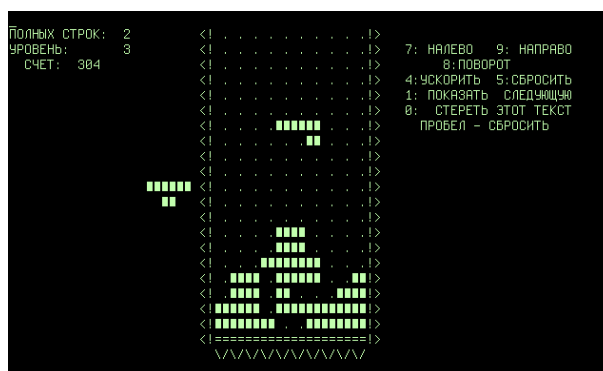
ภาพประกอบ 47: การติดตั้งผลงานชิ้นที่ 5

การสร้างสรรค์ผลงาน ชั้นที่ 6

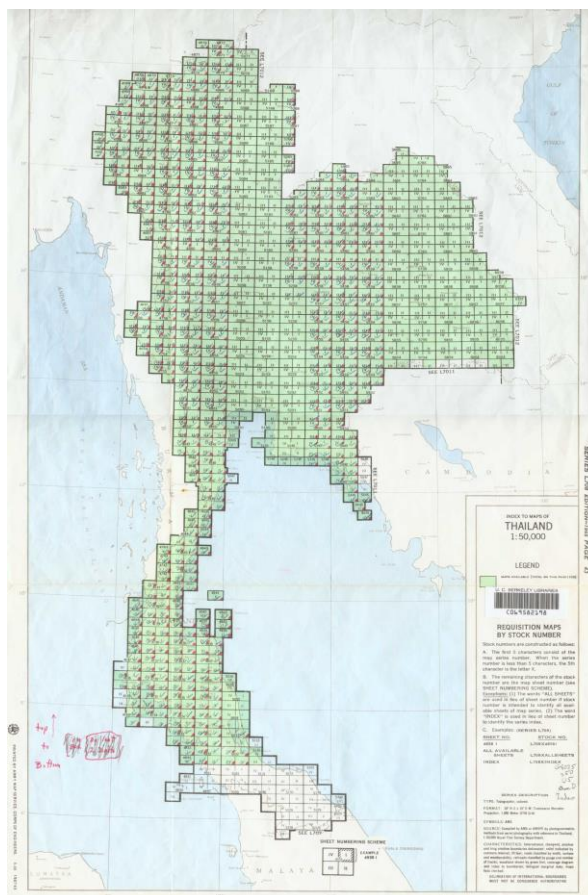
การสร้างสรรค์ผลงานชั้นนี้ผู้สร้างสรรค์ได้นำเอาเกมส์ Tetris มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อให้ผลงานได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมและทำให้ผลงานมีความน่าสนใจมีส่วนกระตุ้นในการอยากเข้ามาชมผลงาน เกมส์เตทริสนั้นมีลักษณะการก่อตัวของช่องสี่เหลี่ยมจัตุรัสลักษณะดังกล่าวมีผลการรับรู้เช่นเดียวกันกับการสร้างแผนที่ทางอากาศการก่อตัวของรูปทรงจะเป็นการค่อย ๆ เติบโตและเพิ่มทำให้ผู้ที่เล่นเกมส์เกิดความรู้สึกคลื่นไทล (Flow) ในประวัติศาสตร์เกมส์เตทริสถูกสร้างขึ้นโดยวิศวกรคอมพิวเตอร์ชาวรัสเซียภายหลังบริษัทผลิตเกมส์ในอเมริกาได้ซื้อลิขสิทธิ์ไปสร้างต่อ การวิจัยทางการแพทย์พบว่าเตทริสสามารถช่วยบรรเทาอาการโรค PTSD หรือผู้ป่วยที่มีภาวะความเครียดหลังจากเจอเหตุการณ์ที่รุนแรง เช่น ผู้ที่ประสบอุบัติเหตุ และทหารที่เพิ่งกลับจากการรบ เพราะรูปแบบภารกิจของเกมส์ที่ต้องเกาะติดกับการเลือกชิ้นส่วนที่เหมาะสมลงในช่องว่างนั้น สามารถดึงสมาธิ และความสนใจของผู้ป่วย ไม่ให้มีการฉายภาพความรุนแรงเข้าไปเข้ามาในสมอง ซึ่งนั่นก็จะสามารถช่วยลดอาการความเครียดได้นั่นเอง ผู้สร้างสรรค์ได้นำภาพแผนที่มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับเกมส์ในลักษณะการวางเกมส์ไว้ตรงกลางจอภาพแล้วใช้ภาพนิ่งที่เกิดจากการตัดต่อด้วยโปรแกรมเป็นองค์ประกอบส่วนใหญ่ในจอภาพ จัดวางร่วมกับชุดคอมพิวเตอร์สำหรับเล่นเกมส์วางในห้องแสดงผลงาน

ภาพประกอบ 48: แสดงคำอธิบายเกมส์

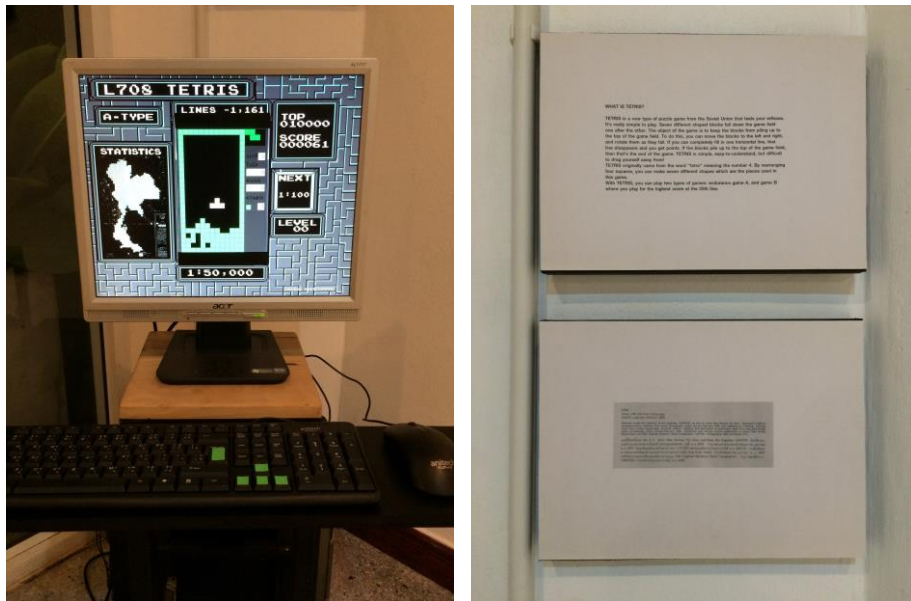
ภาพประกอบ 49: Tetris ในยุคแรกเริ่ม

ภาพประกอบ 50: ภาพถ่ายทางอากาศที่นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในผลงาน

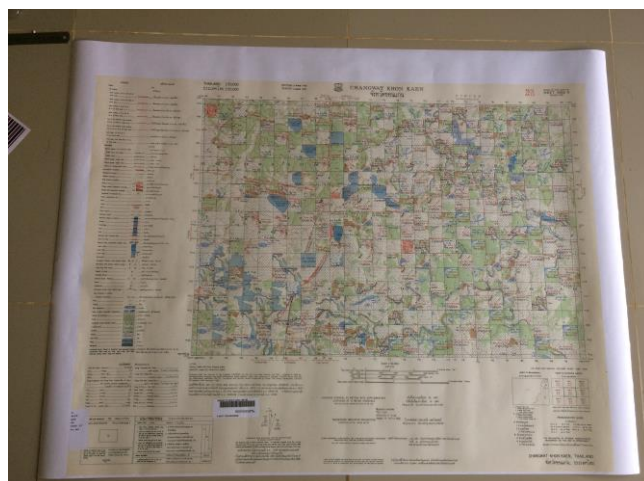
ภาพประกอบ 51: การจัดวางเกมส์และภาพนิ่งบนหน้าจอมอนิเตอร์

ภาพประกอบ 52: การติดตั้งผลงาน

การสร้างสรรค์ผลงาน ชั้นที่ 7

ผลงานสร้างสรรค์ชั้นที่ 7 ผู้สร้างสรรค์ใช้รูปแบบผลงานที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมโดยผู้ชมผลงานมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานด้วย กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานมีดังนี้ในขั้นตอนแรกผู้สร้างสรรค์ได้ทำการเลือกแผนที่ทางอากาศของจังหวัดขอนแก่นซึ่งมีความสัมพันธ์กับพื้นที่แสดงผลงานในขณะนั้น และเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางนโยบายการพัฒนาของรัฐ มาตัดต่อปรับเปลี่ยนแผนที่โดยการสุมสลับตำแหน่งของระวางในแผนที่ใหม่ไม่ให้ไม่ตรงกับต้นฉบับแล้วสำเนาขยายลงบนกระดาษ A0

ภาพประกอบ 53: การขยายแผนที่บนกระดาษ A0

แล้วทำการติดกระดาษแผนที่ลงบนกระดาษที่มีความหนาพอสมควร จึงนำไปติดลงบนเฟรมไม้ที่ทำขึ้นมาขนาดพอดีกับแผนที่ โดยขั้นตอนนี้ต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษเพราะการติดอาจจะทำให้เกิดฟองอากาศและกระดาษจะพับย่นได้

ภาพประกอบ 54: เฟรมแผนที่เมื่อติดแล้วเสร็จ

ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างหมุดธงชาติประเทศไทยโดยใช้กระดาษสติ๊กเกอร์รูปธงชาติติดลงบนหมุดหัวกลม ซึ่งในส่วนนี้จะเป็หมุดที่ผู้ชมสามารถนำไปติดลงบนเฟรมแผนที่

ภาพประกอบ 55: หมุดธงชาติที่สร้างแล้วเสร็จ

เมื่อทำการสร้างส่วนต่าง ๆ จนแล้วเสร็จจึงทำการลงจัดวางโดยผู้สร้างสรรค์จัดวางผลงานบนพื้นเพื่อให้มีลักษณะที่มองจากข้างบนลงล่าง เพื่อให้ผู้ชมผลงานมีปฏิสัมพันธ์กับผลงานได้สะดวกขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดที่ต้องการแสดงออกผ่านผลงาน

ภาพประกอบ 56: ผลงานที่ติดตั้งแล้วเสร็จพร้อมนำไปจัดแสดง

บทที่ 4

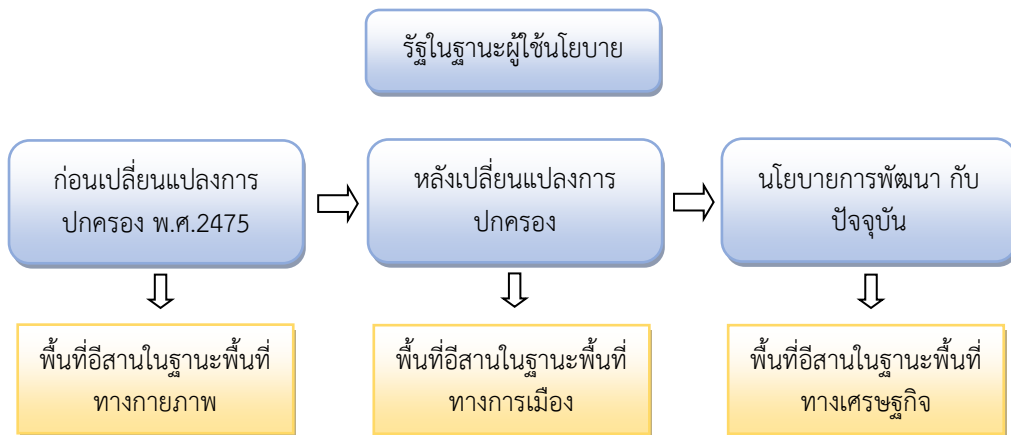
ผลการศึกษาและผลงานสร้างสรรค์

ผลการศึกษา

จากการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานจากผลกระทบของนโยบายรัฐ และศึกษาทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์กับต้นเหตุของความปรารถนาของชาวอีสานผ่านกระบวนการศึกษาข้อมูลทั้งภาคสนามและเอกสารตลอดจนทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชาวอีสานไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเป็นเปลี่ยนแปลงที่มีผลโดยตรงกับคนอีสานเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้างทำให้ผู้ศึกษาค้นพบต้นเหตุและปัจจัยที่ทำให้คนอีสานและพื้นที่อีสานเกิดความเปลี่ยนแปลงดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานจากผลกระทบของนโยบายรัฐ

นโยบายของรัฐที่มีต่อพื้นที่ภาคอีสานตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันทำให้เกิดผลกระทบที่มีความสัมพันธ์กันระหว่าง ผู้ใช้นโยบาย กับผู้ถูกใช้นโยบาย ในมุมมองของรัฐในฐานะผู้ใช้นโยบายกับพื้นที่อีสานมองความเป็นอีสานและคนอีสานในฐานะที่เป็นเพียงพื้นที่ต่าง ๆ ตามช่วงสมัยตามแผนผังด้านล่าง

ภาพประกอบ 57: แสดงการมองพื้นที่อีสานของรัฐในฐานะผู้ใช้นโยบาย

จากแผนผังข้างต้นสามารถสรุปผลได้ดังนี้ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐสยามมีความต้องการที่จะให้พื้นที่อีสาน ซึ่งในเวลานั้นถือเป็นดินแดนที่ถูกเรียกว่าชาวลาว มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพื้นที่สยามด้วยเกรงว่าจะตกเป็นส่วนหนึ่งของการล่าอาณานิคมโดยฝรั่งเศส รัฐไทยจึงรวมเอาพื้นที่อีสานคือฝั่งขวาของแม่น้ำโขงมาเป็นรัฐสยาม โดยจัดและเปลี่ยนแปลงการปกครองท้องถิ่นใหม่ ทำให้เมืองต่าง ๆ ในภาคอีสานมีฐานะเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย การที่ไทยเข้าไปมีบทบาทในการทำให้ชาวล้านช้างอีสานได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ

อาณาจักรตนเองนั้นเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก เนื่องด้วยวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่มีความแตกต่างกัน และในแรกเริ่มก็ไม่ได้มีความเข้าใจอันดีในความเป็นคนอีสาน รัฐในช่วงเวลานั้นมองพื้นที่อีสานเป็นเพียงพื้นที่ทางกายภาพ ที่รัฐเพียงเพื่อต้องการทำให้เป็นส่วนหนึ่งในลักษณะอาณานิคมเท่านั้น

การเข้ามามีบทบาทของรัฐภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะในช่วงสงครามเย็น เกิดขึ้นจากประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอินโดจีนได้ฝึกฝึกระบบการปกครองแบบสังคมนิยมตามแบบอย่างโซเวียตและจีน ซึ่งประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วอยู่ติดกับชายแดนทางด้านอีสาน ในขณะที่เดียวกันรัฐไทยส่วนกลางก็ยอมรับการปกครองในระบบประชาธิปไตยในแบบตะวันตก โดยเฉพาะอเมริกาถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก รัฐได้มองอีสานเป็นพื้นที่ทางการเมือง กล่าวคือในช่วงเวลานั้นรัฐไทยและอเมริกาเกิดความกังวลใจว่าดินแดนอีสานโดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนจะหันไปให้ความสำคัญและรวมตัวกับคอมมิวนิสต์ต่อต้านอำนาจรัฐกลาง จึงทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างไทยกับอเมริกาในการที่จะสอดส่องควบคุมดินแดนอีสานในทุกตารางนิ้วผ่านการจัดทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ โดยได้รับการสนับสนุนเทคโนโลยีจากอเมริกา ขออ้างประการสำคัญที่รัฐให้ไว้คือเพื่อที่รัฐไทยจะได้มีแผนที่ของตัวเองที่มีความทันสมัยเพื่อง่ายต่อการนำไปประกอบในการพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย แต่ในความเป็นจริงแล้วรัฐต้องการสอดส่องความเคลื่อนไหว และควบคุมให้ผู้คนอยู่ในกรอบและไม่ให้โน้มเอียงไปฝึกฝึกระบบคอมมิวนิสต์นั่นเอง เป็นอีกครั้งที่รัฐมองพื้นที่อีสานเป็นพื้นที่อื่นโดยขาดความเข้าใจในความต้องการที่แท้จริง และรัฐก็ไม่ได้จริงจังที่จะเรียนรู้ความเป็นอีสานอย่างจริงจัง

ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเวียดนามอเมริกาได้ย้ายฐานทัพออกจากพื้นที่อีสานเหลือไว้เพียงรอยบาดแผลระหว่างเพื่อนบ้านในประเทศอินโดจีน และผลงานของรัฐไทยที่เกิดขึ้นบนพื้นที่อีสานทำให้รัฐไทยได้หันมาให้ความสนใจกับพื้นที่อีสานอีกครั้งในช่วง พ.ศ. 2500 ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และประเทศไทยได้มีการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งการนำมาใช้กับไทยก็มีความขัดแย้งทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลและทหารอยู่เป็นระยะจนเกิดรัฐประหารหลายครั้งติดต่อกัน ครั้งสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อกับชาวอีสานเป็นอย่างมากคือการรัฐประหารในสมัยของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งได้มีการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ขึ้นใช้ใน พ.ศ. 2504 – 2509 พื้นที่อีสานถือเป็นพื้นที่ที่รัฐได้นำแผนดังกล่าวมาทดลองใช้ เนื่องด้วยความต้องการให้อีสานมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีนโยบายของการปลูกสร้างให้อีสานมีความสำนึกในความเป็นไทย จังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่เป้าหมายหลักในภูมิภาคอีสานและเป็นพื้นที่จำลองการใช้แผนพัฒนาดังกล่าว นโยบายต่าง ๆ ได้ถูกนำมาใช้เพื่อให้อีสานมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น การพัฒนาสาธารณสุข การคมนาคมทางรถไฟ การสร้างถนนมิตรภาพ เป็นต้น รัฐมองพื้นที่อีสานเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งหวังว่าระบบความสะดวกรวดเร็วพื้นฐานเหล่านี้จะเป็นช่องทางให้รัฐมีรายได้จากการค้าขายเพิ่มขึ้นจากการขนส่งที่มีความรวดเร็วและสะดวกสบาย นโยบายที่ช่วยเสริมให้เกิดรายได้เกี่ยวกับการเกษตรจากการปลูกพืชเพื่อการดำรงชีพ ชาวอีสานหันมาปลูกพืชเพื่อเศรษฐกิจเพื่อการค้าขาย วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเดิมเกิดความเร่งรีบตามมาด้วย ทำให้พื้นที่อีสานมีความเป็นเมืองมากขึ้น และมีรูปแบบการใช้ชีวิตตามกระแสทุนนิยมที่ไหลบ่าเข้ามาผ่านช่องทางต่าง ๆ และเป็นอีกครั้งที่รัฐมองพื้นที่อีสานเป็นเพียงพื้นที่การแสวงหาผลประโยชน์ให้กับรัฐส่วนกลางโดยขาดการทำความเข้าใจในพื้นที่ ขาดการมีส่วนร่วมกับนโยบาย ขาดความเหมาะสมในการนำรูปแบบการใช้ชีวิตบางอย่างมาใช้กับพื้นที่อีสาน ทำให้ชาวอีสานเกิดการปรับตัวไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลง และผลกระทบบางประการเช่นด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากนโยบายการพัฒนาก็แพร่หลายมาควบคู่กัน

จากการใช้นโยบายจากภาครัฐที่มีต่อพื้นที่อีสานและมองอีสานเป็นเพียง **พื้นที่ทางกายภาพ, พื้นที่การเมือง, และพื้นที่ทางเศรษฐกิจ** ในแต่ละช่วงเวลาชี้ให้เห็นว่าอีสานในสายตาของรัฐกลางเป็นเพียงแค่พื้นที่ทางผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เท่านั้น การเข้ามามีบทบาทของภาครัฐจึงอยู่ภายใต้ผลประโยชน์ โดยขาดความเข้าใจและเอาใจใส่ต่อพื้นที่อีสานและคนอีสานอย่างแท้จริง นโยบายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงมีผลกระทบโดยตรงในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

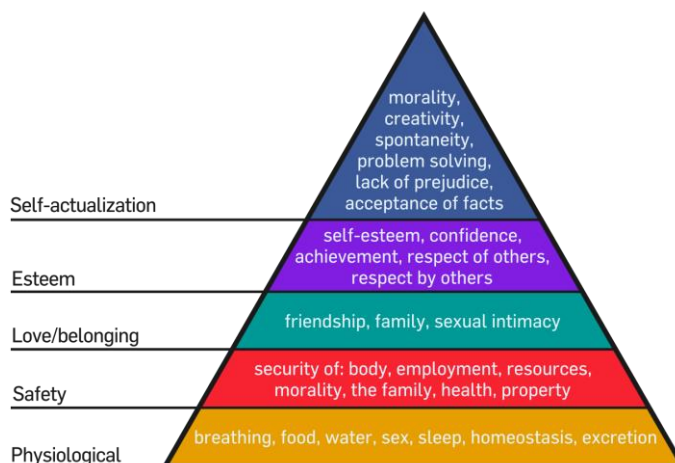
1. นโยบายการเข้ามาปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองอีสานของรัฐกลางในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการเมืองปกครองทำให้เกิดผลกระทบเชิงวัฒนธรรมความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวลาวล้านช้างอีสาน ซึ่งมีความผูกพันแน่นแฟ้นกับวัฒนธรรมแม่คืออาณาจักรลาวล้านช้างซึ่งมีความเป็นอยู่และวิถีชีวิตที่แตกต่างจากรัฐสยามในช่วงนั้น และไม่ถือว่าความเป็นอยู่แบบเดิมนั้นมีความลำบาก โดยสามารถหาเลี้ยงชีพแบบพอเพียงโดยไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาจากรัฐกลาง และการเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองของรัฐสยามในช่วงนั้นก่อให้เกิดการเรียกเก็บภาษีที่แพง รวมไปถึงการเกณฑ์แรงงานไปใช้ในรัฐกลางทำให้เกิดความลำบากต่อวิถีชีวิตที่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเพิ่ม และต้องไปใช้แรงงานตามนโยบายของรัฐอีก
2. นโยบายของรัฐกลางหลังการเมืองการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐมองอีสานเป็นพื้นที่ทางการเมืองและการทหาร รัฐมองว่าพื้นที่อีสานมีความเสี่ยงที่จะถูกชักนำให้เข้าสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยจึงมองพื้นที่ภาคอีสานเป็นพื้นที่อันตรายที่ต้องเฝ้าระวัง เนื่องจากมีคนอีสานบางพื้นที่รวมกลุ่มกันต่อต้านอำนาจรัฐ การทำแผนที่ทางอากาศจึงเป็นข้ออ้างที่รัฐไทยร่วมกับอเมริกาใช้เพื่อการสอดส่องความเคลื่อนไหวของชาวอีสาน ทุกตารางนิ้วของอีสานจึงกลายเป็นพื้นที่ทางการเมือง และในช่วงเวลานั้นเองที่รัฐไทยให้ความเอาใจใส่พื้นที่อีสานเป็นกรณีพิเศษเพียงเพื่อมุ่งหวังให้ชาวอีสานหันออกห่างจากการเข้าร่วมกับระบอบสังคมนิยม และรัฐไทยต้องการใช้ความเอาใจใส่ต่อพื้นที่อีสานในรูปแบบสาธารณูปโภคเบื้องต้น สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการสร้างให้ชาวอีสานมีจิตสำนึกรักในความเป็นสยามและนิยมในตัวผู้นำและรัฐในช่วงเวลานั้น การเข้ามาของเส้นทางรถไฟ ถนนมิตรภาพ ฐานทัพอเมริกา เป็นหนึ่งในข้ออ้างความเอาใจใส่ของรัฐที่มีต่อพื้นที่อีสาน เพียงเพื่อใช้สอดส่อง เข้าถึง ความเคลื่อนไหวของคนอีสาน ผลกระทบเกิดขึ้นโดยตรงกับพื้นที่อีสานชาวอีสานต้องถูกตรึงให้อยู่กับพื้นที่ทางกายภาพ ในช่วงการทำแผนที่ทางอากาศ กล่าวคือ ในช่วงที่รัฐสร้างแผนที่ทางอากาศร่วมกับอเมริกา รัฐได้สำรวจพื้นที่อีสานในพื้นที่ระดับหมู่บ้านเพื่อที่จะบ่งบอกถึงความเป็นเชื้อชาติและชาติพันธุ์ของชาวอีสานให้มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ทางกายภาพ ทำให้วิถีชีวิตที่เคยเป็นอยู่แบบที่ต้องอพยพไปตามแหล่งน้ำของบางพื้นที่ต้องขาดอิสระภาพในการเคลื่อนย้ายถิ่น ผลกระทบอันเกิดจากการที่มีฐานทัพอเมริกาเข้ามาตั้งในเขตพื้นที่อีสานที่เห็นได้ชัดเจนคือรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของการใช้ชีวิตของผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียง ความเป็นตะวันตกได้เข้ามามีบทบาท เปลี่ยนความเป็นท้องถิ่นเกิดการหารายได้ในรูปแบบใหม่ เกิดค่านิยมในการใช้ชีวิตที่พึ่งพาชาวบ้านบางพื้นที่เปลี่ยนวิถีเกษตรกรเป็นงานด้านการบริการแก่ชาวอเมริกาที่อยู่ใกล้ ทหาร ดังจะเห็นได้ชัดเจนใน ฐานทัพทหารอเมริการในจังหวัดอุดรธานี

3. ผลกระทบจากภายหลังสงครามเย็น รัฐกลางมองอีสานเป็นพื้นที่ที่ต้องพัฒนาทางเศรษฐกิจ นโยบายของการเข้ามาของการขนส่งคมนาคมพื้นฐาน เช่นถนนมิตรภาพ ถือเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ให้รัฐกลาง นโยบายการปลูกพืชเศรษฐกิจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำเกษตรแบบดั้งเดิมของชาวอีสาน จากการเพาะปลูกพื้นยังชีพ เป็นการเพาะปลูกเพื่อเศรษฐกิจ ทำให้ชาวนาต้องปรับตัว ปรับเปลี่ยนการเพาะปลูกเพื่อเน้นปริมาณเพื่อส่งขายให้รัฐ สารเคมี ปุ๋ย จึงเข้ามามีบทบาทในการเพิ่มผลผลิต ทำให้เกิดต้นทุนที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ เกิดหนี้สิน เกษตรกรบางรายต้องขายที่ดินตัวเองและอพยพย้ายถิ่นสู่ภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้แล้วยังเกิดปัญหาสารเคมีตกค้างในพื้นที่การเกษตรอีกด้วย การมองพื้นที่อีสานเป็นเพียงพื้นที่ทางเศรษฐกิจของรัฐ เข้ามาในรูปแบบของโรงงาน ไม่ว่าจะโรงงานของรัฐเอง หรือรัฐให้สัมปทานพื้นที่ในการสร้างโรงงานของเอกชน รัฐมองเพียงปริมาณของการส่งออกทางอุตสาหกรรม ไม่ได้มองผลกระทบที่เกิดขึ้นกับพื้นที่อีสาน จึงเกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมตามมา การให้สัมปทานดังกล่าวในบางพื้นที่รัฐเข้าไปเบียดเบียนพื้นที่ทำกินของชาวบ้านทำให้เกิดผลกระทบการขาดแคลนที่ดินทำกิน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ชาวบ้านได้รับผลกระทบเป็นอย่างยิ่ง และรัฐก็ไม่ได้ให้ความสนใจและเอาใจใส่เท่าที่ควร

ทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์กับต้นเหตุของความปรารถนาของชาวอีสาน

การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อีสานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมความเป็นอยู่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลง 2 ประการ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ซึ่งตามที่ถูกผู้สร้างสรรค์ได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่าการเข้ามาของบุคคลอื่นที่เกิดจากนโยบายการรวมอำนาจไว้สู่ศูนย์กลาง (Center Civilization) ในที่นี้ถ้าเป็นช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็จะหมายถึงข้าหลวงที่มาจากรัฐกลางที่มาปกครองมณฑลอีสาน ในช่วงเปลี่ยนแปลงทางการปกครองและหลังการปกครองก็จะเป็นกลุ่มนักการเมืองและทหารของรัฐไทยและมหาอำนาจอเมริกา ในยุคอีสานใหม่การเข้ามาของบุคคลภายนอกพื้นที่ของรัฐกลางและนโยบายการพัฒนาจากภายนอกยิ่งไหลเข้ามาอย่างไม่ขาดสาย ความเป็นเมืองได้ส่งผ่านทางสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งการศึกษา ปัจจัยภายนอกเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอีสานเป็นอย่างยิ่ง 2) ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่และคนอีสานเกิดจากความปรารถนา (Desire) ของชาวอีสานเองที่มีความต้องการที่จะหลุดพ้นกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

พื้นที่อีสานเป็นที่ทราบกันดีว่ามีความแห้งแล้ง ชาวอีสานมีความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากปัญหานี้เพราะทำให้เกิดผลกระทบด้านการใช้ชีวิตและการทำมาหากิน แรงปรารถนาที่อยากจะทำผ่านความยากจน มีความต้องการในสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ความต้องการนั้นก็ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการของคนอีสานสามารถอธิบายได้โดยใช้หลักทฤษฎีของ มาสโลว์ (Abraham Maslow) คือ **ทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Needs Hierarchy Theory)** โดยแสดงลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ 5 ชั้น ดังนี้

ภาพประกอบ 58: แสดงลำดับความต้องการของมนุษย์โดยมาสโลว์
ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki>

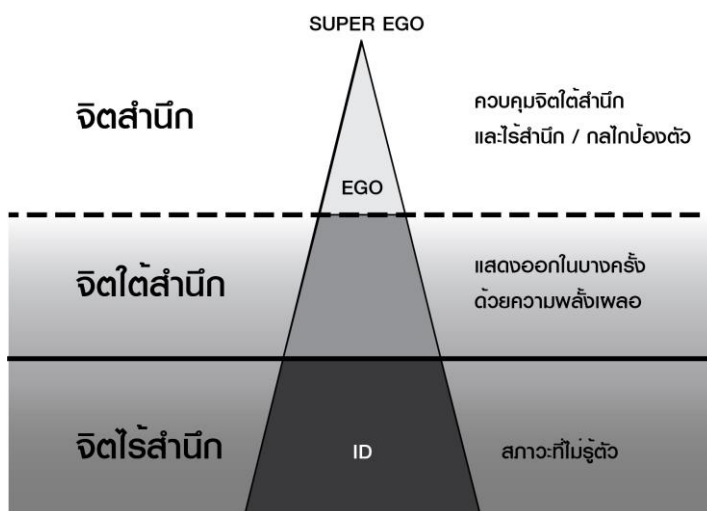
ความต้องการในเบื้องต้นอันดับแรกคือความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการปัจจัย 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยา รักษาโรค ความต้องการทางเพศ และยังคงครอบคลุมไปยังความต้องการอื่น ๆ ที่ตอบสนองต่อร่างกาย ลำดับที่สองเป็นความต้องการด้านความปลอดภัย (Security Needs) ซึ่งเป็นความรู้สึกรับประกันปกป้องให้ปลอดภัยจากการถูกคุกคามทางกายและอารมณ์ ลำดับที่สามเป็นความต้องการทางสังคม (Social Needs) เกี่ยวข้องกับความต้องการความรัก การเป็นเจ้าของและมิตรภาพ ลำดับที่สี่ความต้องการยกย่องภาคภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem) ซึ่งแบ่งย่อย ๆ เป็นปัจจัยภายในเกิดขึ้นจาก การเคารพตัวเอง ความเป็นอิสระ การประสบความสำเร็จ และปัจจัยภายนอกได้แก่ สถานภาพ การได้รับรางวัล และความสนใจ ลำดับสุดท้ายเป็นความต้องการบรรลุศักยภาพในตนเองอย่างถ่องแท้ (Self-Actualization) เป็นแรงผลักดันที่บุคคลสามารถเป็นในสิ่งที่ต้องการ ได้แก่ ความเจริญ การบรรลุศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ ความพึงพอใจในตนเอง

ความต้องการของมนุษย์จะเป็นลำดับขั้นตามทฤษฎีข้างต้น กล่าวคือหากมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองในลำดับความต้องการขั้นพื้นฐานแล้ว ความต้องการในลำดับขั้นต่อไปก็จะไม่ได้รับการตอบสนองเช่นกัน จะเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อีสานกับความต้องการของชาวอีสานซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ชาวอีสานต้องการการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงสถานะของตนเองอยู่ตลอดเวลาเนื่องด้วยเหตุผลทางพื้นที่กายภาพที่แห้งแล้ง สภาพการดำรงชีวิตที่ค่อนข้างขัดสน การขาดความเอาใจใส่จากภาครัฐอย่างเข้าใจ

นอกจากทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ที่นำมาอธิบายในความต้องการขั้นพื้นฐานของชาวอีสานแล้วยังมี **ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)** ของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่สามารถอธิบายแรงผลักดันดังกล่าวได้ กล่าวคือ เมื่อความต้องการพื้นฐานคือปัจจัย 4 ของมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองในเบื้องต้น จึงทำให้เกิดแรงปรารถนา ผลักดันออกมาจากภายในตัวของชาวอีสานเอง ซึ่งในบางครั้งแสดงออกผ่านจิตใต้สำนึก และจิตไร้สำนึกของคนอีสาน ทฤษฎีจิตวิเคราะห์หรืออธิบายว่า บุคลิกภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการเติบโต เลี้ยงดูในวัยเด็ก ความคิด ทัศนคติ ความเชื่อ โดยที่พฤติกรรมของบุคคลล้วนมีรากเหง้ามาจาก แรงขับ ได้แก่ การรักตัว กลัวตาย ความเป็นเจ้าของ

ความต้องการทางเพศ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ฝังรากลึกเป็นสัญชาตญาณอยู่ภายในจิตไร้สำนึกไม่อาจหาเหตุผลใดมาอธิบายได้ ทั้งนี้บุคคลต้อง ดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดของสังคมซึ่งยอมไปขัดแย้งกับความต้องการของ จิตไร้สำนึก ดังนั้นการทำให้ตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้นจำเป็นต้องมีกลไกป้องกันตน (Defense Mechanism) ที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของจิตไร้สำนึกกับข้อกำหนดของ สังคม ทำให้บุคคลผู้นั้นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีสุขภาพจิตดีไม่เจ็บป่วยทางจิต

พฤติกรรมของมนุษย์อาจอธิบายได้ด้วย ทฤษฎีโครงสร้างจิต (Mind Structural Theory) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมเป็นผลจากการประนีประนอมกันระหว่าง ซุปเปอร์อีโก (Super Ego) ซึ่งเป็นจิตที่สำนึกต่อคุณธรรมและข้อกำหนดของสังคม คอยควบคุม และยับยั้งความปรารถนาของ อิด (Id) ซึ่งเป็นความปรารถนาของสัญชาตญาณ ทำให้เกิด ลักษณะ ตน หรือ อีโก (Ego) ขึ้นมา ดังภาพ

ภาพประกอบ 59: แสดงโครงสร้างจิต

จิตสำนึก (Conscious Mind) เป็นภาวะที่บุคคลกำลังตระหนักรู้ต่อคุณธรรมและ กฎเกณฑ์สังคม ใช้เหตุผลและผลที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทำให้ควบคุมพฤติกรรมได้อย่าง เหมาะสม แล้วหาวิธีปลดปล่อยสิ่งที่ปรารถนาและสิ่งกีดกตในจิตไร้สำนึกให้ระบายออกมาใน ลักษณะที่สังคมยอมรับได้

จิตใต้สำนึก หรือ จิตกึ่งสำนึก (Subconscious Mind, Preconscious Mind) เป็นส่วน หนึ่งของจิตสำนึก ที่บุคคลสำนึกตนอยู่แต่ไม่แสดงพฤติกรรมออกมาในขณะนั้น โดยได้รับ อิทธิพลจากความคิด ประสบการณ์ ความทรงจำ ที่พร้อมจะแสดงเป็นพฤติกรรมได้ตลอดเวลา ซึ่งอาจปรากฏให้เห็นจากการพลั้งเผลอ จิตใต้สำนึกเป็นส่วนที่เชื่อมประสานระหว่างจิตสำนึกกับ จิตไร้สำนึก คอยตรวจสอบและกีดกตความปรารถนาที่ขัดต่อสังคมไว้ในจิตไร้สำนึก

จิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) เป็นภาวะจิตที่ไม่ระลึกรู้ตัว เป็นที่กักเก็บความคิดที่ ถูก กีดกตทั้งปวง ทั้งสิ่งที่ถูกห้าม ถูกกระทำ ถูกกลั่นแกล้ง และไม่อาจต่อสู้หรือโต้ตอบได้ทันที แล้วถูกฝังลึ้ม

ไว้ชั่วขณะหนึ่งจนกลายเป็นสิ่งเก็บสะสมไว้ ได้แก่ การถูกบังคับ ความขัดแย้ง ความเจ็บปวด ความอับอาย ความเกลียดชัง ความริษยา ความแค้น ความอาฆาต ความกลัว เหล่านี้ถูกฝังลึกไว้ในจิตไร้สำนึก นอกจากนี้ยังรวมถึงความปรารถนาของสัญชาตญาณที่ไม่อาจ แสดงออกมาเช่น ความรู้สึกทางเพศ ความรัก ฯลฯ ซึ่งถูกควบคุมและยับยั้งไว้โดย จิตใต้สำนึก

จากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ข้างต้นสามารถนำไปอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับพื้นที่อีสานและความเป็นอีสานได้ กล่าวคือ ชาวอีสานมีพื้นที่ทางกายภาพที่มีภูมิประเทศแห้งแล้ง จึงส่งผลให้เกิดความยากจนแร้นแค้นกว่าภูมิภาคอื่น ด้วยความเดือนร้อนดังกล่าวส่งผลต่อสภาพจิตใจของชาวอีสาน ผลกระทบที่ฝังลึกลงไปภายในของคนอีสานอีกประการคือการเข้ามาของประเทศไทยในความต้องการให้พื้นที่อีสานเป็นรัฐเดียวกับส่วนกลาง ผ่านการเอารัดเอาเปรียบด้วยระบบกลไกของรัฐทั้งในช่วงก่อนและหลังการปกครอง พ.ศ. 2547 ชาวอีสานถูกมองว่าเป็นพื้นที่ของปัญหาเรื่อยมา ความตอกย้ำนี้ได้หยั่งลึกลงไปใน **จิตใต้สำนึก** ของคนอีสาน จึงทำให้มีกลุ่มคนอีสานบางกลุ่มเกิดแรงผลักดันที่จะขับจิตใต้สำนึกนั้นออกมาด้วยการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมผ่านกระบวนการต่าง ๆ การที่รัฐมองว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลกลาง ด้วยการใส่ร้าย ยิ่งเป็นสิ่งผลักดันให้ **จิตไร้สำนึก** ของคนอีสาน แสดงออกมาเมื่อชาวอีสานไม่ได้รับการตอบสนองต่อความต้องการนั้น ซึ่งในอดีตก่อนหน้าของการเข้ามาของประเทศไทยส่วนกลางชาวอีสานล้านช้างดำรงชีวิตด้วย **จิตสำนึก** ที่มีกลไกป้องกัน กล่าวคือชาวอีสานแสดงออกทางกลไกป้องกันผ่าน ประเพณี การละเล่น ความสนุกสนาน เสียงพิณ แคน และเสียงลำ เพื่อลดแรงปรารถนาของจิตใต้สำนึกลง ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอยู่แล้วเป็นปกติ หากแต่กลไกเหล่านี้ได้ลดน้อยลง เพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคนอีสาน และเกิดกลไกป้องกันในแบบอื่น เช่นการหันไปบริโภคแบบสังคมเมือง ตามแบบที่นโยบายของรัฐพยายามให้เป็น

ขบวนการเกสทอลท์ (Gestalt Movement) เริ่มขึ้นในเยอรมนี เมื่อต้นศตวรรษที่ 20 ผู้วางรากฐานความคิดคือ แมกซ์ แวร์ไรเมอร์ (Max Wertheimer) วูล์ฟกัง โคเลอร์ (Wolfgang Kohler) และเคิร์ต คอฟฟ์คา (Kurt Koffka) เกสทอลท์ มีความสำคัญต่อการมองเห็น ในการจัดรวมที่มีส่วนย่อยอยู่ในส่วนรวม นั้น เช่น ความขัดแย้งที่เกิดจากการจัดวางสิ่งต่าง ๆ ต่อเนื่องกัน หรือการจัด วางอย่างกระจัดกระจาย แวร์ไรเมอร์กล่าวว่า "อะไรก็ตามที่เกิดขึ้นกับส่วนย่อยในส่วนรวม ย่อมได้รับการตรวจสอบจากกฎเกณฑ์ภายในซึ่งมากับส่วน รวมนั้น" (What happens to a part of the whole is determined by intrinsic laws inherent in this whole.) เกสทอลท์เชื่อมั่นในทฤษฎีข้างต้น และมีผลต่อจิตวิทยาการรับรู้ (Psychology of Perception) อย่างสำคัญยิ่ง ความเป็นมาของทฤษฎีเกสทอลท์เริ่มขึ้นตอนทศวรรษ 1890 เมื่อคริสเตียน ฟอน เอียแรนเฟิลส์ (Christian Von Ehrenfels) กล่าวว่า การซาบซึ้งลีลาดนตรี มิใช่ด้วยเสียงอย่างโดดเดี่ยว แต่เกิดจากการผสมเสียงเหล่านั้นในแนวทางใดทางหนึ่งถ้าโน้ตในระดับเสียงเดียวกันแสดงออกมาด้วยจังหวะที่แตกต่างกัน ย่อมมีผลต่างกัน ซึ่งก็เช่นกันด้วยลีลาเดียวกัน เมื่อแสดงในคีย์ที่ต่างกัน เรา ย่อมรู้ได้ว่าโน้ตแตกต่างกันในระดับเสียงพื้นฐาน แวร์ไฮเมอร์ โคเลอร์ คอฟฟ์คา

ส่วนรวมและส่วนย่อย

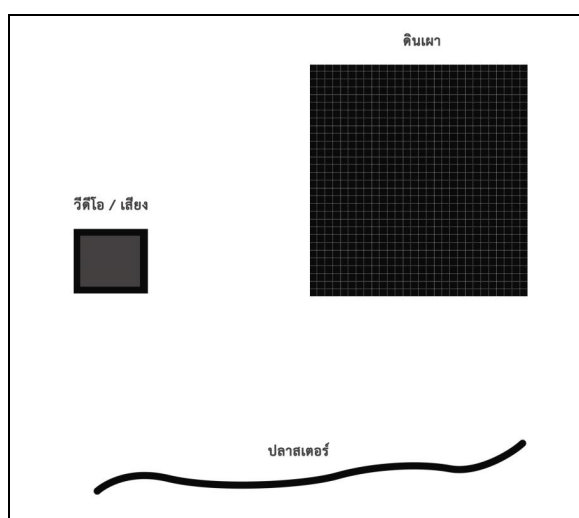
ส่วนรวมย่อมมีค่า มากกว่าส่วนย่อยทั้งหมด (The whole is more than the sum of its parts) ซึ่งสภาพส่วนรวมไม่สามารถรับรู้ได้โดยการเพิ่มของส่วนย่อยอย่าง โดดเดี่ยวง่าย ๆ แต่ละ

ส่วนย่อยได้รับอิทธิพลจากส่วนย่อยอื่นรอบตัว (The whole cannot be perceived by a simple addition of isolated parts : each part is influenced by those around it) **ทฤษฎีเกสทอลท์ (Gestalt Theory)** ยืนยันว่า การรับรู้ไม่ใช่การอนุมานหรือการคาดเดา ผู้รับรู้จะปรับข้อมูลเข้าไปสู่ความรู้สึกสัมผัสข้อมูลที่เข้ามาได้ปรับตัวด้วยความรู้ แต่ด้วยการทำงานบนหลักการรับรู้ที่ เรียกว่า "หลักของความง่าย" (Simplicity Principle) แต่ละ กระสวนของแสง (Pattern of light) ซึ่งกระทบจอภาพ (Retina) จะผลิตกระสวนขึ้นในสมองที่เรียกว่า "สนามสมอง" (Brain field) สนามสมองจะจัดระบบในตัวของมันเองให้มีสภาพง่ายที่สุดหรือ เรียบง่ายที่สุด

สภาพส่วนรวม

เมื่อเราอ่านหนังสือ เราย่อมรับรู้คำโดยสภาพส่วนรวม มิใช่ตัว หนังสือเฉพาะตัวที่นำมาเรียงร้อยเข้าด้วยกัน แม้ตัวหนังสือแต่ละตัวอาจ พิจารณาได้อย่างเป็นเอกเทศ แต่ "คำ" ที่เกิดจากหนังสือที่รวมตัวกัน ย่อมมี ความหมายมากกว่าตัวหนังสือที่แยกออกจากกันทั้งหมด เมื่อเราเย็บเล่ม เรา เริ่มด้วยการตัดชิ้นส่วนต่าง ๆ เมื่อเย็บรวมส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คอปก ด้านหน้า ด้านหลัง แขนเสื้อ เราก็จะได้สิ่งใหม่ใน "สภาพส่วนรวม" ที่เรียกว่า "เสื้อ" (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2547: 131-137)

ผู้สร้างสรรค์นำทฤษฎีด้านการจัดองค์ประกอบของการจัดวางวัตถุทางศิลปะมาใช้ในผลงานสร้างสรรค์ในบางชุด โดยทฤษฎีที่ใช้คือทฤษฎีเกสทอลท์ (Gestalt Theory) มีความน่าสนใจที่จะนำมาใช้ในการจัดวางศิลปะสื่อประสม เนื่องจากสื่อประสมบางสื่อและบางผลงานไม่สามารถที่จะแยกขาดจากสื่ออื่นได้ ผู้ชมงานศิลปะจะเป็นต้องชื่นชมผลงานสร้างสรรค์ด้วยลักษณะการพิจารณาผลงานแบบองค์รวมจึงจะรับรู้และเข้าถึงผลงานชิ้นนั้น ๆ ได้ ยกตัวอย่างเช่นผลงานที่ชื่อ “ความหวังเก่า 5 4 3 2 1 เอ” ผู้สร้างสรรค์ได้จัดวางสื่อศิลปะออกเป็น 3 ส่วน เพื่อการรับชมและรับฟังผลงานศิลปะผ่านลักษณะการจัดการในองค์รวมตามภาพประกอบ

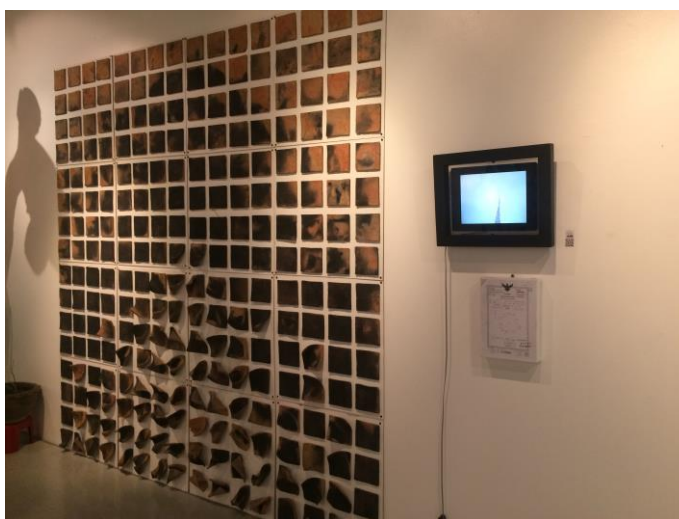
ภาพประกอบ 60: แสดงการจัดวางวัตถุทางศิลปะของผลงานชื่อ “ความหวังเก่า 5 4 3 2 1 เอ”

จากภาพเมื่อผู้ชมงานศิลปะชื่นชมผลงานในระนาบพื้นใดก่อนก็ตามวัตถุชิ้นอื่นจะถูกเส้นนำสายตา หรือเสียงนำพาไปมองและฟังวัตถุทางศิลปะและสื่ออื่นใกล้เคียงทันที และการที่มีหลายสื่อในผลงานชิ้นเดียวก็มีข้อดีคือผู้ชมสามารถรับรู้ผ่านประสาทการรับรู้ได้หลายทาง ทั้งรูป กลิ่น เสียง จึงทำให้เกิดจินตนาการร่วมไปกับผลงานได้ดีขึ้น และการใช้สื่อที่เป็นภาพเคลื่อนไหวหรือวิดีโอก็ส่งผลดีในด้านการกระตุ้นประสาทการรับรู้ทางตาได้เป็นอย่างดี

ผลงานสร้างสรรค์

จากผลการศึกษาข้างต้นจึงทำให้ผู้ศึกษานำไปสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะสื่อประสม (Multimedia art) ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานดังจะอธิบายโดยละเอียดในแต่ละชิ้นผลงานดังต่อไปนี้

ผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 1

ภาพประกอบ 61: ผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 1

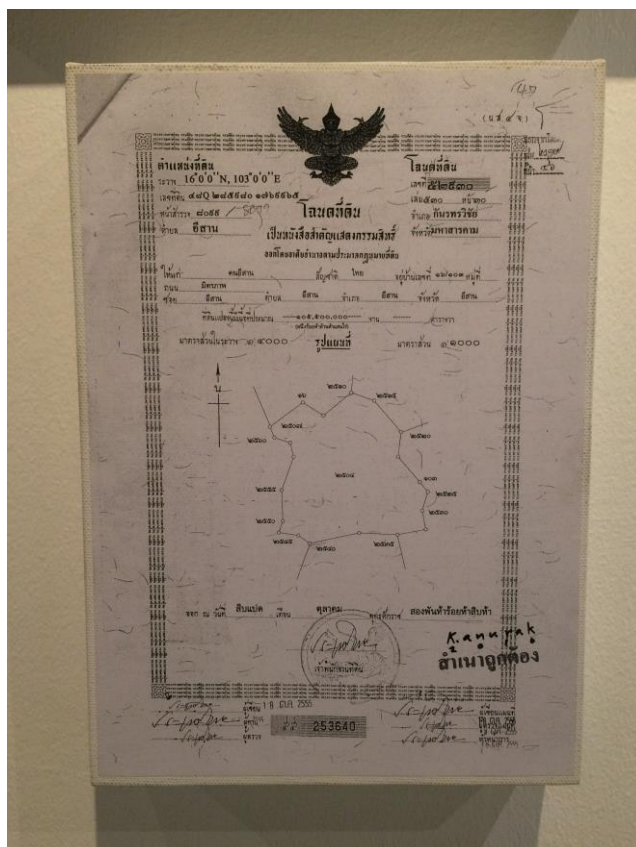
ชื่อผลงาน: Land and Hope

ขนาด: ปรับเปลี่ยนตามพื้นที่

เทคนิค: ดินเผา วิดีโอ เฟรมผ้าใบ กระจาด

ภาพประกอบ 62: รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 1

ภาพประกอบ 63: รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 1 2

ด้านเนื้อหา

ผู้สร้างสรรค์สร้างผลงานจากความเชื่อ (Hope) ของชาวอีสานในเรื่องของฤดูกาลและความ เป็นไปในธรรมชาติเช่น ภัยแล้ง ฝนตก น้ำท่วม ความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น เป็นผลมาจาก เทวดาที่ชาว

อิสานเรียกว่า “แกน” ความเชื่อนี้ในอดีตมีความเชื่อมโยงกับโลกทัศน์ในการมองโลกผ่านประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาแกน เชื่อว่าแกนคือผู้กำหนดให้ผู้คนชาวอิสานมีความเป็นอยู่ที่ดี ชาวอิสานจึงมองแกนเป็นเหมือนผู้มาช่วยเหลือเยียวยารักษาภัยแล้ง และทำให้ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ ความเชื่อนี้ทำให้ชาวอิสานรักและบูชาพื้นที่เพราะปลูก ภูเขาป่า ภูเขา น้ำ ภูเขาฟ้า เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ให้ชีวิต และมีบุญคุณต่อชาวอิสาน การดำรงอยู่ของความเชื่อนี้มีมาตั้งแต่อดีตโบราณ ความหวังของชาวอิสานได้ปรับเปลี่ยนไปพร้อม ๆ กับการมองโลกทัศน์ในแบบใหม่ เมื่อพื้นที่ของอิสานได้ถูกสร้างให้เป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจ การเพาะปลูกและการเกษตรแบบดั้งเดิมได้ปรับเปลี่ยนเป็นการเพาะปลูกเพื่อการค้าขายและเน้นการผลิตให้ได้จำนวนมากเพื่อการส่งขายไปยังส่วนกลาง จากการดำรงชีพแบบพอเพียง ทำนาข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอกินในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน ปัจจุบันชาวอิสานได้มุ่งหวังทำนาเพื่อที่จะส่งขายให้ได้เงินมา การเร่งที่จะผลิตและการเน้นการส่งขายเป็นผลให้เกิดผลกระทบทางด้านสภาพพื้นที่ตามมา มีการใช้สารเคมีเพื่อเร่งผลผลิต การใช้ต้นทุนที่สูง หากแต่การขายข้าวถูกกำหนดราคาด้วยพ่อค้าคนกลางหรือนายทุนทำให้ชาวนาอิสานต้องตกอยู่ในสภาวะที่ลงทุนมาก ลงแรงมาก แต่ได้ผลตอบแทนที่น้อย และยังเกิดผลกระทบอื่น ๆ ตามมา เช่น บางครอบครัวต้องทำการกู้เงินมาลงทุน ทำให้เป็นหนี้สิน ผลตามมาก็คือต้องเอาที่ดินที่มีอยู่ไปจำนอง ไปขายเพื่อให้ได้เงินมาใช้หนี้ บางรายถึงขั้นขายทุกอย่างแล้วทิ้งอาชีพเกษตรกรไว้เบื้องหลัง ปรับเปลี่ยนอาชีพไปเลยก็มี ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่ จากความเชื่อเดิมที่การทำเกษตรแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยธรรมชาติ เปลี่ยนเป็นความคาดหวังในผู้นำก็คือรัฐบาลกลาง อาจจะเนื่องด้วยการให้คำมั่นสัญญาและการให้ “ความหวัง” แก่ชาวอิสานเพียงแค่มองพื้นที่ของภาคอิสานเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจเท่านั้น ไม่ได้มองลึกเข้าไปยังความต้องการที่แท้จริง จึงขาดความเข้าใจ และเกิดผลกระทบจากนโยบายต่าง ๆ ที่รัฐพยายามให้ภาคอิสานกลายเป็นเพียงแค่ “พื้นที่” ที่ไร้ตัวตน

ด้านรูปแบบ

การสร้างสรรคผลงานในชุดนี้เป็นรูปแบบศิลปะจัดวาง (Installation Art) โดยการจัดวางสื่อประสม (Multimedia) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนของอิฐดินเผาที่มีการสร้างรูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมด้านเท่าที่มีที่มาจากระวางของแผนที่ทางอากาศ และในขณะเดียวกันดินเผาที่แทนความเป็นดินของอิสานที่มีรูปทรงบิดเบี้ยว ระแหง ประกอบกับสีและพื้นผิวที่บ่งบอกถึงความกันดาลของพื้นที่ รูปทรงและสีโดยรวมของกระเบื้องดินเผาจะมีรูปทรงเป็นเนินสามเหลี่ยม แทนรูปทรงของความเชื่อแบบเดิมของชาวอิสานที่ถูกผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่ 2 คือองค์ประกอบของงานที่ใช้รูปแบบภาพวิดีโอ แสดงการจุดบั้งไฟและการเผาดินปืนซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้ทำการตัดต่อให้เกิดเป็นผลงานเพื่อช่วยเสริมความน่าสนใจและกระตุ้นการรับรู้เป็นการทบทวนถึงความเชื่อเดิมของชาวอิสานและการตั้งคำถามถึงความคงอยู่ของความเชื่อดังกล่าว ส่วนที่ 3 เป็นงาน 2 มิติบนเฟรมผ้าใบ ผู้สร้างสรรค์ใช้สำเนาโฉนดที่ดินของผู้สร้างสรรค์เองมาปรับเปลี่ยนรูปทรงภายในร่วมกับพื้นที่ของภาคอิสาน และตัวเลขที่มีความเชื่อมโยงกับเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแต่ละฉบับ รูปแบบที่เกิดขึ้นบางแง่มุมอาจจะท้อตันถึงผลกระทบที่เกิดกับพื้นที่ในการใช้สำเนาในงานก็บ่งบอกถึงความไม่มีอยู่จริงของโฉนด ผู้สร้างสรรค์จึงใช้กระดาษถ่ายเอกสารเป็นสำเนา องค์ประกอบของผลงานทั้ง 3 ส่วน ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อทำให้ผู้ดูผลงานมีความเข้าใจในผลงานภาพรวมทั้งหมด โดยผลงานแต่ละส่วนจะช่วยเสริมทางด้านความหมายให้กับผู้ชม ผลงานจะแยกจากกันไม่ได้ หลักการนี้ผู้สร้างสรรค์ได้ประยุกต์มาจากการใช้ทฤษฎีเกสทอลต์ (Gestalt Theory) คือ

การทำให้องค์รวมมีความสำคัญมากกว่าส่วนย่อย การดูงานในแต่ละส่วนจึงไม่เป็นผลเท่ากับการดูงานในภาพรวม ซึ่งการศึกษาถึงทฤษฎีนี้ผู้สร้างสรรค์ได้อธิบายไว้แล้วในเนื้อหาบทที่ 2

ด้านเทคนิค

ส่วนแรกผู้สร้างสรรค์ใช้เทคนิคดินเผา โดยใช้ดินจากพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม นำมาขึ้นรูปเป็นแผ่นกระเบื้องดินด้วยวิธีขึ้นรูปแบบโบราณ ลักษณะการเผาเป็นการเผาธรรมชาติใช้ไม้กระถิน จะให้ดินที่เผามีสีออกสีส้ม และสร้างพื้นผิวสีดำและเทาด้วยการ โรยเกลือ ดินป็น ชี้เลื้อย ในขณะที่ดินยังร้อนอยู่ ส่วนที่สอง ผู้สร้างสรรค์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตัดต่อแก้ไขภาพวิดีโอและเสียงเข้าด้วยกันโดยพิจารณาหลักความงามทางภาพเคลื่อนไหวและเสียง ส่งสัญญาณออกเป็นผลงานภาพวิดีโอและเสียงผ่านจอมอนิเตอร์และลำโพงเสียง ส่วนที่สาม ผู้สร้างสรรค์ใช้สำเนากระดาษติดด้วยสเปรย์กาวลงบนเฟรมผ้าใบแล้วทำการวาดเขียนเพิ่มเติม

ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 2

ภาพประกอบ 64: ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 2

ชื่อผลงาน: My Cheekbone, My Jaw and My Nose

ขนาด: 80 x 180 เซนติเมตร

เทคนิค: สีน้ำมันบนผ้าใบ

ด้านเนื้อหา

ผู้สร้างสรรค์ต้องการสร้างผลงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นตัวตนของชาวอีสาน การมีอยู่และการเปลี่ยนแปลงของผู้คนชาวอีสาน ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่ สังคม การเมือง เศรษฐกิจ ผ่านการใช้ภาพตัวแทนของคนอีสาน เพื่อทบทวนถึงการให้ความสำคัญกับความเป็นอีสานนิยม รวมไปถึงการสร้างจิตสำนึกในความเป็นคนเชื้อชาติ ไทย-ลาว เพื่อโยงไปถึงจิตสำนึกในการรักพื้นที่หวงแหนซึ่งวัฒนธรรมความดีงาม เห็นความสำคัญ หันกลับมาเรียนรู้ทำความเข้าใจ และรักษาความเป็นพื้นที่ถิ่นไว้ให้คงอยู่

ด้านรูปแบบ

ผู้สร้างสรรค์ใช้ผลงานจิตรกรรม 2 มิติ โดยใช้รูปทรงของคนที่ใช้แทนชาวอีสาน แสดงออกทางท่าทางที่ต้องการตอกย้ำถึงการมีอยู่ของคนอีสาน การหันกลับมามองตัวเอง รูปแบบงานจิตรกรรมจึงเป็นการแสดงออกที่เหมาะสมในผลงานชิ้นนี้เนื่องด้วยผู้สร้างสรรค์ต้องการแสดงรูปทรงของใบหน้า พื้นผิวที่บ่งบอกถึงความมีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ชัดเจน ขณะเดียวกันก็สามารถสะท้อนความเป็นมนุษย์ที่ธรรมดา ที่รอให้ผู้คนในพื้นที่อื่นทำความเข้าใจ หันมาสนใจ เห็นใจ

ด้านเทคนิค

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ประกอบด้วยผลงานจิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบ 3 รูป กลวิธีในการสร้างสรรค์คือการเขียนสีและการขีดสีเพื่อให้เกิดเป็นภาพและพื้นผิว เป็นการเขียนสีในลักษณะที่ค่อนข้างไปทางสำแดงพลังอารมณ์ (Expression) อันเกิดจากรอยฝีแปรงและการขีดสีด้วยสำลีและเศษผ้า

ผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 3

ภาพประกอบ 65: ผลงานสร้างสรรค์ ชิ้นที่ 3

ชื่อผลงาน: ความหวังเก่า 5 4 3 2 1 เฮ

ขนาด: ปรับเปลี่ยนตามพื้นที่

เทคนิค: หลังคากระเบื้องดินเผา วีดีโอ ไม้

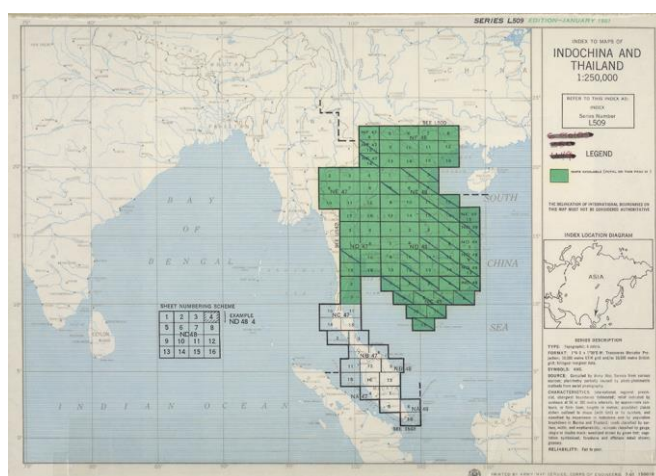
ภาพประกอบ 66: รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 3 1

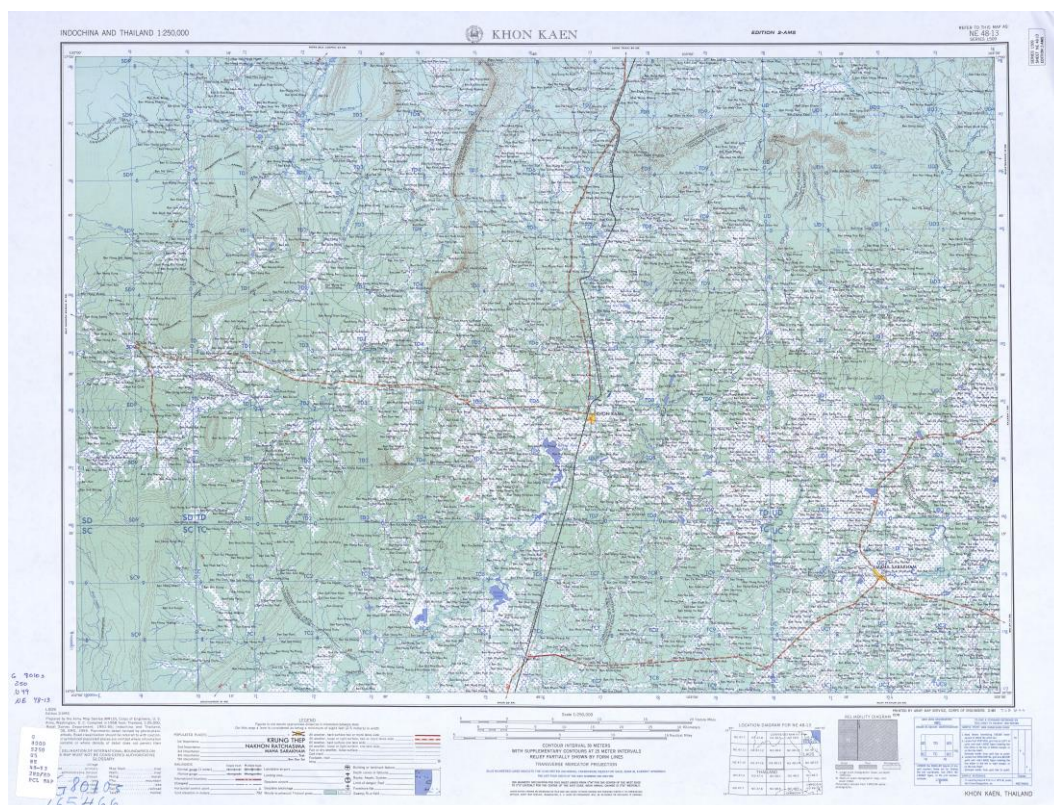
ภาพประกอบ 67: รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 3 2

ด้านเนื้อหา

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน ในแต่ละส่วนจะมีความสำคัญที่จะช่วยเป็นส่วนเสริมทางการรับรู้เนื้อหาและแนวความคิดที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการที่จะแสดงออก ผลงานชิ้นนี้เป็นผลงานที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่การแสดงผลงานคือตึก GF ที่จังหวัดขอนแก่น เป็นตึกร้างในยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ประมาณ พ.ศ. 2542 ในอดีตตึกนี้เป็นตึกสถาบันการเงิน แต่เนื่องด้วยปัญหาการเงินต่อมาสถาบันจึงได้ปิดทำการลง ตึกนี้จึงเป็นสัญลักษณ์และเป็นตัวแทนของความล่มสลายและเป็นผลกระทบจากนโยบายของรัฐในภาคอีสานได้เป็นอย่างดี เพราะจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดแรกที่รัฐบาลได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 – 2509 มาใช้กับพื้นที่นโยบายที่เข้ามาในแต่ละยุคสมัยเป็นเพียงนโยบายที่ต้องการสร้างความเป็นรัฐ ต้องการให้ภาคอีสานมีความตระหนักถึงความเป็นหนึ่งของรัฐไทย นโยบายต่าง ๆ จึงเป็นการสร้างเพื่อส่งเสริมความเป็นรัฐผ่านพื้นที่อีสาน มุ่งหวังผลทางการติดต่อผ่านเส้นทางคมนาคมพื้นฐาน เส้นทางการค้าขาย นโยบายการปรับเปลี่ยนให้พื้นที่ขอนแก่นกลายเป็นเมือง จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่ไม่เคยมีมา ผู้คนชาวอีสานมีการปรับตัวในการดำเนินชีวิตครั้งใหญ่ โดยหันไปพึ่งพาอาชีพตามแบบทุนนิยม ปรับเปลี่ยนจากภาคการเกษตรเป็นอุตสาหกรรมภาคเกษตร มุ่งเน้นปริมาณการผลิตที่สูง เพื่อป้อนเข้าสู่ตลาดการส่งออก เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐ ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมามากมายสะท้อนผ่าน ประเพณี ความเชื่อ วิถีการใช้ชีวิตที่หายไป สภาพแวดล้อมหลังการพัฒนา การเปลี่ยนพื้นที่นาเป็นพื้นที่ทางการค้า เกิดนายหน้าค้าที่ดิน ผู้คนชาวอีสานทิ้งงานภาคการเกษตรไปเป็นแรงงานในเมือง เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านความเป็นอยู่ เกิดปัญหาในสังคมเมือง สิ่งเหล่านี้ยังคงเป็นปัญหามาเท่าทุกวันนี้ ยกตัวอย่างปัจจุบันที่มีนโยบายการสร้างทางรถไฟ ก็เกิดปัญหาการเวนคืนที่ดินรอบสถานีรถไฟ ทำให้ชาวบ้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่ขาดที่อยู่อาศัย โดยไม่มีนโยบายรองรับ จึงสร้างความลำบากให้ชาวบ้านเป็นอย่างมาก ผู้สร้างสรรค์จึงต้องการสะท้อนปัญหาเหล่านี้ผ่านผลงาน เพื่อให้เกิดความตระหนักในพื้นที่ ทั้งผู้มอบนโยบาย และผู้อยู่ภายใต้นโยบาย ให้เห็นความสำคัญของพื้นที่ ของวิถีชีวิต ประเพณีที่ดั่งามของชาวอีสานและให้รัฐหันมาให้ความสำคัญกับความต้องการที่แท้จริงของชาวอีสาน

ภาพประกอบ 68: แสดงแผนที่ทางอากาศ Indochina and Thailand, ที่มา : <http://www.la-star.com/p/pics/index/txu-oclc-6535632-index.jpg>

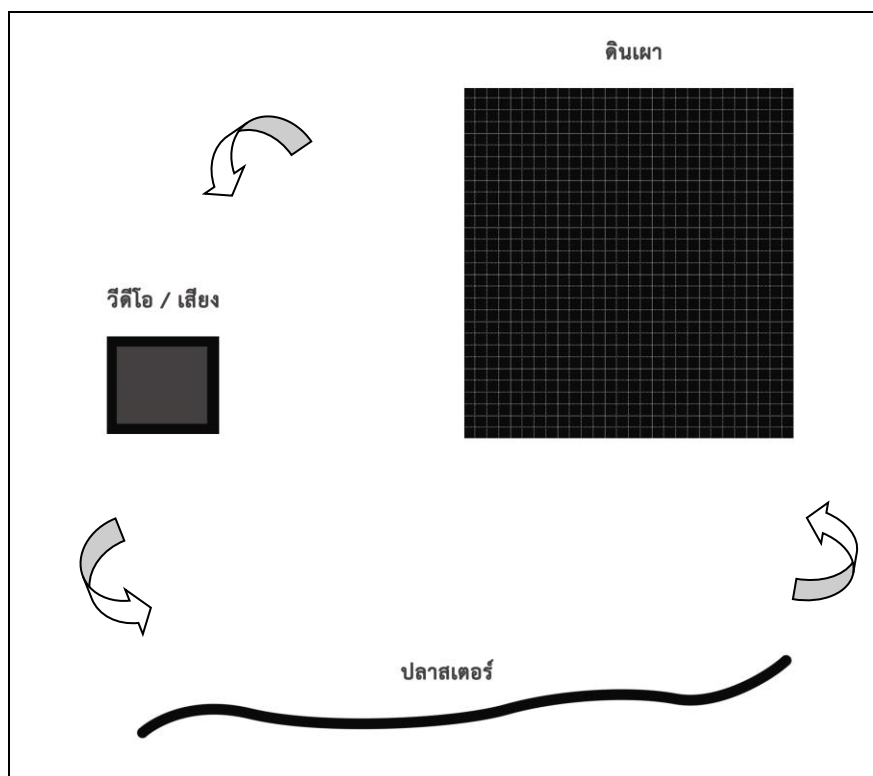

ภาพประกอบ 69: แสดงแผนที่ทางอากาศ ชุด L509 ของจังหวัดขอนแก่น, ที่มา : http://legacy.lib.utexas.edu/maps/ams/indochina_and_thailand/

ด้านรูปแบบ

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้มีรูปแบบเป็นผลงานศิลปะสื่อประสมจัดวาง (Multimedia Installation Art) และเป็นงานศิลปะจัดวางที่เจาะจงพื้นที่ (Site Specific Installation Art) โดย การจัดวางวัตถุทางศิลปะ 3 ส่วนประกอบกันขึ้นเป็นชิ้นเดียว การรับรู้และการชมผลงานจะต้องชมในภาพรวมของผลงานทั้งหมดประกอบกันจึงจะสื่อความหมาย ผลงานในส่วนแรกจะเป็นรูปแบบกระเบื้องหลังคาดินเผา (ชาวอีสานเรียกกระเบื้องหลังคาดินขอ) ที่ประกอบสร้างบนไม้อัดจำลองแผนที่จังหวัดขอนแก่นในช่วงสงครามเย็นที่สร้างขึ้นโดยรัฐบาลไทยร่วมกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา และถูกใช้เป็นแผนที่ทางกายภาพเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และวางนโยบายการพัฒนาของรัฐ รูปทรงที่เกิดขึ้นในส่วนของดินเผาจะเป็นรูปทรงของพื้นที่ทางกายภาพที่ก่อตัวเป็นรูปทรงสามเหลี่ยมที่เกิดจากการสร้างพื้นผิวดินโดยการเผาดินร่วมกับดินปืน เป็นรูปร่างสามเหลี่ยมแทนรูปทรงทรงความเชื่อเดิมของชาวอีสาน ในส่วนถัดมาเป็นส่วนของชนวนดินปืนที่สร้างมาจากรูปทรงของสามน้ำชี ซึ่งถือเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญกับการดำเนินชีวิตของชาวอีสานและคนขอนแก่น อนึ่งอาจมองได้ว่ามีที่มาจากเส้นทางของถนนมิตรภาพที่สร้างจากนโยบายของรัฐ และอาจจะมองได้ว่าเป็นสัญลักษณ์แทนเส้นทางรถไฟได้อีกมุมหนึ่ง สุดแล้วแต่ผู้ชมผลงานจะมีประสบการณ์ไปในทิศทางไหน ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการเผาและวางเส้นชนวนปูนปลาสเตอร์เคลื่อนไหวเข้าหาส่วนแผนที่หลังคากระเบื้องดินเผา ส่วนที่สามเป็นวิดีโอและเสียง ผู้สร้างสรรค์ยังใช้วิดีโอที่มีความเป็นตัวแทนของความหวังของชาวอีสานผ่านประเพณีบุญบั้งไฟ ทำให้เกิดการซ้อนทับของ

อดีตและปัจจุบัน ประกอบกับเสียงที่เป็นการโห่ร้องด้วยความดีใจ เหมือนการบ่งบอกถึงการมีความหวัง วีดีโอถูกจัดวางร่วมกับทิศทางการชมงานผ่านจอมอนิเตอร์ และเสียงส่งสัญญาณออกทางลำโพงเสียง ทั้งหมดจะให้เล่นในลักษณะวนซ้ำ

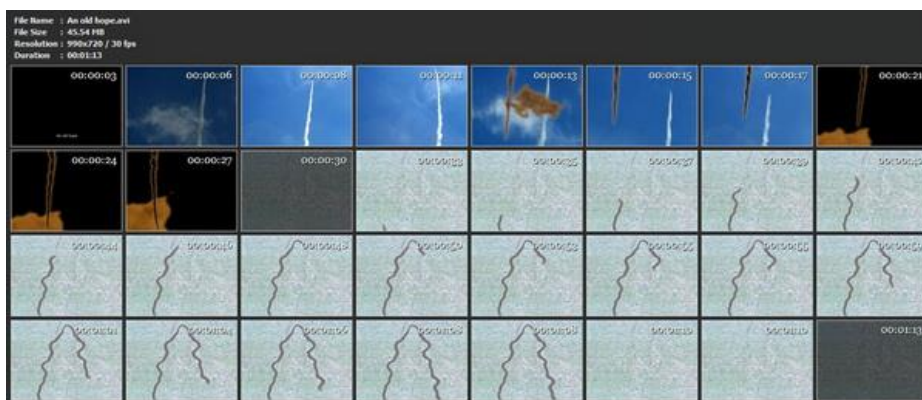

ภาพประกอบ 70: รูปแบบการจัดวางองค์รวม

ด้านเทคนิค

ผลงานส่วนแรกสร้างขึ้นจากเทคนิคการทำกระเบื้องหลังคาดินเผาของชาวอีสานโบราณ หลังคาในลักษณะนี้มีการใช้งานจริงในสมัยก่อนมีการใช้สังกะสี เหล็ก และกระเบื้องในแบบใหม่ ขึ้นดินแบบมีแม่พิมพ์และเผาด้วยวิธีธรรมชาติจากฟางและแกลบ สร้างพื้นผิวและสีด้วยการโรยแกลบ ขี้เลื่อย และดินปืน พื้นไม้อัดที่ใช้รองรับหลังคากระเบื้องดินเผาสร้างลวดลายจำลองแผนที่ทางอากาศของจังหวัดขอนแก่นด้วยวิธีทางจิตรกรรมสีน้ำและปากกา ส่วนที่เป็นเส้นขนวนสร้างด้วยเทคนิคหล่อปูนพลาสติก ขึ้นแม่พิมพ์ด้วยดิน และทำการเผาด้านในด้วยดินปืนเพื่อให้เกิดพื้นผิวและร่องรอย ส่วนที่สามสร้างสรรค์ขึ้นด้วยเทคนิคทางคอมพิวเตอร์ทำการปรับแต่ง ตัดต่อ วีดีโอประกอบกับเสียง เพื่อให้ได้ความรู้สึกทางการรับรู้เพิ่มเติมอีกช่องทางหนึ่งในการรับชมผลงานในรูปแบบองค์รวม

ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 4

ภาพประกอบ 71: ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 4

ชื่อผลงาน: มิตรภาพและความหวัง

ขนาด: 1.13 นาที

เทคนิค: วีดีโอ

ภาพประกอบ 72: รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 4

ด้านเนื้อหา

ถนนมิตรภาพถูกสร้างขึ้นในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 ในระยะแรกเส้นทางเริ่มต้นจากจังหวัดสระบุรีถึงนครราชสีมา ระยะทาง 148 กิโลเมตร โดยความร่วมมือของรัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกา จึงได้ถูกตั้งชื่อว่า “ถนนมิตรภาพ” เพื่อแสดงถึงความเป็นมิตรระหว่างทั้งสองประเทศ ต่อมา พ.ศ. 2504 ได้สร้างถนนมิตรภาพต่อจากนครราชสีมาจนถึงหนองคาย รวมระยะทาง 360 กิโลเมตร ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การบริหารวิเทศกิจแห่งสหรัฐอเมริกา (USOM)

ทำพิธีส่งมอบในช่วงที่ จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี และในพิธีเปิดใช้ถนนนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวกับราษฎรเอาไว้ว่า

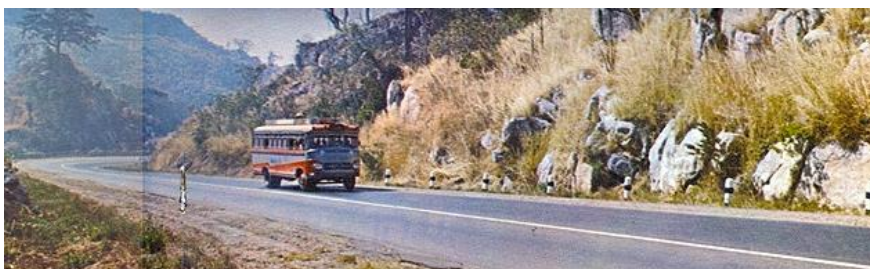
“ถนนหนทางมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ในท้องถิ่นใดก็ตามที่มีถนนไปถึง ความเจริญของท้องถิ่น การเพิ่มพูนขยายตัวของการทำมาหากินและรายได้ของประชาชนก็ย่อมจะบังเกิดเป็นเงาตามตัวมาด้วย ทางหลวงสายนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อมวลชนและทรัพยากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมาก เพราะจะช่วยเชื่อมชุมชน ชุมชน ไร่นา และตลาดในท้องที่ที่สำคัญๆ หลายแห่ง ให้ใกล้ชิดติดต่อกัน และจะเปิดทางเพื่อการพาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ดังเช่นที่ประจักษ์อยู่แล้ว ในความเจริญทางเศรษฐกิจที่บังเกิดขึ้นกับอาณาบริเวณถนนมิตรภาพในเวลาอันไม่นานมานี้”

ภาพประกอบ 73: จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศไทย ทำพิธีรับมอบถนนมิตรภาพ ในวันพุธที่ 20 กุมภาพันธ์ 2500, ที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_25179

การสร้างถนนมิตรภาพนอกจากจะเป็นนโยบายการพัฒนาด้านสาธารณสุขประโยชน์การคมนาคมแล้วการก่อสร้างถนนมิตรภาพนั้นเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐไทยกับอเมริกาซึ่งการเข้ามาของอเมริกันนอกจากจะให้การสนับสนุนในการทำถนน ยังมีการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในการสร้างแผนที่ทางอากาศโดยการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงสงครามเย็นการที่ระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมที่มีต้นทางจากโซเวียตและจีนในสมัยนั้นทำให้ดินแดนอินโดจีน เช่น เขมร เวียดนาม ลาว ที่ติดชายแดนไทยมีการปกครองโดยคอมมิวนิสต์ ทางรัฐไทยและสหรัฐอเมริกาที่มีความเป็นกังวลใจว่าชาวอีสานซึ่งมีเขตแดนติดกับประเทศเหล่านี้ และยังมีเชื้อสายเดิมเป็นชาวลาว จะมีความเอนเอียง จึงได้หาวิธีในการที่จะให้ชาวอีสานเกิดความสำนึกในความเป็นไทยและยึดมั่นในระบอบการปกครองแบบตะวันตกนั้นก็คือประชาธิปไตย นโยบายการพัฒนาต่าง ๆ จึงไหลบ่ามาจากภาคอีสานในยุคนี้ และเพื่อเป็นการสอดส่องดูพฤติกรรมของชาวอีสานและพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความเสี่ยง รัฐบาลจึงมีการ

สำรวจและจัดทำแผนที่ทางอากาศทุกที่ของประเทศ การมอง “พื้นที่” ของภาคอีสานในช่วงนี้จึงเป็นการมองอีสานเป็นเพียง “พื้นที่ทางยุทธศาสตร์” เพียงเพื่อหวังความมั่นคงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐ โดยรัฐยังไม่ให้ความสำคัญกับ “พื้นที่ของความเป็นคนอีสาน” อย่างแท้จริงทำให้การพัฒนาดังกล่าวขาดความเข้าใจ ขาดความรู้ ขาดความร่วมมือที่แท้จริงจากภาคประชาชน ถนนมิตรภาพที่สร้างขึ้นจึงมีนัยยะทางการเมืองแฝงอยู่ และถนนมิตรภาพเองยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โครงสร้างทางสังคมของชาวอีสาน เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อ ประเพณีดั้งเดิม เปลี่ยนผ่านไปเป็นวิถีชีวิตของความเป็นเมือง ตามแบบอย่างทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่รัฐไทยพยายามให้ทุกพื้นที่ในภาคอีสานเป็นอย่างประเทศทุนนิยมตะวันตก

ภาพประกอบ 74: รถประจำทางระหว่างกรุงเทพ – หนองคาย, ที่มา:

<https://www.bloggang.com/m/viewdiary>

ด้านรูปแบบ

ผู้สร้างสรรค์สร้างงานในรูปแบบ วิดีโออาร์ต (Video Art) โดยใช้แผนที่ทางอากาศของจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นตัวแทนของพื้นที่ที่รัฐไทยให้ความสำคัญกับการวางนโยบายการพัฒนาและแผนที่ดังกล่าวมีเส้นทางถนนมิตรภาพตัดผ่านชัดเจน และใช้รูปทรงของถนนที่ก่อรูปขึ้นจากจุดเริ่มต้นด้านล่างของภาพไปสู่ด้านบนแล้วร่วงตกลงมา การก่อรูปขึ้นของถนนมีลักษณะเป็นเส้นเหมือนการพุ่งทวยพุ่งขึ้นของบั้งไฟ และตกลงมายังพื้นเหมือนกัน รูปทรงองค์รวมที่เกิดขึ้นของเส้นมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมเป็นสัญลักษณ์แทนความเชื่อ และความศรัทธาเดิมของชาวอีสาน วิดีโออีกส่วนหนึ่งที่นำมาตัดต่อร่วมกันคือวิดีโอเส้นของคว้นบั้งไฟที่ทยานขึ้นไปบนท้องและขณะเดียวกันก็ทยานลงมาในลักษณะที่สวนทางกัน เพื่อให้ผลงานมีการรับรู้ที่มากขึ้นผู้สร้างสรรค์ยังได้นำเสียงมาใช้ในการตัดต่อร่วมด้วย งานชิ้นนี้จึงประกอบด้วยภาพวิดีโอและเสียง นำเสนอผลงานผ่านการฉายจากเครื่องฉายภาพลงบนจอรองรับโดยการจัดสถานที่ให้ผู้ชมงานได้มีระยะการชมที่เหมาะสมด้วยการใช้เก้าอี้เป็นตัวกำหนดระยะ

ด้านเทคนิค

สร้างสรรค์โดยใช้เทคนิคการตัดต่อวิดีโอและเสียงด้วยโปรแกรมตัดต่อภาพเคลื่อนไหวและเสียง และใช้เอฟเฟกต์ที่มีโปรแกรมปรับเปลี่ยนภาพและสีในวิดีโอให้ได้ตามลักษณะของสีและระยะเวลาของการเคลื่อนไหวตามที่ต้องการ เวลาของผลงานทั้งหมด 1.13 นาที และใช้เทคนิคทำให้วิดีโอเล่นไฟล์ซ้ำ

ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 5

ภาพประกอบ 75: ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 5

ชื่อผลงาน: การพยายามทำความเข้าใจเพียง 15 วินาที

ขนาด: 40 x 100 เซนติเมตร

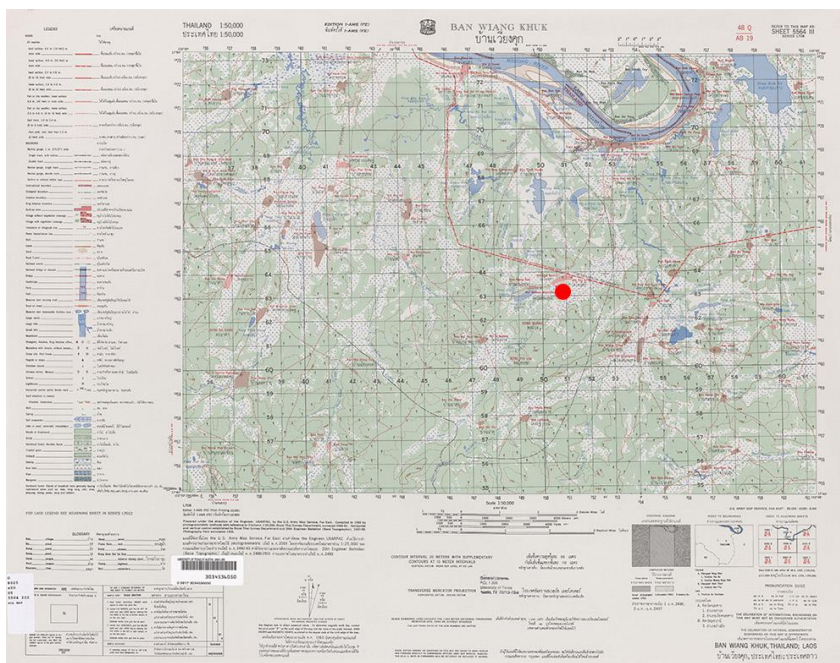
เทคนิค: Negative Afterimage

ภาพประกอบ 76: รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 5

ด้านเนื้อหา

การทำแผนที่ทางอากาศในช่วงยุคสงครามเย็นเป็นที่มาในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้ การทำแผนที่ทางอากาศเกิดจากความร่วมมือของรัฐไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลาที่รัฐบาลไทยเกิดความไม่มั่นใจในความมั่นคงของจังหวัดชายแดนอีสานที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว เนื่องด้วยความต้องการให้คนอีสานไม่หันไปฝักใฝ่ในการปกครองระบอบสังคมนิยม การเข้ามาจัดการโดยการมองพื้นที่อีสานเป็นเพียงพื้นที่ที่ต้องควบคุมให้อยู่ในกรอบ การเข้ามามีบทบาทของภาครัฐกับชุมชนชาวอีสาน การสำรวจโดยการลงพื้นที่ที่อีสานมีเป้าประสงค์เพื่อสอดส่องดูแลไม่ให้ชาวอีสานหันไปนิยมและมีอุดมการณ์ร่วมกับคอมมิวนิสต์ การสร้างแผนที่ด้วยภาพถ่ายทางอากาศโดยเทคโนโลยีสมัยใหม่ของอเมริกาในขณะนั้นจึงเป็นเครื่องมือของรัฐชั้นดี ทุกตารางเมตรในพื้นที่ของอีสานถูกตั้งหมุดหมายและกำหนดลักษณะทางกายภาพลงบนกระดาษ ทำให้รัฐไทยและอเมริกาสถาปัตยกรรมที่ตั้งของชุมชนและสิ่งปลูกสร้างทุกอย่าง ผ่านการสำรวจและการทำแผนที่ หากแต่การสำรวจและการสร้างแผนที่นั้นเป็นการมองผ่านกรอบทางการเมือง และยุทธศาสตร์การทหาร ของบุคคลภายนอกพื้นที่ ที่สำคัญคือการเข้าไปสำรวจไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจในความต้องการของชาวอีสานอย่างแท้จริง จึงเป็นการสรุปและดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งแท้จริงแล้วนั้นคนอีสานมีการเคลื่อนไหว และเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่แห้งแล้งจำเป็นต้องย้ายถิ่นเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น “พื้นที่” ทางกายภาพที่สามารถเป็นหมุดหมายที่จะบ่งบอกว่าพื้นที่นั้นคือชนกลุ่มไหนเชื้อชาติอะไรเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ที่เคยสำรวจไว้จึงใช้ไม่ได้กับผู้คนชาวอีสาน จึงเป็นการยากที่จะทำความเข้าใจ และยากที่จะรวมรัฐเข้าสู่ศูนย์กลางในช่วงเวลานั้น

ภาพประกอบ 77: แสดงตำแหน่งที่ตั้งหมู่บ้านของผู้สร้างสรรค์

ที่มา: http://legacy.lib.utexas.edu/maps/ams/indochina_and_thailand/

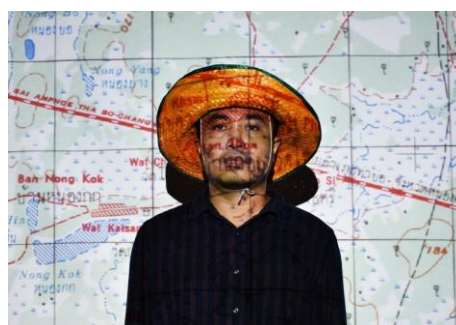
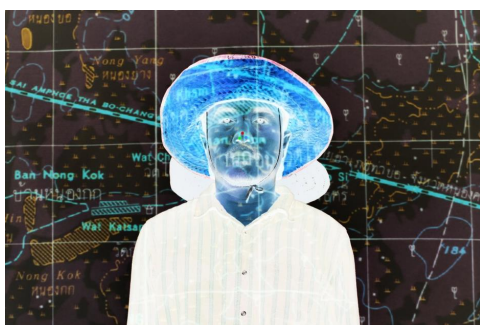
การทำแผนที่ทางอากาศจึงเป็นเพียงภาพตัวแทนทางกายภาพของพื้นที่อีสาน ที่ปรากฏอยู่บนกระดาษเท่านั้น แต่แผนที่นั้นไร้ซึ่งความมีชีวิตของผู้คนชาวอีสาน การเข้ามาของอเมริกาในไทยอีกประการคือการมาใช้ไทยเป็นที่ตั้งฐานทัพทางทหารในช่วงสงครามเวียดนาม เป็นที่แน่ชัดว่ารัฐไทยและอเมริกามองชาวอีสานเป็นเพียงพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้น เพื่อต้องการสร้างความเป็นรัฐแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางกรุงเทพฯ และเป็นอีกครั้งหนึ่งที่ความหวังของชาวอีสานไม่ได้รับการตอบสนอง

ด้านรูปแบบ

ผู้สร้างสรรค์ใช้รูปแบบผลงานเป็นภาพถ่าย 2 มิติ โดยการแก้ไขปรับเปลี่ยนให้เป็นภาพเนกาทีฟ (Negative) ซึ่งใช้ภาพของตัวผู้สร้างสรรค์เองยืนอยู่ตรงกลางภาพ และใช้ภาพถ่ายแผนที่ทางอากาศทับตัวเองลงไปอีกทีหนึ่ง ลักษณะการติดตั้งผลงานจะอยู่ในระดับเท่ากับการมองเห็นของคนทั่วไป จัดวางภาพเนกาทีฟไว้ซ้ายมือและเฟรมเปล่าพื้นขาวไว้ขวามือ การชมผลงานต้องจ้องตรงกลางภาพซ้ายมือก่อน 15 วินาที แล้วจึงหันมามองเฟรมเปล่าพื้นสีขาว ภาพที่ปรากฏขึ้นจะเป็นภาพติดตาของภาพที่มีสีจริง

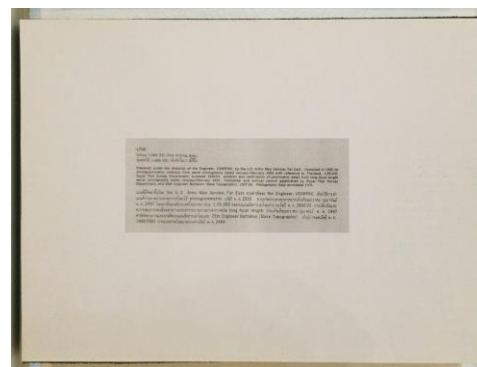
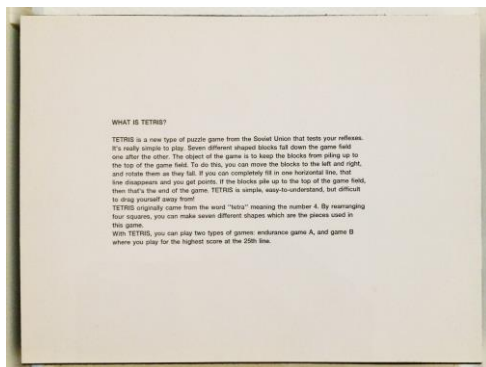
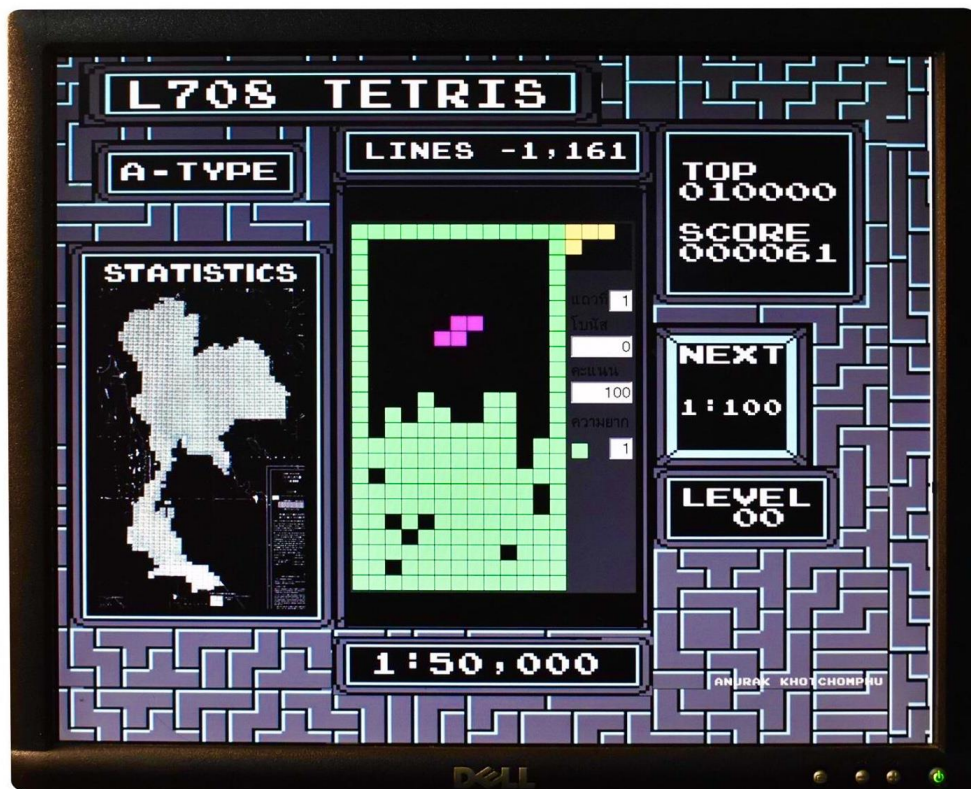
ด้านเทคนิค

ผู้สร้างสรรค์ได้นำเทคนิค ภาพติดตาแบบเนกาทีฟ (Negative Afterimage) มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้โดยภาพติดตานั้นเป็นปฏิกิริยาการรับรู้ทางสายตาของมนุษย์ ความรู้สึกในการเห็นภาพค้างอยู่ในสมองได้ชั่วขณะทั้ง ๆ ที่ไม่มีภาพของวัตถุนั้นอยู่บนจอภาพแล้ว ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างภาพถ่ายในแบบเนกาทีฟ ให้ผู้ชมได้จ้องมองภาพระยะหนึ่งแล้วหันไปมองภาพพื้นสีขาว จะทำให้เห็นภาพติดตาชั่วขณะและความเป็นตัวตนจริง ๆ ของผู้สร้างสรรค์จะปรากฏขึ้น และภาพเนกาทีฟที่ติดตาอยู่ก็จะกลับค่าของสีเป็นภาพจริง

ภาพประกอบ 78: แสดงการจำลองการเห็นภาพติดตา ก่อนและหลังการจ้องมองภาพใน 15 วินาที

ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 6

ภาพประกอบ 79: ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 6

ชื่อผลงาน: Flow : L708 Tetris

ขนาด: ปรับเปลี่ยนตามพื้นที่

เทคนิค: Interactive Game, Text

ด้านเนื้อหา

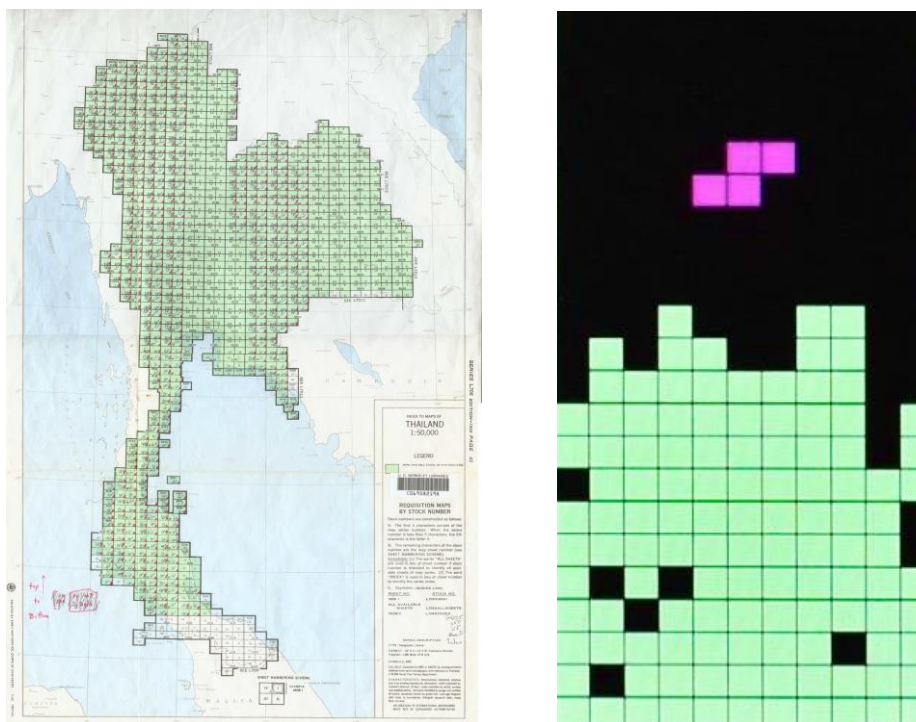
เกมส์เตตรีส (Tetris) ถูกสร้างขึ้นจากวิศวกรคอมพิวเตอร์ชาวรัสเซียใน ค.ศ. 1984 เป็นที่นิยมเล่นอย่างแพร่หลายไปทั่วโลกในเวลานั้น ต่อมาบริษัทนินเทนโด (Nintendo) ของอเมริกาได้ซื้อลิขสิทธิ์ไปสร้างเป็นเกมส์แบบพกพาเป็นที่แพร่หลายมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ สิ่งที่ทำให้เตตรีสได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และประสบความสำเร็จไปทั่วโลก นั่นคือ หลักการจัดระเบียบที่สอดแทรกอยู่ในเกมส์ เพราะในทางจิตวิทยานั้น มนุษย์ทุกคนล้วนมีความเป็น Perfectionist และปรารถนาที่อยากจะหลีกเลี่ยงจากความซับซ้อนวุ่นวายที่ซ่อนลึกลงอยู่ในจิตใจ จากนั้นเตตรีสจะดึงความสนใจให้ติดอยู่กับเกมส์ด้วยภารกิจทำลายบล็อกที่หล่นลงมาอย่างไม่จบสิ้น ทำให้มีผู้เล่นเกมส์นี้ที่ติดถึงขนาดคิดจะจัดระเบียบสิ่งของทุกอย่างในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นการจอดรถ หรือของที่ซูปเปอร์มาเก็ต บางคนสามารถมีอาการได้ถึงขั้นที่เห็นบล็อกเตตรีสหล่นลงมาในฝัน อาการเหล่านี้เรียกว่า เตตรีส เอฟเฟค (Tetris Effect) อย่างไรก็ตามเกมส์นี้ก็ยังมีข้อดีอยู่ เพราะจากการวิจัยทางการแพทย์พบว่าเตตรีสสามารถช่วยบรรเทาอาการโรค PTSD หรือผู้ป่วยที่มีภาวะความเครียดหลังจากเจออย่างรุนแรง เช่น ผู้ที่ประสบอุบัติเหตุ และทหารที่เพิ่งกลับจากการรบ เพราะรูปแบบภารกิจของเกมส์ที่ต้องเกาะติดกับการเลือกชิ้นส่วนที่เหมาะสมลงในช่องว่างนั้น สามารถดึงสมาธิ และความสนใจของผู้ป่วย ไม่ให้มีการฉายภาพความรุนแรงเข้าไปเข้ามาในสมอง ซึ่งนั่นก็จะสามารถช่วยลดอาการความเครียดได้นั่นเอง (วอส์ยทีวี: 2556)

ลักษณะการเล่นเกมส์ของเตตรีสที่เป็นการเรียงช่องสี่เหลี่ยมนี้เองที่มีส่วนคล้ายกับการเรียงและการปะติดปะต่อพื้นที่ทางกายภาพของการสร้างแผนที่ทางอากาศในยุคสงครามเย็น ผู้สร้างสรรค์มีความเห็นว่าลักษณะการสร้างแผนที่และการมองพื้นที่ของอิสานเป็นเพียงแค่เกมส์การเมืองของรัฐไทยและอเมริกาการจัดวางพื้นที่ การสำรวจเกิดด้วยการถ่ายภาพทางอากาศไปที่ละระวางบนแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศซ้ำแล้วซ้ำเล่าเกิดการเรียงปะติดปะต่อจนครบตามความประสงค์ โดยมีรัฐบาลกลางและอเมริกาเป็นผู้เล่น และชาวอิสานเป็นผู้ถูกจัดวาง นักจิตวิทยาได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าเกมส์เตตรีสจะเป็นที่นิยมเล่นเพื่อลดแรงกดดันจากเหตุการณ์ใด ๆ ก็ตามที่ทำให้ผู้เล่นเกิดความกังวล และจะผ่อนคลายลงเมื่อประสบผลสำเร็จในการเล่น ผู้สร้างสรรค์มองว่าลักษณะดังกล่าวสามารถเทียบเคียงกับความกังวลของอเมริกาและรัฐไทยในภูมิภาคอิสาน เกิดกดดัน ความกลัวเกรงว่าชาวอิสานจะหันไปนิยมระบอบสังคมนิยม จึงได้สร้างกระบวนการหรือกลไกในการผ่อนคลายแรงตึงเครียดลงด้วยวิธีการเข้ามาจัดการ “พื้นที่” และคนอิสาน เมื่อได้ผลสำเร็จในระดับหนึ่งแล้วจึงลดความตึงเครียดนั้นลง

ภาพประกอบ 80: First version of Tetris distributed for computers, for Electronica 60; 1985

ที่มา: <https://www.techradar.com/news/gaming>

ภาพประกอบ 81: เปรียบเทียบลักษณะรูปร่างของแผนที่ทางอากาศ และเกมส์ Tetris

ด้านรูปแบบ

ผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้เป็นงานทัศนศิลป์แบบจัดวางเกมส์และภาพกราฟิกแบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม (Interactive Game Installation) ผลงานจะบรรลุเป้าหมายในการรับรู้ก็ต่อเมื่อได้ลงมือเล่นเกมและได้ชมงานกราฟิกบนหน้าจอคอมพิวเตอร์ ประกอบกับตัวอักษร (Text) อธิบายผลงาน มีการนำภาพแผนที่ทางอากาศแบบกราฟิกมาใช้ในงานอีกองค์ประกอบหนึ่งเพื่อให้ผู้ชมผลงานเกิดจินตนาการเชื่อมโยงและพยายามอ่านสารที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อ

ด้านเทคนิค

ผู้สร้างสรรค์สร้างผลงานโดยการตัดต่อภาพกราฟิกให้มีความสอดคล้องกับความละเอียดและขนาดของหน้าจอคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมกราฟิก 2 มิติ และจัดวางเกมส์เตตรีสให้อยู่ตรงกลางจอคอมพิวเตอร์ และผู้ชมเล่นผ่านเมาส์และแป้นพิมพ์ที่ผู้สร้างสรรค์จัดวางไว้บนโต๊ะและเก้าอี้ที่สร้างขึ้นเอง ส่วนของเสียงที่เกิดขึ้นจากเกมส์จะส่งออกผ่านลำโพงเสียงที่เชื่อมต่อกับคอมพิวเตอร์ ในส่วนของตัวอักษรผู้สร้างสรรค์พิมพ์ลงบนกระดาษเก่าแล้วนำมาติดบนเฟรมไม้อีกหนึ่งที่หนึ่งแล้วนำไปจัดวางร่วมกับชุดคอมพิวเตอร์เล่นเกม

ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 7

ภาพประกอบ 82: ผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 7

ชื่อผลงาน: L708 Khon Kaen : เธออยู่ไหน

ขนาด: 82 x 107 เซนติเมตร

เทคนิค: Interactive

ภาพประกอบ 83: รายละเอียดผลงานสร้างสรรค์ ชั้นที่ 7

ด้านเนื้อหา

การทำความเข้าใจถึงการมีอยู่ของความเป็นคนอีสานที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ในมุมมองของรัฐนั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและเข้าใจได้ยาก และในขณะเดียวกันในมุมมองของคนอีสานเองก็ขาดความเป็นตัวของตัวเอง เกิดความลังเลและเกิดคำถามถึงการมีอยู่ และตัวตนของคนอีสานว่าจะต้องให้ความสำคัญกับรัฐกลางหรือความเป็นอีสานตามประเพณี หรือการหันไปฝากฝังในรัฐสังคมนิยมตามบางพื้นที่ในภูมิภาคอีสาน ความลังเลได้ดำเนินมาจนถึงช่วงระยะเวลาหนึ่ง ปัจจุบันความเป็นอีสานเดิมที่มีโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง แบบดั้งเดิมได้ถูกความเป็นเมืองเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต ผู้คนชาวอีสานให้ความสำคัญกับความเป็นวัตถุ ค่านิยมที่ไหลบ่ามาทางสื่อต่าง ๆ เข้ามาอย่างไม่ขาดสาย ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการใช้ชีวิต ความเป็นตัวตนของชาวอีสานในแบบเดิมค่อย ๆ ลดบทบาทลง โดยเฉพาะชาวอีสานยุคใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้นมาภายหลังที่อีสานมีความเป็นเมือง ที่ได้ก้าวข้ามพรมแดนของอีสานเดิมมาแล้ว จนผู้คนเหล่านี้ไม่สามารถจะชี้ชัดได้ว่าตัวตนที่แท้จริงของตัวเองเคยเป็นใคร จะไปทิศทางไหน อนาคตจะเป็นเช่นไร ถึงแม้ในบางครั้งเราอาจจะตอบอย่างมั่นใจได้ว่าเราเกิดในอีสาน โตในอีสาน แต่รูปแบบการใช้ชีวิตกลับมีความย้อนแย้งหาตัวตนที่แท้จริงไม่มี สิ่งที่เกิดขึ้นกับคนอีสานในยุคหลังนี้เป็นผลสำเร็จจากชัยชนะของรัฐตั้งแต่อดีตที่พยายามรวม “พื้นที่ทางกายภาพอีสาน” และ “พื้นที่ทางชีวิต” ของชาวอีสานมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยส่วนกลาง โดยมีแม่แบบตามประเทศตะวันตกทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ผลในระยะยาวที่เกิดจากการเร่งพัฒนาและความไม่เข้าใจถึงสภาพที่แท้จริงของชาวอีสาน จึงทำให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ ตามมา

ด้านรูปแบบ

สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบศิลปะที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ดู (Interactive Art) โดยตัวผลงานมีลักษณะเป็น 3 มิติ ใช้สำเนาแผนที่ทางอากาศของจังหวัดขอนแก่น ชุด L708 เป็นส่วนพื้นรองรับหมุดธงชาติไทยที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น เพื่อให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมในการนำหมุดไปปักไว้ยัง “พื้นที่ทางกายภาพ” ของตัวเอง ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการแก้ไขปรับเปลี่ยนตำแหน่งระวางในแผนที่สลับกันภายในชุดแผนที่ เพื่อให้เกิดความสับสนระหว่างความเป็นตัวตนของผู้ชมกับพื้นที่ซึ่งเป็นภูมิภานาของตัวเอง ปฏิสัมพันธ์ได้ดำเนินไปจนกระทั่งนิทรรศการสิ้นสุดลง พื้นที่ของแผนที่จำลองนั้นก็เกิดความเปลี่ยนแปลงกลายเป็นรูปทรงใหม่ที่เต็มไปด้วยหมุดหมายของรัฐไทย การจัดวางผลงานจะวางไว้บนพื้นที่ห้องนิทรรศการในลักษณะเหมือนมุมมองจากด้านบนเหมือนรัฐมองผู้คนชาวอีสานผ่านแผนที่ทางกายภาพ

ด้านเทคนิค

ผู้สร้างสรรค์ใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์กราฟิกทำการแก้ไขปรับเปลี่ยนภาพแผนที่โดยสลับตำแหน่งระวางแล้วพิมพ์งานที่ได้ลงบนกระดาษแล้วจึงนำไปติดลงบนกระดาษที่มีความหนาเพื่อทำหน้าที่รองรับหมุดธงชาติ ส่วนที่เป็นหมุดธงชาตินั้นผู้สร้างสรรค์ทำขึ้นจากเข็มหมุดหัวกลมแล้วติดส่วนบนด้วยสติ๊กเกอร์ธงชาติไทย ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในงานจะเป็นส่วนทำให้ผลงานมีความสมบูรณ์และสื่อความหมาย ในขณะเดียวกันในบางขณะปฏิสัมพันธ์นี้ก็เข้าไปในลักษณะคล้ายเกมส์ซ่อนแอบ

บทที่ 5

ผลการสร้างสรรค์

สรุปผล

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานเกิดขึ้นจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายใน กล่าวคือ นโยบายของภาครัฐที่เน้นรวมอำนาจสู่ศูนย์กลางเพื่อสร้างความเป็นรัฐโดยมองพื้นที่อีสานเป็นเพียงพื้นที่ทางกายภาพเท่านั้นได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นวิถีชีวิตของชาวอีสานโดยตรงในทุกด้าน ถือเป็นปัจจัยจากภายนอก ปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานคือแรงปรารถนาของชาวอีสานเองที่มีความมุ่งหวังให้เกิดความเปลี่ยนแปลง แรงปรารถนาส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่ได้รับการตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ซึ่งปัจจัยภายในนี้มีต้นเหตุมาจากความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของชาวอีสานเอง แรงปรารถนาดังกล่าวได้แสดงออกผ่านจิตใต้สำนึกของชาวอีสานตามหลักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ และชาวอีสานมีกลไกการป้องกันเพื่อชดเชยแรงปรารถนาที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองด้วยวิธีการต่าง ๆ ผ่านกระบวนการเรียกร้องสิทธิ ความต้องการมีบทบาทในสังคม รวมไปถึงความต้องการให้หน่วยงานของรัฐให้ความสนใจและเข้าใจพื้นที่อีสานอย่างแท้จริง ในด้านการสร้างสรรค์พบว่า การศึกษาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และนโยบายที่รัฐมองพื้นที่อีสานในแต่ละช่วงเวลาสามารถนำภาพแทนทางกายภาพนั้นก็คือแผนที่มาใช้สร้างสรรค์ผลงานได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะการมองพื้นที่อีสานในสายตาของความเป็นรัฐมองผ่านพื้นที่ทางกายภาพจึงขาดความเข้าใจในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานที่แท้จริง และในทางสร้างสรรค์ยังพบว่าการใช้หลักทฤษฎีเกสโตลต์ในการจัดวางผลงานในลักษณะองค์รวมสามารถทำให้เกิดการรับรู้ที่ให้ผลเช่นเดียวกับการใช้วัตถุทางศิลปะเพียงชิ้นเดียว ในท้ายที่สุดผู้สร้างสรรค์ได้ค้นพบว่าตัวแปรปลูกเร้าตามทฤษฎีปลูกเร้าที่จะทำให้วัตถุศิลปะนั้นเกิดความน่าสนใจมากขึ้น คือประสบการณ์ใหม่ในการรับรู้ที่ทำให้ผู้ชมเกิดสุนทรียภาพได้อีกทางหนึ่งผ่านเทคนิคกลวิธีใหม่ทางศิลปะสื่อประสมที่ผู้สร้างสรรค์ได้นำมาประยุกต์ใช้ในผลงาน

อภิปรายผล

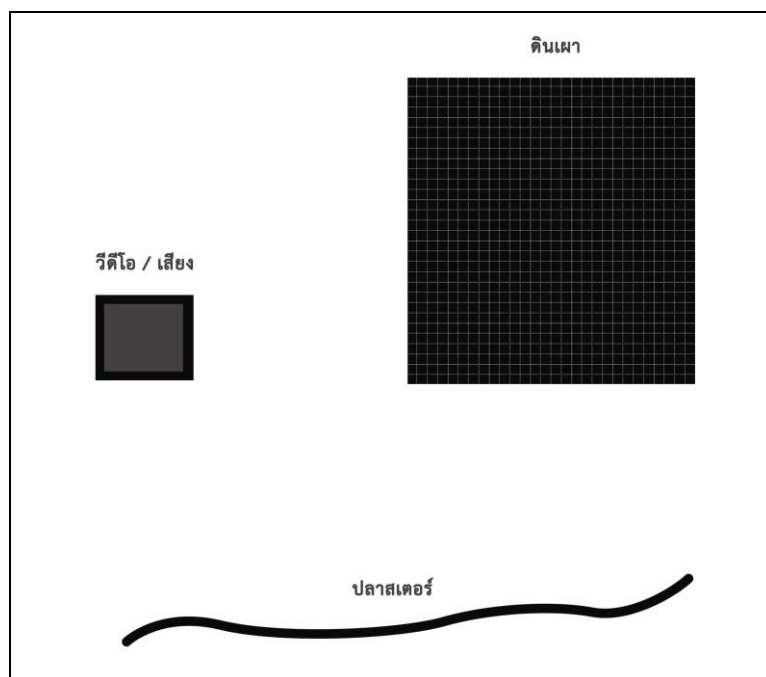
ผลการศึกษาและสร้างสรรค์ข้างต้นที่กล่าวมานั้นเป็นข้อสรุปที่ผู้สร้างสรรค์เองได้ค้นพบจากการวิเคราะห์และผลสำริดที่เกิดขึ้นในผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งมีความจำเป็นต้องอภิปรายเพิ่มในประเด็นที่อาจจะมีความสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับผู้สร้างสรรค์เองที่จะเป็นการทบทวนและนำไปเป็นประโยชน์ในการศึกษาในครั้งถัดไป และจะเป็นช่องทางให้เกิดการแตกประเด็นอื่นไปอีกสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม โดยการศึกษและการสร้างสรรค์ในครั้งนี้สามารถอภิปรายตามประเด็นต่าง ๆ ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่และคนอีสานเกิดจาก ความปรารถนา (Desire) ของชาวอีสานเองที่มีความต้องการที่จะหลุดพ้นกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น พื้นที่อีสานเป็นที่ทราบกันดีว่ามีความ

แห่งแล้ง ชาวอีสานมีความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากปัญหานี้เพราะทำให้เกิดผลกระทบทางด้านการใช้ชีวิตและการทำมาหากิน แรงปรารถนาที่อยากจะทำผ่านความยากจน มีความต้องการในสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานเพื่อมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ความต้องการนั้นก็ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการของชาวอีสานสามารถอธิบายได้โดยใช้หลักทฤษฎีของ มาสโลว์ (Abraham Maslow) คือ ทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Needs Hierarchy Theory) เมื่อพิจารณาปัจจัยภายในที่ผลักดันให้คนอีสานมีแรงปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากความยากลำบาก และต้องการความเอาใจใส่เหลือยวแล คือ ความต้องการลำดับพื้นฐานในขั้นแรก (Physiological needs) หากแต่ในความเป็นจริงแล้วพื้นฐานทางสังคมและอาชีพของชาวอีสานมีความยากจนปัจจัยพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ดังกล่าวตามหลักทฤษฎีจึงยังไม่ได้ได้รับการตอบสนอง และลำดับความต้องการในลำดับถัดไปจึงยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้

นอกจากทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ที่นำมาอธิบายในความต้องการขั้นพื้นฐานของชาวอีสานแล้วยังมี ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่สามารถอธิบายแรงผลักดันดังกล่าวได้ กล่าวคือ เมื่อความต้องการพื้นฐานคือปัจจัย 4 ของมนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองในเบื้องต้น จึงทำให้เกิดแรงปรารถนา ผลักดันออกมาจากภายในตัวของชาวอีสานเอง ซึ่งในบางครั้งแสดงออกผ่านจิตใต้สำนึก และจิตไร้สำนึกของคนอีสาน จากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ สามารถนำไปอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับพื้นที่อีสานและความเป็นอีสานได้ กล่าวคือ ชาวอีสานมีพื้นที่ทางกายภาพที่มีภูมิประเทศแห่งแล้ง จึงส่งผลให้เกิดความยากจนแร้นแค้นกว่าภูมิภาคอื่น ด้วยความเดือนร้อนดังกล่าวส่งผลต่อสภาพจิตใจของชาวอีสาน ผลกระทบที่ฝังลึกลงไปภายในของคนอีสานอีกประการคือการเข้ามาของประเทศไทยในความต้องการให้พื้นที่อีสานเป็นรัฐเดียวกับส่วนกลาง ผ่านการเอารัศเอาเปรียบด้วยระบบกติกาสวรรค์ของรัฐทั้งในช่วงก่อนและหลังการปกครอง พ.ศ. 2547 ชาวอีสานถูกมองว่าเป็นพื้นที่ของปัญหาเรื่อยมา ความตอกย้ำนี้ได้ยิ่งลึกกลงไปใน **จิตใต้สำนึก** ของคนอีสาน จึงทำให้มีกลุ่มคนอีสานบางกลุ่มเกิดแรงผลักดันที่จะขับจิตใต้สำนึกนั้นออกมาด้วยการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมผ่านกระบวนการต่าง ๆ การที่รัฐมองว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลกลาง ด้วยการใส่ร้าย ยิ่งเป็นสิ่งผลักดันให้ **จิตไร้สำนึก** ของคนอีสาน แสดงออกมาเมื่อชาวอีสานไม่ได้รับการตอบสนองต่อความต้องการนั้น ซึ่งในอดีตก่อนหน้าของการเข้ามาของประเทศไทยส่วนกลางชาวอีสานล้านช้างดำรงชีวิตด้วย **จิตสำนึก** ที่มีกลไกป้องกัน กล่าวคือ ชาวอีสานแสดงออกทางกลไกป้องกันผ่าน ประเพณี การละเล่น ความสนุกสนาน เสียงพิณ แคน และเสียงลำ เพื่อลดแรงปรารถนาของจิตใต้สำนึกลง ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอยู่แล้วเป็นปกติ หากแต่กลไกเหล่านี้ได้ลดน้อยลง เพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคนอีสาน และเกิดกลไกป้องกันในแบบอื่น เช่นการหันไปบริโภคแบบสังคมเมือง ตามแบบที่นโยบายของรัฐพยายามให้เป็น

การนำทฤษฎีด้านการจัดองค์ประกอบของการจัดวางวัตถุทางศิลปะมาใช้ในผลงานสร้างสรรค์ในบางชุด โดยทฤษฎีที่ใช้คือทฤษฎีเกสทอลต์ (Gestalt Theory) มีความน่าสนใจที่จะนำมาใช้ในการจัดวางศิลปะสื่อประสม เนื่องจากสื่อประสมบางสื่อและบางผลงานไม่สามารถที่จะแยกขาดจากสื่ออื่นได้ ผู้ชมงานศิลปะจะต้องชื่นชมผลงานสร้างสรรค์ด้วยลักษณะการพิจารณาผลงานแบบองค์รวมจึงจะรับรู้และเข้าถึงผลงานชิ้นนั้น ๆ ได้ ยกตัวอย่างเช่นผลงานที่ชื่อ “ความหวังเก่า 5 4 3 2 1 เอ” ผู้สร้างสรรค์ได้จัดวางสื่อศิลปะออกเป็น 3 ส่วน เพื่อการรับชมและรับฟังผลงานศิลปะผ่านลักษณะการจัดการในองค์รวมตามภาพประกอบ

ภาพประกอบ 84: แสดงการจัดวางวัตถุทางศิลปะของผลงานชื่อ “ความหวังเก่า 5 4 3 2 1 เฮ”

จากภาพเมื่อผู้ชมงานศิลปะชื่นชมผลงานในระนาบพื้นใดก่อนก็ตามวัตถุชิ้นอื่นจะถูกเส้นนำสายตา หรือเสียงนำพาไปมองและฟังวัตถุทางศิลปะและสื่ออื่นใกล้เคียงทันที และการที่มีหลายสื่อในผลงานชิ้นเดียวก็มีข้อดีคือผู้ชมสามารถรับรู้ผ่านประสาทการรับรู้ได้หลายทาง ทั้งรูป กลิ่น เสียง จึงทำให้เกิดจินตนาการร่วมไปกับผลงานได้ดีขึ้น และการใช้สื่อที่เป็นภาพเคลื่อนไหวหรือวีดีโอก็ส่งผลดีในด้านการกระตุ้นประสาทการรับรู้ทางตาได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากการสร้างสรรค์ผลงานในชุดนี้ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการศึกษาและสร้างสรรค์ในกรอบของพื้นที่และเวลาตามที่คุณผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดเอาไว้ และเป็นเนื้อหาที่ทำการศึกษาแบบยกตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ให้พอเห็นภาพของแนวเรื่องที่ต้องการนำไปต่อเติมจนเป็นแนวความคิด จนนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานตามแนวคิดนั้น ๆ ในประเด็นการสร้างสรรค์ผลงานสื่อประสมในชุดนี้ มีจำนวน 7 ชิ้น ซึ่งมีการสร้างสรรค์และจัดแสดงนิทรรศการขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2561 – 2562 ซึ่งในช่วงเวลาของการสร้างสรรค์ในบางชิ้นอาจจะมีช่องว่างกันอยู่พอสมควร จึงอาจจะทำให้เกิดแนวเรื่องอื่นเล็ก ๆ น้อย ๆ แทรกเข้ามาในบางชิ้น ดังนั้นจึงควรที่จะวางกรอบและตัวแปรในการสร้างสรรค์ผลงานควบคู่ไปกับการควบคุมเวลาให้มีความเหมาะสมและต่อเนื่อง อีกประเด็นที่อยากเสนอแนะ การใช้สื่อที่มีความหลากหลายในผลงานศิลปะมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมสัดส่วนของสื่อให้มีความเหมาะสมในผลงานด้วยมิเช่นนั้นแล้ว สื่อที่มีผลต่อการรับรู้มากกว่าแต่ไม่ต้องการให้เป็นสื่อหลักในงาน อาจจะแสดงตัวออกมามากเกินไปจนทำให้เกิดความไม่น่าสนใจที่จะชื่นชมผลงาน เช่น สื่อสมัยใหม่ประเภทภาพเคลื่อนไหว วีดีโอ คอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์ เสียง เป็นต้น ดังนั้นการสร้างสรรค์ผลงาน

ทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ การสร้างสรรค์ผลงาน
ทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสานภายใต้นโยบายของรัฐ ในครั้งนี้จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่
ดีสำหรับทั้งตัวผู้สร้างสรรค์เองและผู้ที่ต้องการพัฒนาเพิ่มเติมจากผลการศึกษาและสร้างสรรค์ไว้ ให้
เกิดผลงานที่มีความร่วมสมัยและในขณะเดียวกันผู้สร้างสรรค์ก็มีความมุ่งหวังว่าผู้ชมผลงานจะเปิดใจ
เปิดประสบการณ์ไปกับผลงานศิลปะนอกกระแสในรัฐไทย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2561). *แผนที่สร้างชาติรัฐประชาชาติกับการทำแผนที่หมู่บ้านไทยในยุคสงครามเย็น*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ปุกณรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2560). *จิตวิทยาศิลปะสุนทรียศาสตร์เชิงประจักษ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไผท ภูธา. (2554). *ความเป็นมาคนอีสานในเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พฤกษ์ เกาถวิล. (2555). *อีสานใหม่: ความเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาในรอบศตวรรษ*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, บทความนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ อุบลวัฒนธรรม ครั้งที่ 2.
- พัฒนา กิติอาษา. (2557). *วิถีอีสานใหม่*. กรุงเทพฯ: วิภาษา.
- ไพฑูรย์ มีกุล. (2532). *เอกสารคำสอนประวัติศาสตร์อารยธรรมอีสาน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภาวิณี เพชรสว่าง. (2552). *พุดติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ซีวีแอลการพิมพ์.
- ภิญญพันธ์ พจนนลาวัฒน์. (2558). *กำเนิดประเทศไทยภายใต้เผด็จการ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2547). *ศิลปะหลังสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- ศุภจิต สนธิสุข. (2551). *ความเจ็บปวดของคนอีสานเมื่อรัฐเปลี่ยนน้ำเป็นสินค้า*. สืบค้นเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.naewna.com/news.asp?ID=91066>
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2550). *แผนที่ประวัติศาสตร์(สยาม)ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มติชนปากเกร็ด
- สุภีร์ สมอนา. (2559). *อีสานในตำนาน*. วารสารพื้นถิ่น โขง ชี มูล, 2(1), 171-172.
- สุวิทย์ ธีรศาสตร์. (2557). *ประวัติศาสตร์อีสาน 2322-2488 เล่ม 1*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- ..... (2557). *ประวัติศาสตร์อีสาน 2322-2488 เล่ม 2*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- สุวิทย์ ธีรศาสตร์ และดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2541). *ประวัติศาสตร์อีสานหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2548). *หมู่บ้านอีสานยุคสงครามเย็นสังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- ไสว บุญมา. (2557). *อันเนื่องมาจากเรื่องการทำลายป่าและฆ่าวิถีชาวบ้านของโครงการอีสานเขียว*. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2562, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/>

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ผลงานทั้งหมดในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์จากความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อีสาน ภายใต้นโยบายของรัฐจำนวน 7 ชิ้น เมื่อจบสิ้นกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานแล้ว ผู้สร้างสรรค์ได้มีการเผยแพร่ผลงานใน 2 ลักษณะการเผยแพร่ กล่าวคือ เป็นการแสดงนิทรรศการศิลปะในระดับประเทศและภูมิภาค และการเผยแพร่ผ่านบทความออนไลน์ที่มีผู้อื่นเขียนเอาไว้ใน เว็บไซต์ต่าง ๆ ซึ่งผลงานทั้ง 7 ชิ้น ได้รับการจัดแสดงผลงาน 6 นิทรรศการ และมีบางชิ้นได้เผยแพร่ในรูปแบบบทความออนไลน์ด้วย ดังจักได้นำเสนอต่อไปนี้

นิทรรศการ Local Sound

สถานที่	Peoples Gallery, หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร
วันที่แสดง	3 – 27 พฤษภาคม 2561

ภาพประกอบ 85: โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Local Sound

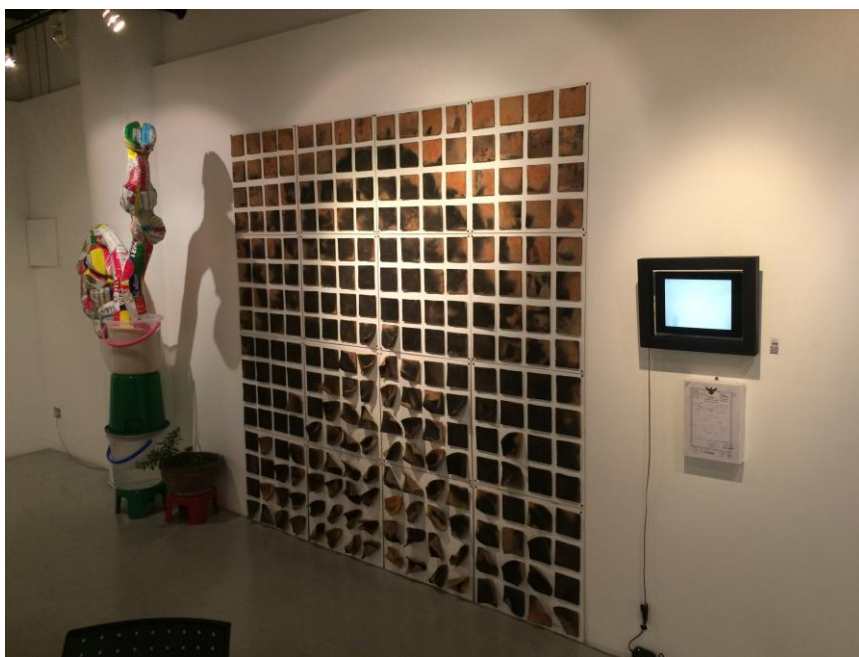
ภาพการแสดงนิทรรศการ

ภาพประกอบ 86: นิทรรศการ Local Sound 1

ภาพประกอบ 87: นิทรรศการ Local Sound 2

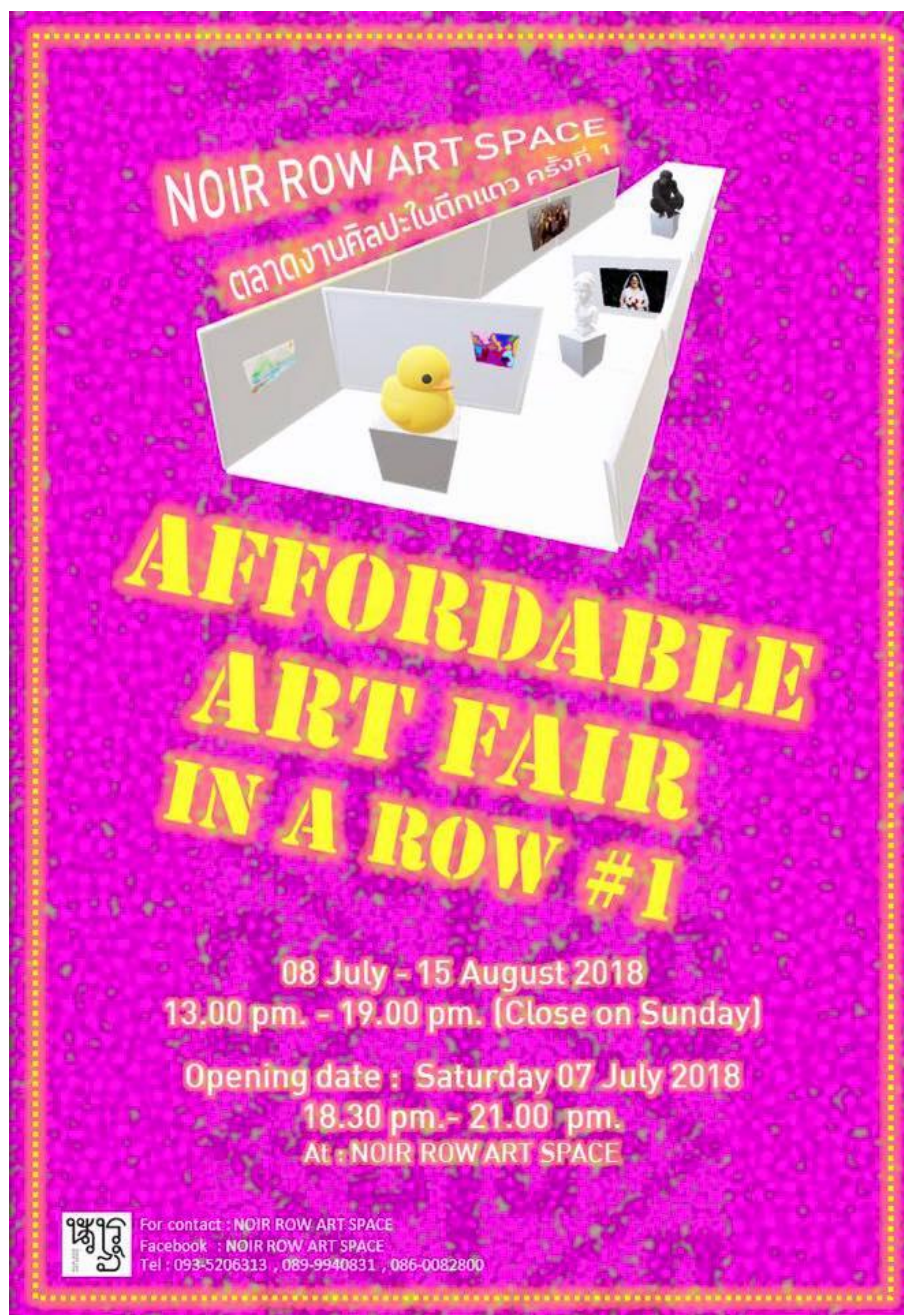
ภาพประกอบ 88: นิทรรศการ Local Sound 3

ภาพประกอบ 89: นิทรรศการ Local Sound 4

นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1

สถานที่ Noir Row Art Space
วันที่แสดง 8 กันยายน – 15 สิงหาคม 2561

ภาพประกอบ 90: โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1

ภาพการแสดงนิทรรศการ

ภาพประกอบ 91: นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1 1

ภาพประกอบ 92: นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1 2

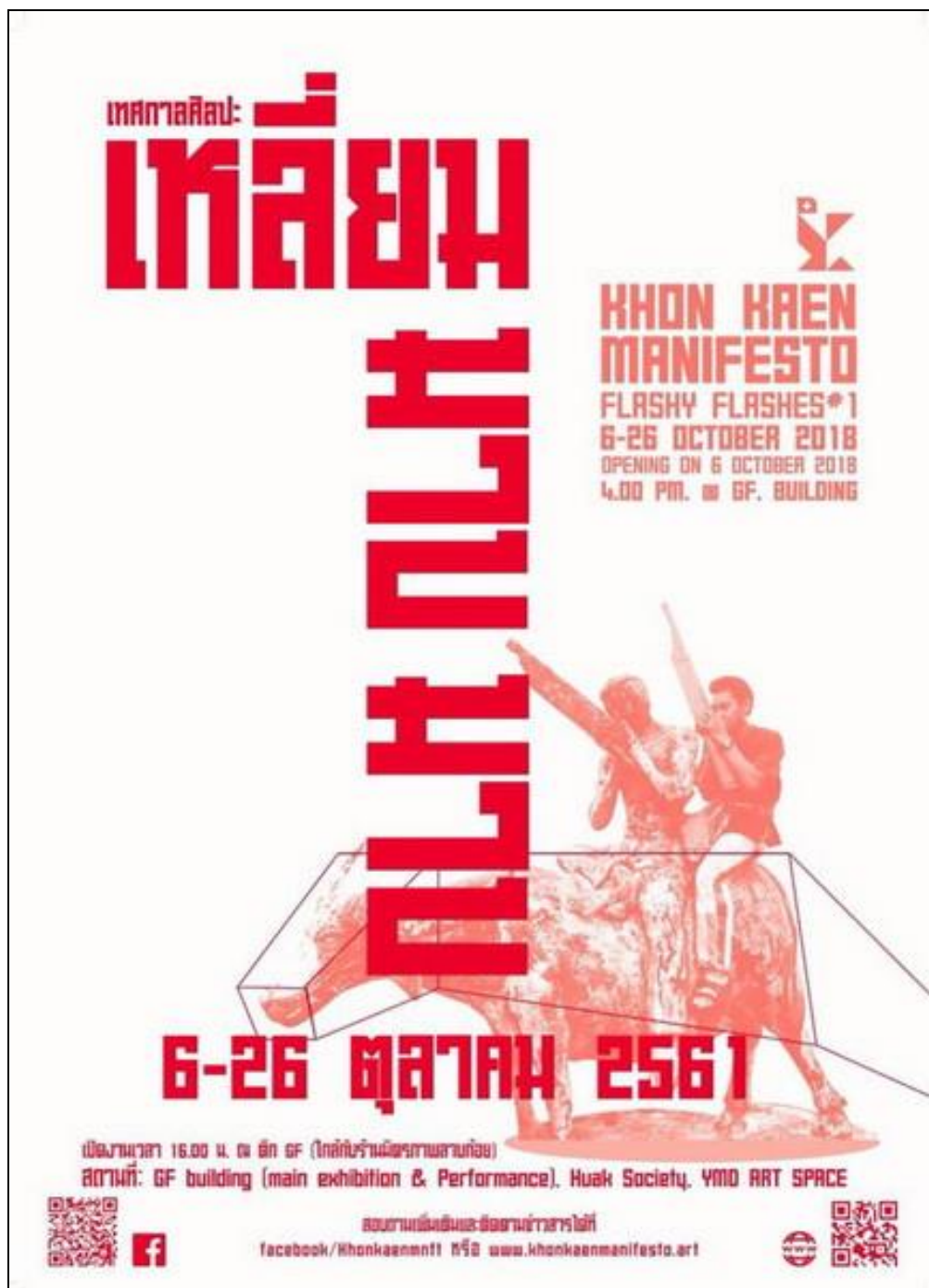
ภาพประกอบ 93: นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1 3

ภาพประกอบ 94: นิทรรศการ Affordable Art Fair in A Row #1 4

นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto

สถานที่ GF Building, Khon Kaen
วันที่แสดง 6 – 26 ตุลาคม 2561

ภาพประกอบ 95: โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto

ภาพการแสดงนิทรรศการ

ภาพประกอบ 96: นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto 1

ภาพประกอบ 97: นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto 2

ภาพประกอบ 98: นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto 3

ภาพประกอบ 99: นิทรรศการ Khon Kaen Manifesto 4

ARTIST KHONKAEN MANIFESTO 2018

อนุรักษ โคตรชนก

เกิด : ค.ศ 1981 ที่หนองคาย, ประเทศไทย

ที่อยู่และที่ทำงาน : กันทรวิชัย/มหาสารคาม

ผลงาน : “มิตรภาพ” ไม่ได้ถูกกำหนดสร้างไว้ด้วยบริสุทธิ์ใจตั้งแต่แรกเริ่ม

คนและพื้นที่เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญมาเป็นลำดับแรก ไม่เช่นนั้นแล้ว ก็เป็นเพียง “มิตรภาพเทียม” แรงปรารถนา (Desire) เป็นสิ่งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต มีการเคลื่อนไหว และมีพลวัตในตัวของมันเอง มิตรภาพสร้างความหวัง ในขณะเดียวกัน มิตรภาพ ก็ทำลายความหวังได้เช่นเดียวกัน ผลงานประกอบสร้างขึ้นด้วย สีอะครีลิก, วัสดุ, เสียง ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่

**KHONKAEN
MANIFESTO**
ขอนแก่นแน่นอีที

let's connect ----- f t in @

ภาพประกอบ 100: หน้าเว็บเพจศิลปิน

อาคารGF ถ.มิตรภาพ อ.เมือง จ.ขอนแก่น

Email : khonkaenmnft@gmail.com โทร.083-452-2273

21 กรกฎาคม 2561

เรียน คุณ อนุรักษ์ โคตรชมภู

เทศกาลศิลปะขอนแก่นแมนนิฟิสต์ : เหลื่อม มาบ มาบ #1 (KHONKAEN MANIFESTO: FLASHY FLASHES #1) มีจุดมุ่งหมายและเจตจำนงที่จะเปิดพื้นที่การแสดงออกทางศิลปะแขนงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ เชื่อมโยงกับชุมชน ในบริบทของศิลปวัฒนธรรมย่อย (sub art & culture) ของผู้คนที่ถูกผลักดันออกไปจากกระแสหลักของการพัฒนา เพื่อให้เห็นถึงภูมิทัศน์ทางสังคม ศิลปะ วัฒนธรรม ที่ศิลปินได้แสดงออกในฐานะภาพแทนของผู้คนเหล่านั้น อีกทั้งผู้คนที่อยู่ในชุมชนต่างๆ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกในสิทธิทางศิลปวัฒนธรรม อย่างเปิดเผยชัดเจนในฐานะปฏิบัติการเชิงศิลปะ (Artistic Practices) ในรูปแบบกระบวนการต่างๆทางศิลปะ “ขอนแก่นแมนนิฟิสต์” จึงเป็นกลไกในการสร้างกระบวนการเชิงปฏิบัติการทางศิลปะร่วมกับชุมชน สังคม เพื่อให้เกิดการสนทนา แลกเปลี่ยน สื่อสาร ตั้งคำถาม ต่อรองกับผู้ชมหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคม อันเป็นการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ในสังคมที่กำลังขับเคลื่อนเกี่ยวกับการพัฒนาโดยผ่านการสร้างสรรค์ศิลปะ และเป็นพลวัตในการสร้างมิติใหม่ให้กับการเคลื่อนไหวศิลปะ วัฒนธรรมในระดับชุมชน เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางการรับรู้ และรสนิยมในการเลือกสรร ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงอารมณ์ความรู้สึกของผู้คนให้เกาะเกี่ยวสัมพันธ์ภายใต้การขับเคลื่อนของการแสดงออกทางศิลปะ วัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์

ทางคณะกรรมการรู้สึกยินดีที่จะเรียนเชิญท่าน ในฐานะศิลปินที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมแสดงผลงานศิลปะในเทศกาลศิลปะฯครั้งนี้ หากท่านยินดีที่จะเข้าร่วม โปรดตอบรับโดยการกรอกข้อมูลตามlink ที่ระบุไว้ หรือหากต้องการข้อมูลเพิ่มเติม โปรดเข้าชมที่ www.khonkaenmanifesto.art

ขอแสดงความนับถือ

นิพนธ์ ชันแก้ว

ผู้ประสานงานโครงการ

โครงการ: เทศกาลศิลปะขอนแก่นแก่นแท้หนี: เหลื่อม มาบ มาบ* #1

Project: KHONKAEN MANIFESTO: FLASHY FLASHES #1

ศิลปะชุมชน ผู้คนมีส่วนร่วม

Community art, Participatory perspective

หลักการและเหตุผล

ศิลปะไม่ใช่เรื่องเร้นลับ เลอเลิศจากสภาวะจิตใจภายในของศิลปินแต่ประการใด และไม่ใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวอ้างให้สูงส่งเลอค่าหาไม่ได้ หรือเชิดชูจนกลายเป็นสิ่งกราบไหว้บูชา แต่ทว่าศิลปะได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือ กลไกในการรับใช้เพื่อการปกครองมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบันที่ศิลปะได้กลายเป็นสินค้าราคาแพงภายใต้กลไกของระบบทุน แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ก็คือ ศิลปะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ เพื่อแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม ชุมชน การเมือง วัฒนธรรม ศิลปะเป็นผลสะท้อนและปฏิบัติการที่เกิดจากการกระทำ (fact) ของผู้คนในสังคม เพื่อผลิตสร้างปัจจัยในการดำรงชีวิต ตั้งแต่ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหาร เครื่องประดับตกแต่ง เครื่องใช้ไม้สอย วิถีปฏิบัติ ความเชื่อในภาวะแวดล้อมต่างๆ ซึ่งเป็นปฏิบัติการเชิงสังคมของมนุษย์ที่มีต่อชุมชนของตน อันก่อให้เกิดความหลากหลายในการแสดงออกตามหน่อเนื้อ เทือกเขาหล่อกอ ชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มก้อนที่กระจัดกระจายตามภูมิพื้นที่ต่างๆ

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน นามที่ถูกเรียกจากใจกลางมหานครนั้นมีประวัติศาสตร์ในมิติต่างๆมายาวนานก่อนที่จะผนวกรวมเป็นรัฐสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดนิยามตามรัฐ-ชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ชาติพันธุ์ จากการขยายตัวของกระแสโลกาภิวัตน์และการเข้ามาสร้างความสำเร็จสอดรับกับสภาวะสมัยใหม่พร้อมกับการควบคุมรวบอำนาจศิลปวัฒนธรรมผ่านการปกครองรวมศูนย์จากส่วนกลาง ทำให้ชาวทิวทัศน์ที่สำนึกในตัวตน ได้ต่อสู้กับความอยู่ดิ้นรนต่างๆ เพื่อให้ได้ซึ่งสิทธิ ผลประโยชน์ทางการเมือง สังคม โดยเฉพาะด้านสิทธิการแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาที่เน้นความทันสมัยและความเป็นศูนย์กลางเป็นหลัก ได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้คน ความเป็นอยู่ รวมถึงชุมชนในมิติต่างๆถูกกดทับ จัดช่วงชั้น และลดทอนคุณค่าขนบธรรมเนียมและวิถีชุมชนจนทำให้ผู้คนในท้องถิ่นไม่สามารถแสดงออกถึงอัตลักษณ์และนิยามตัวตนอย่างภาคภูมิใจ กลายเป็นความเหลื่อมซ้อน แยกย่อย กระจัดกระจายภายใต้การบีบบังคับของกาลเวลา

การบ่มเพาะวิถีศิลปวัฒนธรรมชุมชนย่อยหรือที่มักเรียกว่า วัฒนธรรมย่อย (Sub-Culture) นั้นเกิดจากการที่พลังของชุมชนหรือกลุ่มต่างๆที่ดำรงอยู่ในสังคมที่หลากหลายได้ร่วมกันผลิตแต่ไม่มีโอกาสได้นำเสนอเรื่องราว สารของของกลุ่มตนเอง ผ่านการสื่อสารทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งแสดงออกมารูปลักษณะของศิลปะ ดนตรี ละคร การละเล่นของท้องถิ่น เป็นต้น วิธีการแสดงออกทางวัฒนธรรม (ย่อย) ของผู้คนจำนวนมากมหาศาลของประเทศ ที่แสดงออกผ่านบนเพลง กลอน ญา ดนตรี ละคร ทัศนศิลป์หรือสื่อศิลปะอื่นๆ ที่

สะท้อนบริบท เรื่องราวของคนผ่านรูปแบบที่ไม่เคยได้รับรู้หรือยินยอมมาก่อน เพราะไม่ถูกนับว่าเป็น ศิลปะ วัฒนธรรมในกระแสของการบริโภค

การไม่หยุดนิ่งเป็นสิ่งร่วมสมัย ในขณะที่วิถีศิลปะ วัฒนธรรมหลักของรัฐกลายเป็นกระแสบริโภคหลัก แต่ผลผลิตของกลุ่มชุมชนที่ถูกกดทับในฐานะวัฒนธรรมย่อยได้ผลิตสร้างศิลปะ วัฒนธรรม ลักษณะเฉพาะของกลุ่มชุมชนขึ้นมา เพื่อปฏิเสธการครอบงำจากสายศิลปะ วัฒนธรรมกระแสหลัก และเป็น การสร้างสภาวะร่วมสมัยให้กับวิถีวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งจะเรียกว่า สังคมวิทยาการผลิตวัฒนธรรม ก็คงไม่ ผิดนัก ด้วยเหตุที่มีทิศทางสังคมนั้นเราไม่อาจมองด้วยการผลิตวัฒนธรรมจากกระแสหลักเพียงอย่างเดียว แต่ ภายใต้ออกทวิของสังคมนั้น มีพลังการผลิตทางศิลปะ วัฒนธรรมจำนวนมากที่เรา ยังมอง ไม่เห็นรูป/ภาพ และได้ยินเสียงการขับกล่อมบรรเลงขับขาน คนตรี กวีของพวกเขา/เธอเหล่านั้น

เทศกาลศิลปะขอนแก่นแม้นอีหลี: เหลื่อม มาบ มาบ #1 (KHONKAEN MANIFESTO: FLASHY FLASHES #1) มีจุดมุ่งหมายและเจตจำนงที่จะเปิดพื้นที่การแสดงออกทางศิลปะแขนงต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องสัมพันธ์ เชื่อมโยงกับชุมชน ในบริบทของศิลปวัฒนธรรมย่อย (sub art & culture) ของผู้คนที่ถูก ผลักดันออกไปจากกระแสหลักของการพัฒนา เพื่อให้เห็นถึงภูมิทัศน์ทางสังคม ศิลปะ วัฒนธรรม ที่ศิลปิน ได้แสดงออกในฐานะภาพแทนของผู้คนเหล่านั้น อีกทั้งผู้คนที่อยู่ในชุมชนต่างๆ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการ แสดงออกในสิทธิทางศิลปวัฒนธรรม อย่างเปิดเผยชัดเจนในฐานะปฏิบัติการเชิงศิลปะ (Artistic Practices) ในรูปแบบกระบวนการต่างๆทางศิลปะ

เทศกาลศิลปะขอนแก่นแม้นอีหลี: เหลื่อม มาบ มาบ #1 (KHONKAEN MANIFESTO: FLASHY FLASHES #1) จึงเป็นกลไกในการสร้างกระบวนการเชิงปฏิบัติการทางศิลปะร่วมกับชุมชน สังคม เพื่อให้เกิดการสนทนา แลกเปลี่ยน สื่อสาร ตั้งคำถาม ต่อรอง กับผู้ชมหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสังคม อันเป็นการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ในสังคมที่กำลังขับเคลื่อนกับการพัฒนา โดยผ่านการสร้างสรรค์ศิลปะ

เทศกาลขอนแก่นแม้นอีหลี: เหลื่อม มาบ มาบ #1 (KHONKAEN MANIFESTO: FLASHY FLASHES #1) จักเป็นพลวัตในการสร้างมิติใหม่ให้กับวงการเคลื่อนไหวศิลปะ วัฒนธรรมในระดับชุมชน เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางการรับรู้และรสนิยมในการเลือกสรร อันเป็นการเชื่อมโยงอารมณ์ ความรู้สึก ของผู้คนที่เกาะเกี่ยวสัมพันธ์ภายใต้การขับเคลื่อนของการแสดงออกทางศิลปะ วัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปิดพื้นที่ปฏิบัติการศิลปะชุมชนและการมีส่วนร่วม
2. เพื่อเปิดพื้นที่ทางศิลปะให้ศิลปินและชุมชนได้นำเสนอแนวคิดการสร้างสรรคผลงานศิลปะที่ เชื่อมโยงกับประเด็นทางสังคม วัฒนธรรมและพื้นที่

3. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยหลากหลายรูปแบบ ที่เชื่อมโยง สัมพันธ์กับชุมชน สังคมในระดับต่างๆ
4. เพื่อเผยแพร่ผลงานศิลปะร่วมสมัยต่อสาธารณะชนในระดับต่างๆ

กิจกรรม

1. นิทรรศการศิลปะ
2. เสวนาศิลปะ
3. การแสดงดนตรี/หมอลำพื้นบ้าน
4. กิจกรรมศิลปะกับชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย / ผู้ชม

สาธารณะชน คนทั่วไป

ผลงานศิลปะ

1.Painting, 2.Sculpture, 3.Printmaking, 4.Mixed Media, 5.Installation Art, 6.Performance Art, 7.New Media, 8.Assemblage, 9.Shot Film, 10.Photographer, 11.Poem, 12.Public Art, 13.Graffiti/Street Art, etc.

สถานที่

ภายในเมืองขอนแก่น เช่น โกดัง อาคารร้าง ดึงล้อม โทรม พื้นที่ชุมชนต่างๆ
(รายละเอียดจะประกาศให้ทราบ)

พื้นที่จัดงาน / Space

1. Huak society
2. YMD. art space
3. พื้นที่ต่างๆในตัวเมืองขอนแก่น (รายละเอียดจะประกาศให้ทราบ)

ระยะเวลาการแสดงผลนิทรรศการ

ตั้งแต่วันที่ 6 - 26 ตุลาคม พ.ศ. 2561

แผนการดำเนินงาน

- แผนงาน มกราคม – สิงหาคม พ.ศ. 2561
- สร้างสรรค์ สิงหาคม – กันยายน พ.ศ. 2561
- ติดตั้ง 22 กันยายน – 1 ตุลาคม พ.ศ. 2561
- นิทรรศการ 6 – 26 ตุลาคม พ.ศ. 2561
- จัดเก็บ 27 – 31 ตุลาคม พ.ศ. 2561

งบประมาณ

400,000 บาท (สี่แสนบาทถ้วน)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ผู้สนใจและประชาชนได้มีส่วนร่วมในปฏิบัติการศิลปะ รับรู้และตระหนักถึงบริบทที่ได้รับรู้จากผลงานศิลปะ
2. สร้างความเคลื่อนไหวทางศิลปะ เชื่อมโยงกับกระแสของชุมชนในสังคมในระดับภาคและภูมิภาค อุดมการณ์
3. เกิดการขยายตัวของกลุ่มศิลปินที่มีความคิดร่วมกัน สร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาในพื้นที่ต่างๆอย่างมีพลวัต

การประเมินผล

1. การประเมินผลจากการสังเกต การสัมภาษณ์และการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมและการรับรู้ในงานเทศกาลศิลปะ
2. การประเมินผลจากข้อมูลจากสื่อแขนงต่างๆ ที่สะท้อนข้อคิดเห็น
3. การวิพากษ์ วิจารณ์ ความคิดเห็นจากประชาชนต่อการรับรู้ถึงปฏิบัติการทางศิลปะ

ผู้เข้าร่วมโครงการ

1. ศิลปินที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน
2. ศิลปินรับเชิญ
3. กลุ่มศิลปินอิสระ
4. กลุ่มชุมชนเมืองขอนแก่น

ผู้เสนอโครงการ

อาจารย์ถนอม ชากักดี ผู้ประสานงาน โครงการขอนแก่นแมนอีหลี: เหลื่อม มาบ มาบ
 อาจารย์นิพนธ์ ชันแก้ว ผู้ประสานงาน โครงการขอนแก่นแมนอีหลี: เหลื่อม มาบ มาบ
 ร่วมกับ Huak Society, YMD. Art Space, Art & Culture Khonkaen Workers (ACKW.),
 Esaan Nord Süd (ENS.)

หมายเหตุ *คำว่า “เหลื่อม มาบ มาบ หรือ เหลื่อม มาบ มาบ” (Flashy Flashes) ให้ความรู้สึกถึงการเปล่งแสงสว่างจ้า แสงที่ส่องเป็นจังหวะ แสงที่ส่องให้เห็นแต่ไกล ซึ่งคำว่าเหลื่อมเป็นสำเนียงคำเว้าของแดนอีสานเหนือ ส่วนเหลื่อมเป็นสำเนียงคำเว้าทางอีสานใต้ อันหมายถึง

1. ผลงานศิลปะของผู้สร้างสรรค์ที่ได้ส่งสื่อ ส่งเสียง นำเสนอ แสดงออกหรือป่าวประกาศถึงเรื่องราวชีวิต การต่อสู้และปัญหาของผู้คนที่ได้รับผลกระทบจากอำนาจการพัฒนาในบริบทต่างๆของสังคม เช่น คนไร่บ้าน คนผลัดถิ่น

2. พลังของกลุ่มชุมชนคนไร่สิทธิทางศิลปวัฒนธรรม ได้แสดงออกผ่านผลงานศิลปะที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของผู้คนในสังคมนั้นๆ อันเป็นปรากฏการณ์ของการผุดพรายของชุมชน

บทความ WAY MAGAZINE

ผู้เขียนบทความ วีรพงษ์ สุนทรฉัตรวิวัฒน์

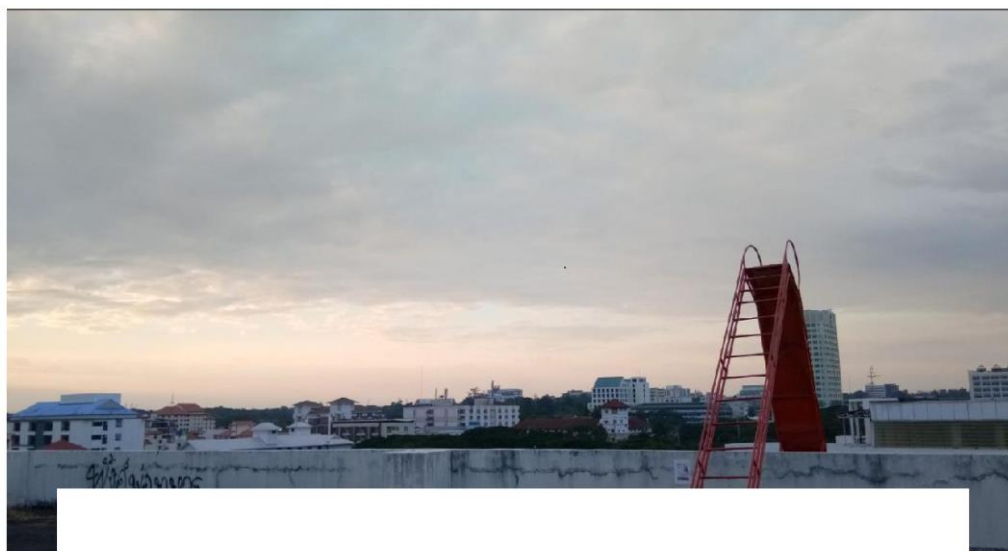
เผยแพร่ 23 ตุลาคม 2561

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม มาบ มาบ แสงจำในตึกร้าง - waymagazine.org | ilyssar WAY

way

NEWS SCOOP INTERVIEW OPINION CULTURE LIFE

CULTURE

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม มาบ มาบ แสงจำในตึกร้าง

23 Oct 2018 - วีรพงษ์ สุนทรฉัตรวิวัฒน์

133

SHARES

'เหลี่ยม มาบ มาบ' คือนิทรรศการศิลปะ ภายใต้ชื่อ 'KhonKaen Manifesto' จัดที่ตึกร้างชื่อ GF ตั้งริมถนนมิตรภาพ จังหวัดขอนแก่น ระหว่างวันที่ 6-26 ตุลาคม 2561

ในราชวรบัณฑิตที่ไม่มีลายลักษณ์อักษรคือเป็นทางการเฉกเช่นราชบัณฑิต พวกเขาเหล่าราชวรจึงนิยามความหมายแบบปากต่อปากกันว่า 'เหลี่ยมมาบมาบ' คือแสงจำ แสงแยงตา และยังใช้กับวัตถุผิวแวววาวได้อีกด้วย

"ตึกจีเอฟ เป็นตึกร้างริมถนนมิตรภาพออกไปอุดรธานี ที่มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วงปลายทศวรรษ 2530 มาเป็นพื้นที่การแสดงผลงานหลักของคำประกาศศิลปะครั้งนี้"

ถนอม ช่างกิติ ภัณฑารักษ์จัดงานศิลปะ KhonKaen Manifesto (เหลี่ยม มาบ มาบ) ได้อธิบายถึงที่มาของการจัดงานไว้ในเว็บไซต์เดอะอีสานเรคคอร์ด คือนิทรรศการคือคำประกาศทางศิลปะ สังคม และการเมือง

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม นาม นาม แสงจำเริญในดึกกร่าง - waymagazine.org | ทัศนะ WAY

**"ขอนแก่นแมนิเฟสโต ไม่ใช่คำประกาศของใครคนใดคนหนึ่งแต่
เป็นเสียงของทุกๆ คน ที่ร่วมกันเปล่งผ่านกลไกของตัวเอง จาก
เสียงเขียงที่หั่นเนื้อ จากเสียงครกสับตำ จากเสียงโห่ปลาแดก
จากเสียงเครื่องเบดกาแพ จากเสียงของคนที่ไม่เคยมีเสียง"**

ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่เดินคล้องแขนมากับเมืองขอนแก่นตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 แม้แบบในการพัฒนาประเทศฉบับแรกนี้จัดจางันที่ขอนแก่นโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในมุมมองของภัณฑารักษ์อย่างถนอม ช่างักดี ขอนแก่นมีสถานะของเมืองแห่งคำประกาศความน้อยของประเทศ และมีความสำคัญในมิติทางประวัติศาสตร์หลายๆ ด้าน แต่

**"กลับดูดีๆ แบบขอนแก่นขอนแก่น ความเป็นขอนแก่นขอนแก่น
ที่มีความสิ้นโหลลึกๆ แต่ไม่ตกผลึกสักครั้ง จึงทำให้ดูเหมือนว่า
เป็นเมืองทางผ่านกึ่งๆ ที่ผู้นำในอดีตหมยมันปั้นมือว่าจักให้
เป็นเมืองหลวงแห่งภูมิภาคนี้ให้ได้"**

'ขอนแก่นขอนแก่น' ในสำเนียงเสียงของ ถนอม ช่างักดี เหมือนหรือต่างกับ 'ไทยไทย'

ขอนแก่นขอนแก่น

การมีอยู่ของสองอนุสาวรีย์สำคัญในเมืองขอนแก่น และดูเหมือนจะเป็นด้านตรงข้ามของกันและกัน บอกอะไรเราได้บ้าง

อนุสาวรีย์สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งอยู่ในสวนริมน้ำอนุสรณ์ จังหวัดขอนแก่น

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม นาน นาน แสงจำในศึกร้าง - waymagazine.org | นิคตสาร WAY

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

เทศบาลนครขอนแก่นเพิ่งจะบูรณะสวนรัชดานุสรณ์ที่มีอนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ตั้งอยู่เมื่อปี 2549 ซึ่งเป็นปีที่มีการรัฐประหารโดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ก่อนการบูรณะสวนรัชดานุสรณ์เป็นส่วนร้าง บ้านของโยมเลส มุมมืดของเมือง จุดนัดพบระหว่าง sex worker กับ ผู้มาใช้บริการ บริเวณด้านหลังรูปปั้นจอมพลสฤษดิ์มีกำแพงประติมากรรมสูงต่ำ เล่าเรื่องราวคุณความดีของจอมพลสฤษดิ์ที่มีต่อเมืองขอนแก่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกมีการลงนามกันที่เมืองนี้ และที่ฐานรูปปั้นมีข้อความสรรเสริญจอมพลสฤษดิ์ในฐานะผู้นำนักพัฒนา ผู้ทำให้บ้านเมืองสงบสุข

จอมพลสฤษดิ์ได้เลื่อนสถานะของความเป็นคนสู่การเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลักฐานคือกระถางรูปบูชาอันเป็นลักษณะโดยทั่วไปของอนุสาวรีย์ในสังคมไทย กลุ่มดาวดินเคยจัดกิจกรรมด้านรัฐประหารที่อนุสาวรีย์แห่งนี้ จนเกิดกระแสไม่พอใจของชาวเมืองขอนแก่น กระแสไม่พอใจนั้นตั้งอยู่บนความไม่รู้ พวกเขาคิดว่ารูปปั้นนั้นคืออนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5

ถัดจากอนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ไปฝั่งทางประตูเมืองขอนแก่น อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยตั้งอยู่บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมือง อนุสาวรีย์แห่งนี้แทบจะไร้ตัวตน ข้าพเจ้าเคยพูดถึงอนุสาวรีย์แห่งนี้กับคนขอนแก่น นำแปลกมากกว่าพวกเขาไม่รู้หรือไม่สังเกตเห็นการมีอยู่ของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยในบ้านเกิดตัวเอง กลุ่มดาวดินอีกเช่นเคยที่หันเพียรมาจัดกิจกรรมที่อนุสาวรีย์แห่งนี้ จนถูกดำเนินคดีข้อหาขัดคำสั่ง คสช.

เมื่อก่อนนั้น อนุสาวรีย์แห่งนี้ถูกโดดเดี่ยวอยู่กลางถนน กล่าวคือเป็นวงเวียนที่รถสัญจร ถ้าเราจะเดินเข้าไปดูใกล้ๆ จะพบความลำบากในการเดินเข้าไปที่ตัวอนุสาวรีย์ที่ตั้งอยู่กลางถนน ลักษณะการตั้งอนุสาวรีย์แบบนี้ คือการทำให้อายุยืน เป็นอนุสาวรีย์ที่คนเข้าถึงยาก มันมีลักษณะของการไม่ยอมให้ถูกจดจำ แต่ปัจจุบันมีการสร้างทางเท้าเชื่อมกับบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแล้ว

ไม่มีข้อความใดเขียนไว้ นอกจากตัวเลข 2486 อนุสาวรีย์แห่งนี้สร้างหลังจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยที่กรุงเทพฯ 4 ปี ถ้าย้อนกลับไปในปี 2476 ซึ่งเป็นปีที่เกิดกบฏบวรเดช ข้าราชการในเมืองขอนแก่นต่อต้านกบฏบวรเดชกันถึงขนาดไปตัดรางรถไฟที่นำพลทหารของฝ่ายกบฏที่กำลังเดินทางมาจากโคราช

ขอนแก่นคือเมืองที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขอนแก่นคือเมืองที่เข้ากับอำนาจของส่วนกลางมาตลอด

การมีอยู่ของอนุสาวรีย์สองแห่งนี้น่าสนใจ ทุกวันที่ 8 ธันวาคม จังหวัดขอนแก่นจะทำพิธีวางพวงมาลา ขณะที่ในวันที่ 24 มิถุนายน มีเพียงรถสัญจรไปมาเช่นทุกวันที่บริเวณอนุสาวรีย์อีกแห่ง ความทรงจำของขอนแก่นไม่มีวันที่ 24 มิถุนายน สอดคล้องกับความทรงจำของชาติ

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม มาบ มาบ แสงจำในศึกร้าง - waymagazine.org | ทัศนะ WAY

ยังไม่ต้องพูดว่ามีคนหนุ่มคนสาวถูกจองจำและดำเนินคดีโดยไม่มียุติธรรมอยู่ในเมืองที่พวกเขาถิ่นที่มั่งร่ำรวยสุขทุกซ์
เหงาหงอย เช่น จตุภัทร์ บุญภัทรรักษา

ในการลงประชามติเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 ถ้านับเฉพาะขอนแก่น จำนวนเสียง 367,921 คือเสียงที่ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ ขณะที่คนรับมี 291,493 จำนวน 363,975 คน คือเสียงไม่เห็นชอบกับแนวทางการปฏิรูปประเทศตามแผนยุทธศาสตร์ชาติของคณะ คสช. ขณะที่จำนวนคนเห็นชอบอยู่ที่ 252,133 คน ถ้านับเฉพาะขอนแก่น เมืองนี้ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญและไม่เห็นชอบกับการอยู่ต่อของทหาร แต่ภาพรวมของประเทศก็ทำให้จำนวนเสียง 363,975 รวมอยู่ในเสียงเพียง 9.7 ล้านเสียง หรือคิดเป็น 38.60 เปอร์เซ็นต์ที่ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ แต่เสียงส่วนใหญ่ของผู้ออกมาใช้สิทธิเซย์เนส ทั้งสองประเด็นในการลงประชามติ

เมื่อเรารู้จากจำนวนเสียงของคนที่ได้รับและไม่รับ (ในขอนแก่น) ที่ออกมาค่อนข้างสูสี ข้าพเจ้าเชื่อว่าคนที่ออกมาใน
ครั้งนี้ เขาแสดงออกตามช่องทางที่ตีบตันเหลือเกินเพื่อจะบอกกับตัวเองและเพื่อนร่วมสังคม ว่าเขาไม่เห็นด้วยกับ
เนื้อหาในร่างรัฐธรรมนูญ หรือที่มาของมัน และอาจจะรวมถึงวิธีการจัดประชามติด้วย

เหลี่ยม มาบ มาบ

เมืองขอนแก่นในช่วงเวลาสองปีหลังการลงประชามติ คนหนุ่มคนสาวถูกดำเนินคดีโดยรัฐทหาร คดียังคงค้างคา
พวกเขาถูกดำเนินคดีกรณีการจัดกิจกรรม "พูดเพื่อเสรีภาพรัฐธรรมนูญกับคนอีสาน?" ที่จัดขึ้นโดยกลุ่มพลพรรคคน
รุ่นใหม่ ร่วมกับขบวนการประชาธิปไตยใหม่อีสาน (NDM) ภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม
2559 อีกคดีที่นักศึกษากลุ่มดาวดินชูป้ายคัดค้านรัฐประหารที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเมื่อปี 2558 แต่ 2561 คดีความ
ยังไม่จบสิ้น

2561, ศิลปินกลุ่มหนึ่งจัดนิทรรศการศิลปะ ภายใต้ชื่อ 'ขอนแก่น แมนิเฟสโต้' ที่ตีกร้างชื่อ GF

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม นาน นาน แสงจำในศักราช - waymagazine.org | หนังสือนาน WAY

<https://waymagazine.org/khonkaen-manifesto/>

5/15

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เพลิดเพลิน นาน นาน แสงจ้าในศึกร้าง - waymagazine.org | นิคมสาร WAY

ดีก GF มีทั้งหมด 6 ชั้น มีงานศิลปะหลากหลายประเภทกระจายจัดกระจายตามพื้นที่ต่างๆ ศิลปินร่วมกว่า 70 คน หลากหลาย
แขนงมาร่วมแสดงผลงาน ผลงานศิลปะถูกติดตั้งและจัดวางในห้องร้าง ในห้องน้ำ ทั่วบ้านได้ ตอนแรกเราก็จะแยกไม่

<https://waymagazine.org/khonkaen-manifesto/>

6/15

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม นาม นาน แสงจำในดึกร้าง - waymagazine.org | ไปด้วย WAY

ค่อยออกว่าอะไรคือสิ่งที่เป็นข้อความเก่า อะไรที่เป็นข้อความใหม่ (งานศิลปะที่นำมาจัดแสดง) เพราะ GF เป็นดึก
ร้าง จึงมีคนเข้ามาเพนท์ เขียนคำต่างๆ ติดสติ๊กเกอร์ กระจายทั่วตึก แต่มันกลับสร้างความสนุกและทำให้มีมิติใน
การใช้พื้นที่

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม นาม นาม แสงจำในตึกร้าง - waymagazine.org | ภัตตาคาร WAY

ทีมงานติดกระดาษข้อความ 'พื้นที่อันตราย' กระจายตามจุดต่างๆ พอเห็นป้ายนี้บ่อยเข้า มันก็กลายเป็นหนึ่งในงานศิลปะโดยปริยาย เป็นข้อความตรงๆ โด่งๆ ที่เมื่อนำมาประกอบกับความอันตรายของโครงสร้างตึก ก็สร้างความ

<https://waymagazine.org/khonkaen-manifesto/>

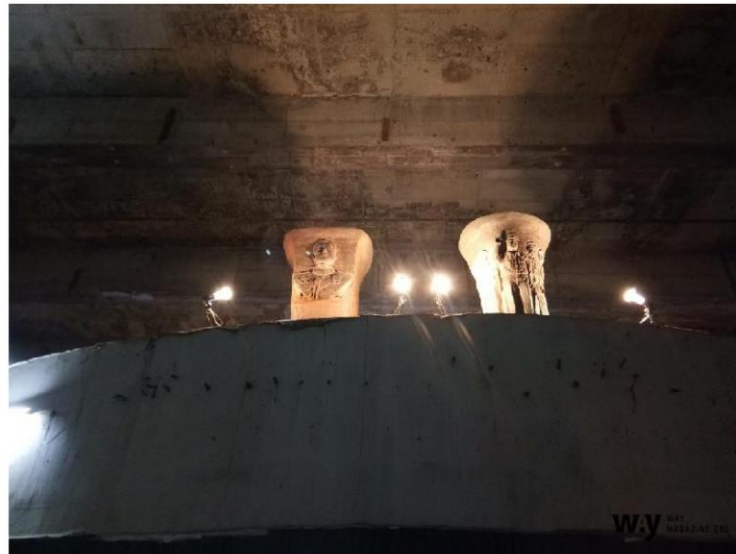
8/15

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม มาบ มาบ แสงจำในศึกร้าง - waymagazine.org | นิตยสาร WAY

รู้สึกให้กับการดูงานศิลปะได้อย่างดี โครงสร้างดี GF มันอันตรายจริงๆ เดินไม่ดูตาม้าดาเรืออาจหล่นลงไปข้างล่าง และเนื้อหาของงานศิลปะก็ล้อกับความอันตรายของโครงสร้างดี ก็ทำให้มันยิ่งดูสนุกเข้าไปใหญ่

พื้นที่ของดี GF มีการเล่นระดับ เป็นขั้นลอยในบางชั้น เราจึงต้องแหงนหน้ามองประติมากรรมใบหน้าของ (น่าจะ) สฤณี ธนะรัชต์ ตั้งอยู่บนนั้น

เมื่อขึ้นชั้นสูงสุดจะพบกับกระดานสีสดใสที่ปลายขอบดีก และลมเย็นๆ ตอนเย็น

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม มาน มาน แสงจำในศึกว่าง - waymagazine.org | นิตยสาร WAY

ชอบห้องที่เป็นงานจัดวางชื่อ นิมิตกาลิ (ไม่รู้เป็นข้อความบนกำแพงเดิมหรือเพิ่งทาสีใหม่) โดย วรพันธ์ อินทรวรพัฒน์ ศิลปินผู้มีรกรากอยู่ที่สุราษฎร์ธานี คนดูต้องดูงานตามหมายเลขที่ถูกระบุไว้ ดูทีละชิ้น แล้วประกอบเรื่องเล่าขึ้นมาเองว่าเกิดอะไรขึ้น นิมิตกาลิ ทำให้รู้สึกถึงการกลายสภาพจากความตายไปสู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม มาน มาน แสงจำในเต็กร่าง - waymagazine.org | นิทรรศการ WAY

ชอบงานจัดวางอีกชิ้นของ **ณัฐดนัย จิตต์บรรจง** ศิลปินจากกรุงเทพฯ งานของเขาถูกจัดวางในห้องร้างโล่ง มีเก้าอี้ตัวหนึ่งถูกแขวน มีเพียงหลอดไฟดวงเดียวให้ความสว่าง น้อยแต่มหาศาลที่ปะทะความรู้สึก

<https://waymagazine.org/khonkaen-manifesto/>

11/15

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม มาน นาน แสงจำในดึกกว้าง - waymagazine.org | ทัศนะ WAY

ชอบงานจัดวางของ **อนุรักษ์ โคตรขมฤ** ศิลปินจากหนองคาย มีวิดีโอที่ฉายการจุดบั้งไฟขึ้นฟ้าที่มุ่มห่อง แต่การจะเดินไปดูวิดีโอขึ้นนั้นคนดูจะต้องเดินข้ามถนนมิตรภาพที่วางบนพื้นก่อน แต่ดูอีกทีมันก็เหมือนรถไฟไฟไม่ใช่น้อย ขอนแก่นกำลังจะมีรถไฟรางคู่แล่นผ่านเมือง คนเดินขึ้นมาดูก็จะเหยียบเพราะไม่เห็น งานจัดตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม ข้าพเจ้ามีโอกาสไปดูก็วันที่ 12 ตุลาคม ถนนมิตรภาพ (หรือรถไฟไฟ) จึงแหลกและพอสมควร

10/1/2562

KhonKaen Manifesto: เหลี่ยม มาน มาน แสงจำในดึกร้าง - waymagazine.org | ทัศนะ WAY

ดึก GF นี้เมื่อก่อนเคยเป็นไซ่วรุมขายรถมอเตอร์ไซด์ ตอนนี้เป็นดึกร้าง โครงสร้างดึกชำรุด ผุพัง และอันตราย มันเหมาะสมอย่างยิ่งที่จัดงานนี้ นี่คือการประกาศทางการเมืองอย่างชัดเจนและแยงตา (เหลี่ยม มาน มาน) ในดึกร้างที่เต็มไปด้วยอันตราย.

133 SHARES Facebook Twitter LINE

tagged KhonKaen Manifesto ขอนแก่น จอบพาสลุดี ณะริษตี นวัตกรรม จัดตั้งบรรจง ถบอบ ชากักดี วพันธ์ อังธอสพันธ์ อรุณย์ โคตรขบฏ เหลี่ยมมานมาน

Author

วิธพงษ์ สุนธัตถราชวัฒน์
นักประพันธ์หนุ่ม (aka Content Maker) ผู้เขียนนวนิยาย 'อนุสรณ์สถาน' ปัจจุบันเป็นนักเขียนประจำกองบรรณาธิการ WAY ควบคู่กับทำหนังสือสารคดี ใช้แรงงานในครัววัยต้มเบียร์ และจัดกิจกรรมเชิงสันถนาการภายในองค์กรอย่างสม่ำเสมอ

related stories

บทความ THE ISAAN RECORD

ผู้เขียนบทความ อีสาน เรคคอร์ด

เผยแพร่ 30 พฤศจิกายน 2561

10/1/2562 Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

THE ISAAN RECORD (https://isaanrecord.com/home/) MENU

THE ISAAN RECORD เรคคอร์ด อีสาน เรคคอร์ด Home News Features Opinion Interviews Culture SEARCH ... Search English ไทย

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage

© 11/30/2018 CULTURE (HTTPS://ISAANRECORD.COM/CATEGORY/CULTURE-EN/) THE ISAAN RECORD (HTTPS://ISAANRECORD.COM/EN/AUTHOR/ISAANRECORD/)

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

≡ MENU

From 6 October to 26 October, an abandoned building in Khon Kaen city hosted an art show, atypical and unprecedented in Thailand's art scene. Khon Kaen Manifesto gathered artists from Isaan and across the country, drawing a similar spread of observers. The art was bold, subversive, radical, and honest. It left observers hanging with questions about their society, politics, history, and culture, and a feeling of interrupted silence.

Artists were given an empty space in a building never touched by or intended for art. The canvas spanned over six floors of a planned financial building, old and crumbling, that never met its use. The business tanked in the Asian Financial Crisis in the late 1990s, leaving behind a concrete monument of a failed vision. Today, the ruin stands for Thailand's overzealous method for a reaching a brighter future, and it provided the perfect stage for artists to express the ideas behind Khon Kaen Manifesto.

<https://isaanrecord.com/2018/11/30/13441/>

2/18

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

THE ISAAN RECORD

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

≡ MENU

Thanom Chapakdee, Manifesto's head curator and visionary, is a recently retired professor of art at Srinakharinwirot University, and one of Thailand's most respected and feared art critics. When artists receive Thanom's approval, it signals their work is among the best in the country. But many of Manifesto's contributing artists were peripheral to Thailand's art scene, and to society at large. Thanom wanted the art festival to "abandon the palace" of Thai social institutions. In an interview with *The Isaan Record*, he argued "art is democracy." Rather than conforming, art should be free to any source of expression. The Thai graffitied (above), "liberty is humanity," fits well with this ideal. The festival provided a rare acceptance in Thai art of democratic expression and countered a dominant discourse that condemns peripheral narratives as illegitimate and unworthy of respect. Thanom told artists that they can do whatever they pleased, both in their work and how they used the space. There were no limitations to the artists' imaginations.

<https://isaanrecord.com/2018/11/30/13441/>

3/18

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

≡ MENU

In the entrance of Manifesto, a wall covered with the event poster that has an Isaan phrase bolded in the middle, *liam map map*, meaning to gleam brightly. It referring to the rhetoric of Field Marshal Sarit Thanarat, the infamous military dictator whose political career has become synonymous with the development of Isaan in the 1950s and 60s. *Liam map map* emerged at that time to mock Sarit's vision for Khon Kaen, which he believed could one day gleam brightly with the infrastructure of modernity. The artwork of Khon Kaen Manifesto addressed Sarit's vision for the city's development, which he infused into Thailand's first national development plan.

<https://isaanrecord.com/2018/11/30/13441/>

4/18

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

☰ MENU

Created by Anurak Khotchomphu, this artwork replicates a map of Thailand, Laos, Cambodia, and Vietnam. Its blueprint was originally created by Sarit in the Cold War era, intended to mark communist "danger" zones where communism existed or could spread. The seared territory above *Khon Kaen* is the Isaan region, which, during that period, offered forest protection for communist insurrection groups. Sarit's paranoia of Isaan falling completely to the communist insurrection provoked his fierce campaign to capitalize and develop the region. The region's association with communism seared an image of radicalism and a sentiment of mistrust of Isaan people into Thailand's modern political consciousness.

<https://isaanrecord.com/2018/11/30/13441/>

5/18

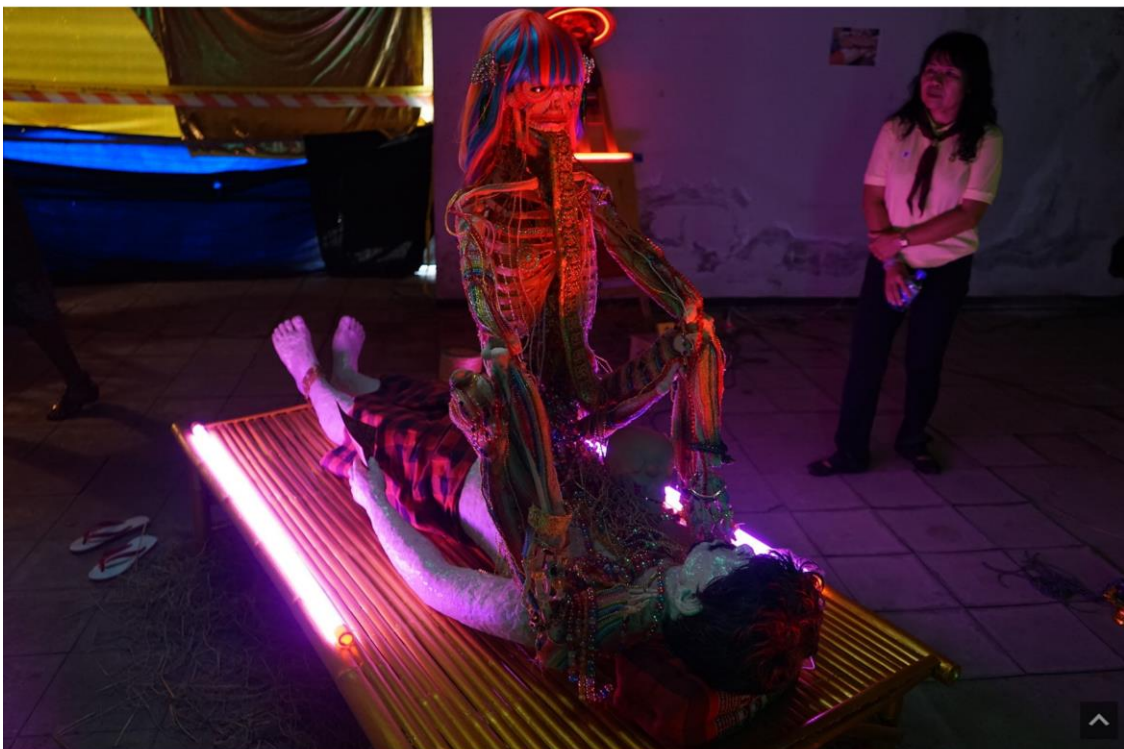
10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

MENU

Artist Woraphan Intaraworopad filled a room with scenes of paper-mache skeletons and ghosts. According to Nibhon Khankaew, a Khon Kaen based art teacher **[Read our interview with Nibhon here** (<https://isaanrecord.com/2018/11/30/niphon-kangaew-art-is-no-longer-the-same/>)], and Thanom's vice curator and organizer, the artwork refers to the so-called *Red Barrel Killings*. In 1972, the Thai military massacred civilians in Lam Sai District, Phatthalung Province accused of being communists by burning them in red barrels. The official accounts recorded 200 people were killed. But local accounts estimate up to 3,000. According to Nibhon, the military blamed these killing on the *Widow Ghost* or *pee mae mai*, a common Isaan folktale in which cheating men are killed by a ghost widow.

Pridi Phanomyong, to the left, was a main instigator and leader of Siam's 1932 coup that formally overthrew the absolute monarchy. He was driven into exile in China in 1949. Chit Phumisak, to the right, once a writer, thinker, and philologist. He was jailed by Sarit for his politically subversive writings in 1957. In 1965, he joined the Communist Party of Thailand in Sakon Nakhon and quickly rose as a leader. But in 1966 Chit met his death by murder, executed for his political standings. When Manifesto first opened the other wall displayed a painting of Jatupat Boonpattaraksa, Pai, the leader of the student activist group Dao Din. According to Thanom, security officers came within the first week and asked curators to remove any piece related to the activist, or any works alluding to lese majeste. Pai is currently serving his last year of a two-and-half-year jail sentence for royal defamation. Observers who saw the uncensored artwork left with the

<https://isaanrecord.com/2018/11/30/13441/>

6/18

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

THE ISAAN RECORD <https://isaanrecord.com/2018/11/30/13441/> s Paitoon Saengmaneeleg and Pridi and Chit as a political figure and image? Artist Semsilp Pairin drew an obvious line between the two being a contemporary symbol of resistance and protest. Those who came after the military censorship were left with the question: What irony there is in the military's asking his face to be removed, as many decades earlier Chit and Pridi were removed for the political threat their presence evoked.

According to Nibhon, after the military visited the exhibition, he and other curators decided to "turn down the temperature." Any piece related to the military coup, lese majeste, or Pai Dao Din was defaced or removed. But the defilements did not divert the artworks' intention. Rather, it covered aspects directly related to what was deemed off-limits, leaving observers evermore drawn to the central message. This piece by the Guerilla Boyz, an anonymous group of contemporary spray paint artists who claim to express their work without form, depicts Sarit passing a baton to Thailand's current dictator, General Prayuth.

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

≡ MENU

Being an unprohibited space, pieces flowed together and overlapped, physically and in theme. "Even the air cannot pass through," poet Koh Sa Ga Ri Ya Amata painted in the days Manifesto first opened. Koh confronted through this and other contributions the killings of muslims in the Tak Bai Incident of October 25, 2004, including a simple piece of paper with the name of every person killed in these conflicts. Below, posted days later, sits a Shan women painted to resemble *The Mona Lisa*. This symbolizes the Shan identity as something deserving due legitimacy to Western identities. The Shan State in Myanmar was long locked into a civil war with the Burmese military, fighting for its autonomy. Many Shan people still proclaim their independence and right for statehood. Related yet unplanned pleas throughout Manifesto weaved into uniform themes, in the above case calling for the recognition of Shan peoples' yearning for sovereignty and Muslims' struggle to become equal members of Thai society.

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

☰ MENU

On the third floor sat an empty room with a chair, hanging upside-down from a noose...Scared into Thai society's consciousness is that bloody massacre of 6 October 1976; here, symbolized noose and chair. An indistinct classroom-like chair, a blunt instrument of state persecution, used to bash the corpse of a hung student protester. The most emotionally rupturing piece of Manifesto. Artist Nutdanai Jitbunjong intended the piece to be subtle. And for many it was. The entrance stamp was of the chair. Space was left to expose the lacking awareness of the events of 6 October.

<https://isaanrecord.com/2018/11/30/13441/>

12/18

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

≡ MENU

Eighteen faces painted bloody and with a translucent aesthetic that evokes the feeling of a ghostly memory. On 10 April, 2010, after months of a protest in the heart of Bangkok's shopping district, soldiers dissolved the red shirt protesters by gunfire. These are the faces of those protesters and civilians killed in the clash. Artist Tawan Wuttaya is based in Bangkok, and known widely for his politically controversial watercolor and oil-based paintings. His work often depicts political leaders with a ghastly aesthetic, or victims of political violence with a painful expression of their suffering.

<https://isaanrecord.com/2018/11/30/13441/>

13/18

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

MENU

A white cloaked figure meeting the emptiness between water and sky, looking out to the Gulf of Thailand. The artist, Ampannee Satoh, is a Muslim living in Southern Thailand. Her work shows people in black and white standing in spaces, as made to look displaced. It evokes the feeling of emptiness, isolation, and the otherness experienced by migrants and minorities in Thailand, especially that felt by the Muslim minority.

Artists were free to collaborate, use the space as they pleased, and seek inspiration from the works of others. Curators were keen on the concept that art spaces do not solely belong to one person; the art should break the chains of Thailand's hierarchies and an affinity towards status favoritism and corruption. The lines which allude to an image of a cage were set on this wall long before Manifesto. The artist Tongthat Theparukartists saw a logo with the letter *tho thahan* around Manifesto's main site, thus inspiring the signature seen at the bottom this and each piece he presented at the exhibition. He created a story out of this symbol with black, red, and white birds.

<https://isaanrecord.com/2018/11/30/13441/>

14/18

10/1/2562

Abandon the palace: Art from the margins takes center stage - The Isaan Record

[\(https://isaanrecord.com/home/\)](https://isaanrecord.com/home/)

≡ MENU

A fist, nose, and veins of golden blood. Chokchai Pakpho leads observers to questions concerning the environment, politics, nature, and livelihood. Typically, his pieces are intentionally left open to interpretation. However, in this piece, he offered curators one clue: the veins represent the Chi and Mun rivers feed Ubon Ratchathani, Chokchai's home province. The meaning behind the fist, nose, style and drama is left to be conjured up by the observer. Curator Nibhon suggested the fist could represent a dam—the Rasi Salai dam along the Mun river that displaced people from 500,000 rai of land. Even now locals continue to oppose the dam and many still are waiting to be compensated for land loss. The fist could also represent the fight against the military government, without surrender, Nibhon suggested. One could also see the fist as an iconic symbol of resistance...or something entirely different.

นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP]

สถานที่ The Plaza building, Night Bazaar, Chiang Mai
วันที่แสดง 27 ตุลาคม – 25 พฤศจิกายน 2561

ภาพประกอบ 101: โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP]

ภาพประกอบ 102: นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP] 1

ภาพประกอบ 103: นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP] 2

ภาพประกอบ 104: นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP] 3

ภาพประกอบ 105: นิทรรศการ Art Festival [Painnale 2018 : LOST MAP] 4

นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1

สถานที่ หอศิลป์พระพิฆเนศวร 2, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
วันที่แสดง 19 – 28 สิงหาคม 2562

ภาพประกอบ 106: โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1

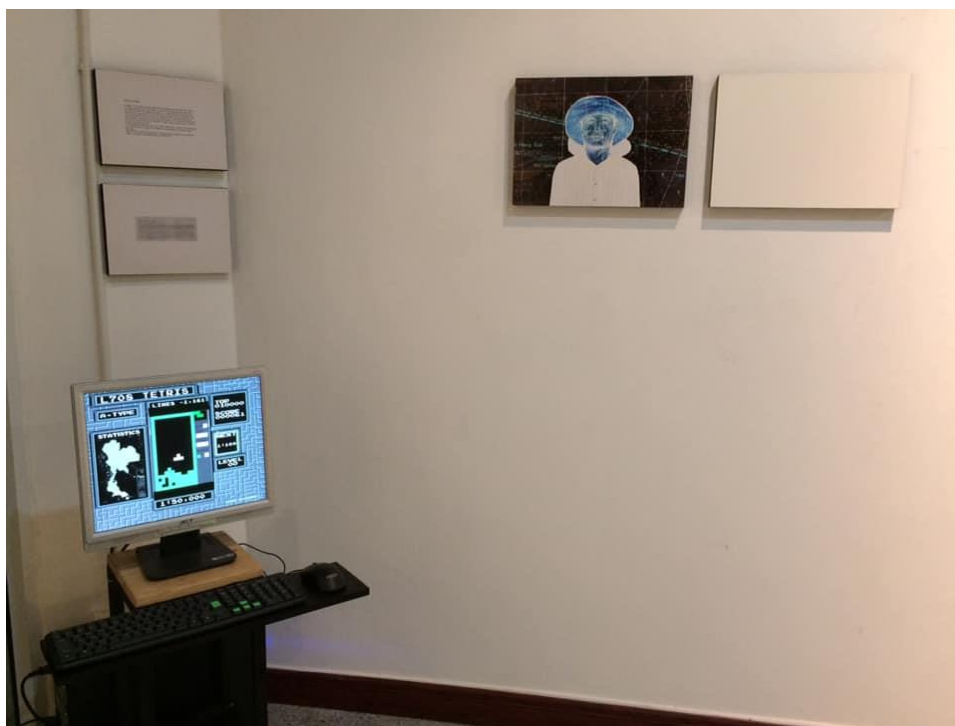
ภาพประกอบ 107: นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1

ภาพประกอบ 108: นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1 2

ภาพประกอบ 109: นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1 3

ภาพประกอบ 110: นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์
บัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1 4

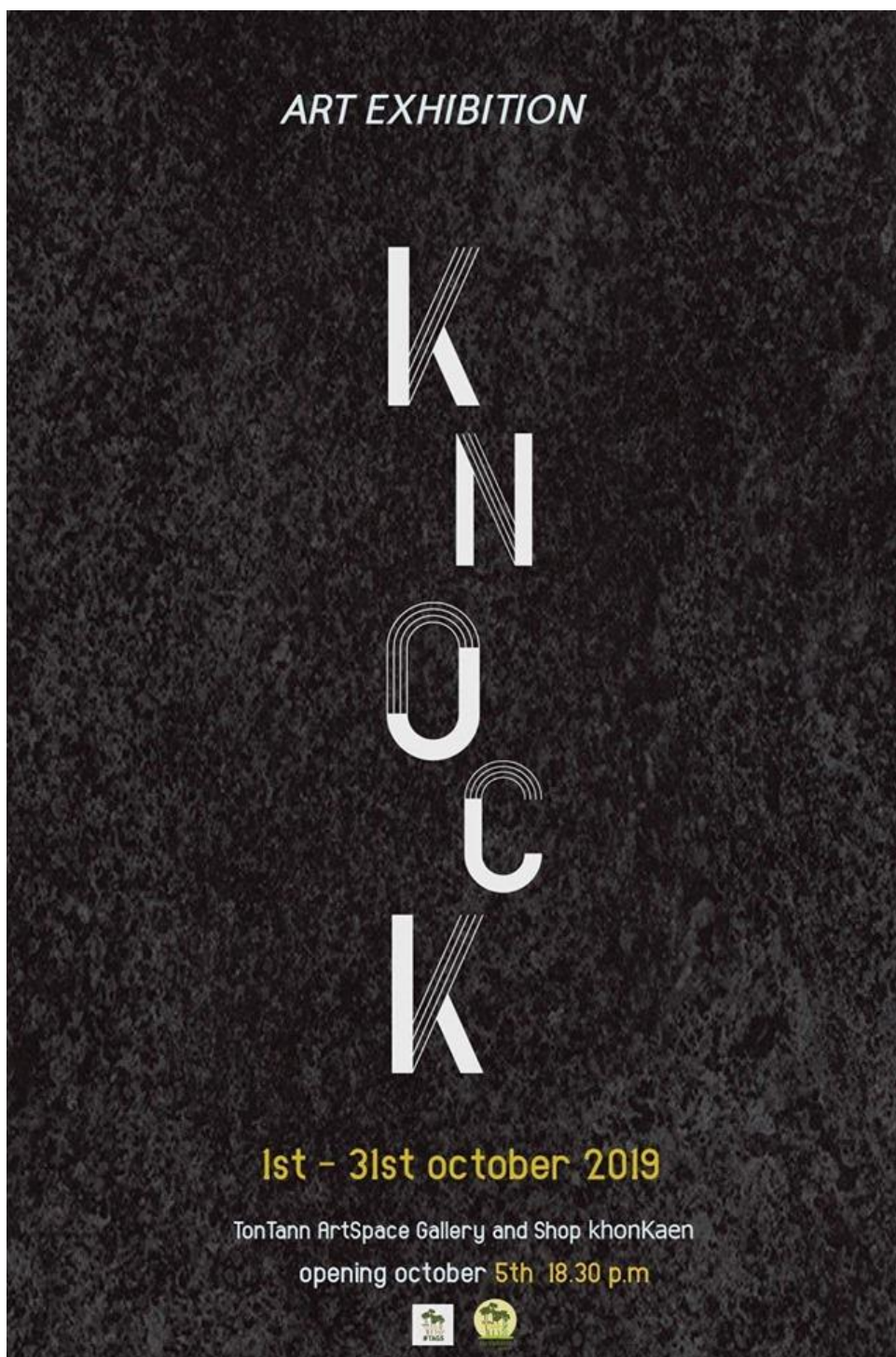

ภาพประกอบ 111: นิทรรศการ การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร์
บัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ ครั้งที่ 1 5

นิทรรศการ KNOCK

สถานที่
วันที่แสดง

TonTann Art Space & Gallery, Khon Kaen
1 – 31 ตุลาคม 2562

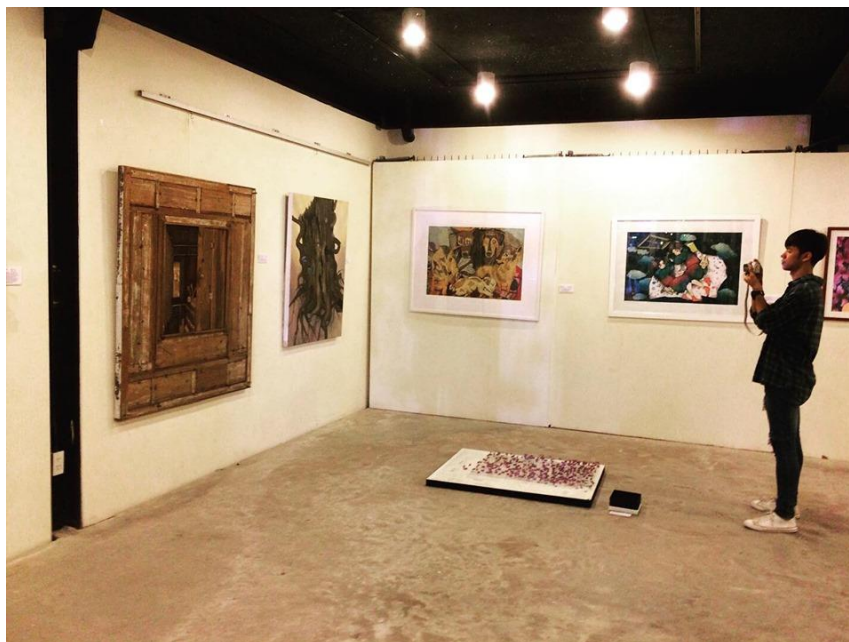
ภาพประกอบ 112: โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์นิทรรศการ Knock

ภาพประกอบ 113: นิทรรศการ Knock 1

ภาพประกอบ 114: นิทรรศการ Knock 2

ภาพประกอบ 115: นิทรรศการ Knock 3

ภาพประกอบ 116: นิทรรศการ Knock 4

ภาพประกอบ 117: นิทรรศการ Knock 5

ภาพประกอบ 118: นิทรรศการ Knock 6

ประวัติผู้สร้างสรรค์

ชื่อ – สกุล นายอนุรักษ์ โคตรชมภู
Mr. Anurak Khotchomphu
ที่อยู่ หมู่บ้านสวนสารคาม 1 เลขที่ 137/47 ซอย 11 หมู่ 16 ตำบลขามเรียง
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
e-mail anurak.k@msu.ac.th, anurakspace@gmail.com
website www.esanfarmer.com
www.rama9art/anurak_k.org
Facebook page Anurak Khotchomphu

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2547 ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2557 ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประวัติการทำงาน

- อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
- อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะสื่อประสม ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สถานที่ทำงาน

ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150 โทรศัพท์ (043) 754384

เกียรติประวัติ

- รางวัลจากการประกวดการสร้างสรรค์ผลงาน 2 มิติ Young Thai Artist Award 2006 โดย มูลนิธิเอสซีจี (SCG FOUNDATION)
- ทุนยกเว้นค่าเล่าเรียนระดับ ป.โท มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ทุนผู้มีผลการเรียนดีเด่น ระดับ ป.โท คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ทุน "ภูมิพล" เนื่องในวันพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา 2555-2556 จากสมเด็จพระเทพพระรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี
- ได้รับคัดเลือก เข้าร่วมโครงการถ่ายทอดงานศิลป์กับศิลปินแห่งชาติ 2557 (ครุศิลป์ รุ่น 5) ณ หอ อัครศิลปินกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม
- ได้รับคัดเลือก เข้าร่วมโครงการถ่ายทอดงานศิลป์กับศิลปินแห่งชาติ 2558 (ครุศิลป์ รุ่น 6) ณ หอ อัครศิลปินกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม

งานวิจัย

- 2560 ได้รับทุนสร้างสรรค์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หัวข้อการสร้างสรรค์
“Mixed media art: The creative from wisdom of the gunpowder of the
northeast”
- 2562 ได้รับทุนสร้างสรรค์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หัวข้อการสร้างสรรค์
“The creation of Mixed Media Art Form the faith of Thaen in the new
context of isan” ประจำปี งบประมาณ 2562

การแสดงผลงาน

- 2549 นิทรรศการ Young Thai Artist Award 2006, กรุงเทพฯ
- 2552 Semi Art Exhibition 1st ณ บ้านเพื่อน, มหาสารคาม
- 2552 KOKๆKAKๆ Art Exhibition ณ โพลีคพระนคร, มหาสารคาม
- 2553 นิทรรศการเชิดชูเกียรติ อาจารย์นนทิวรรณจันทนะผะลิน ณ อีสงยามาฮ่า แกลเลอรี
มหาสารคาม
- 2555 นิทรรศการวาดเส้นร่วมสมัย ณ อีสงยามาฮ่า แกลเลอรี มหาสารคาม
- 2556 นิทรรศการศิลปะ Life – Line Art Exhibition ณ Light up Gallery, มหาสารคาม
- 2556 นิทรรศการศิลปะในกลุ่ม ภาพวาด ณ หอศิลป์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น
- 2557 นิทรรศการ Under The Radar ณ หอศิลป์วิทยานิทรรศน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ
- 2557 นิทรรศการ ศิลปินแห่งชาติสัญจรสู่ประชาคมอาเซียน 2557 ณ หอศิลป์อาชีวอุบลราชธานี,
อุบลราชธานี
- 2557 นิทรรศการ Inside of me ณ Ton Tann Art space & Gallery, ขอนแก่น
- 2558 ศิลปินรับเชิญ นิทรรศการ FAITH ณ หอศิลป์จามจุรี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- 2558 ศิลปินรับเชิญ นิทรรศการ Kwan pracha say no fish, ณ Contemporary café,
มหาสารคาม
- 2559 The CLMTV Contemporary Art Exhibition 2016, ณ หอศิลป์พระพิฆเนศวร
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม
- 2559 The Exhibition of art "The Contemporary Arts of Asean Today" National
Institute of Fine Art, vientiane, Lao PDR.
- 2559 นิทรรศการ Hypothesis ณ หอศิลป์จามจุรี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2560 นิทรรศการ 1st msu contemporary art network exhibition
ณ หอศิลป์พระพิฆเนศวร
- 2561 นิทรรศการ Local Sound ณ People’s Gallery หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร
- 2561 นิทรรศการ Affordable Art Fair in a row #1, ณ Noir Row Art Space
- 2561 นิทรรศการ เทศกาลศิลปะ เหลี่ยม มาบ มาบ Khon Kaen Manifesto ณ GF Building,
Khon Kaen, Thailand
- 2561 นิทรรศการ Art Festival (Painnale 2018 : LOST MAP) by Painnale organization,

at Chiang Mai, At “The Plaza” building (third floor), Night Bazaar, Chiang Mai
 2562 การแสดงผลงานสร้างสรรค์ของคณาจารย์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต
 สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ครั้งที่ 1,
 ณ หอศิลป์พระพิฆเนศวร

ศิลปินรับเชิญ

2558 นิทรรศการ Kwan pracha say no fish, ณ Contemporary cafe
 2558 นิทรรศการ FAITH ณ หอศิลป์จามจุรี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 2560 นิทรรศการ Art Thesis ครั้งที่ 1 คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
 2560 นิทรรศการ เคาะสนิม โดยกลุ่มสนิมสี ณ Ton Tann Art Space & Gallery
 2561 นิทรรศการ Art Thesis ครั้งที่ 2 คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
 2562 นิทรรศการ Knock ณ Ton Tann Art Space & Gallery